

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

128888

GELENEKSEL DEVELİ EVLERİNİN
MİMARİ ÖZELLİKLERİ

H.Hale KOZLU

128888

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu tez 16. 04.2002 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/ oyçokluğu ile
kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr

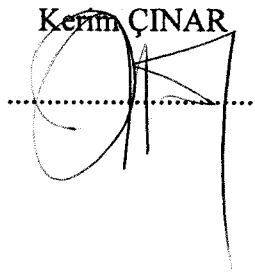
O. Nuri DÜLGERLER



Jüri Üyesi

Doç. Dr.

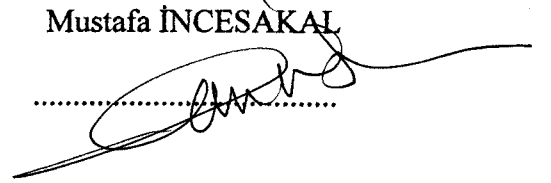
Kenan ÇINAR



Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr.

Mustafa İNCESAKAL



ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GELENEKSEL DEVELİ EVLERİNİN

MİMARİ ÖZELLİKLERİ

H. Hale KOZLU

Selçuk Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER

2002, 102 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Kerim ÇINAR

Yrd. Doç. Dr. O. Nuri DÜLGERLER

Yrd. Doç. Dr. Mustafa İNCESAKAL

İnsan hayatıyla son derece yakından ilgili ve herşeyden önce yaşama birimleri olan konutlar, sadece mimari ve estetik özellikleri ile değil, yansıttıkları değerlerle de birer belge niteliği taşımaktadırlar. Taş mimarisiyle şekillenen Kayseri yöresindeki sivil mimari örneklerinin en özgün ve kullanılmakta olan örneklerini içeren Develi yerleşimi, “Geleneksel Develi Evlerinin Mimari Özellikleri” isimli tez için çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Develi’deki geleneksel konutlar, mimari özellikleri açısından incelenerek, restorasyon ve yenileme çalışmaları için altlık oluşturacak belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarına ait olan yapıların mimari elemanları, yapı elemanları, plan ve cephe özellikleri incelenerek yapılan çalışma sonucu, Develi’deki yapıların genellikle iç veya orta sofalı plan şemasında olduğu belirlenmiştir. Yapılar plan açısından ortak özelliklere sahip olmalarına karşılık cephe oluşumlarındaki belirgin farklılıklardan dolayı iki farklı grupta değerlendirilmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel evler, taş mimari, koruma, Develi, Kayseri

ABSTRACT

Master Thesis

ARCHITECTURAL PROPERTIES OF TRADITIONAL DEVELİ HOUSES

H. Hale KOZLU

The University of Selçuk

The Institute of Natural and Applied Sciences

The Department of Architecture

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER

2002, page: 102

Jury: Assoc. Prof. Dr. Kerim ÇINAR

Assist. Prof. Dr. O. Nuri DÜLGERLER

Assist. Prof. Dr. Mustafa İNCESAKAL

Houses, which are closely associated with human life and are the most fundamental settlement units, have been considered as documentaries not only with respect to architectural and aesthetic properties but also with respect to the values they represent. The settlement of Develi, which consists of the most unique and inhabited examples of civil masonry architecture in Kayseri region, has been selected as the field of research in this study. The traditional houses in Develi have been analyzed and inventoried for the purposes of this study.

The architectural elements of the houses belonging to the late 19th and the early 20th century periods have been analyzed with respect to the construction elements used and the façade and plan properties. It has been concluded that the houses in Develi are generally have inner and central sofa plans. In spite of having common characteristics of plan formation, the houses were considered in two categories due to different façade formations.

Keywords: Traditional Houses, masonry, conservation, Develi, Kayseri

ÖNSÖZ

Yüzyıllardır birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Kayseri yöresi, iklim koşulları, malzeme olanakları ve toplum yapısı ile kendine özgü niteliklere sahip bir konut mimarisi geliştirmiştir. Taş mimarisinin en özgün örneklerinden olan bu konutların büyük bir bölümü, gerek doğal, gerekse toplumsal nedenlerle günümüze kadar ulaşamamışlardır. Kayseri yakınlarındaki önemli yerleşmelerden birisi olan Develi, bu konuda oldukça şanslı bir görünüm sunmaktadır. Develi'deki geleneksel evlerin birçoğunun içinde yaşanılır durumda olması, büyük oranda özgün biçimiyle korunmasını kolaylaştıran en önemli etkenlerden birisidir. Hem Kayseri, hem de yakın çevresindeki sivil mimari mirasının koruması ve onarılmasında yardımcı olacak bu yapıların tespit ve belgelendirme çalışmalarının yapılması, hem mimarlık tarihi açısından, hem de yapılacak olan onarımlar için bir kaynak oluşturması açısından önemli bir konudur.

Bu konuda yapmış olduğum çalışmalarda verdiği bilgi ve yardımlardan dolayı danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER' e , beni hiçbir konuda yalnız bırakmayan ve manevi desteklerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Kerim ÇINAR ve eşi Sayın Semra ÇINAR' a, Kayseri ve sivil mimarisi konusunda bilgilenmemdeki yardımlarından dolayı Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa İNCESAKAL'a, yüksek lisans çalışmalarım sırasında gösterdikleri anlayıştan dolayı Sayın Prof. Dr. Hüseyin YURTSEVER, Sayın Yrd. Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI ve çalışma arkadaşlarıma, tez konumu seçmemdeki yardımlarından ve tavsiyelerinden dolayı Sayın Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar EROĞLU' na, Konya dışında bulunduğum sıralarda üniversite ile bağlantım konusunda yardımcı olan arkadaşım Mustafa KORUMAZ' a, fotoğraf arşivi ve literatür araştırmalarım konusunda en büyük yardımcım sevgili Aytimur GÜPGÜPOĞLU' na, arazi çalışmalarındaki yardımlarından dolayı arkadaşlarım Elif BOROĞLU, Ceyhan YÜCEL, Çağlar BAYDOĞAN, Fatih KİRAZ, Seda ÇALIŞIR, Naci DAVUTOĞLU' na, Develi konusundaki araştırmalarım konusunda yardımcı olan Sayın Hasan ŞAHİN ve ailesine, verdikleri maddi ve manevi desteklerden dolayı aileme, özellikle sevgili babam Halim KOZLU' ya teşekkürlerimi sunarım

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
RESİMLER DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Ele Alınış Nedeni	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	4
1.3. Materyal ve Metot	6
1.4. Literatür Özeti	7
2. ANADOLU'DA YERLEŞMELER VE KONUT	8
2.1. Konut Tanımı	8
2.2. Anadolu Tarihi ve Coğrafyası	8
2.3. Anadolu'da Konut Gelişimi	9
2.4. Türk Ev Mimarisi Ve Yapısal Özellikleri	11
2.4.1. Türk Kenti İçerisinde Evler	11
2.4.2. Türk Evinin Oluşumu ve Gelişimi	12
2.4.3. Mimari Elemanlar	13
2.4.4. Plan Tipleri	15
2.4.5. Yapı Malzemesi	15
3. KAYSERİ GENELİNDE DEVELİ KENTİ	17
3.1. Kentin Ülke ve Bölgesi İçerisindeki Yeri	17
3.1.1. Yeri ve konumu	17
3.2. Kentin Fiziki Yapısı	19

3.2.1. Jeomorfolojik Yapı	19
3.2.2. İklim ve İklimsel Veriler	21
3.2.3. Bitki Örtüsü	21
3.2.4. Çevresel Değerler	22
3.3. Kayseri Kenti Tarihçesi	22
3.3.1. Tarihsel gelişim	22
3.3.2. Mekansal gelişim ve tarihsel doku	24
3.3.3. Sosyo-ekonomik ve kültürel yapı	28
3.3.3.1. Sosyo- ekonomik yapı	28
3.3.3.2. Kültürel yapı	29
3.3.4. Kayseri geleneksel sivil mimarisi	31
3.4. Develi Kenti Tarihçesi	33
3.4.1. Tarihsel gelişim	33
3.4.2. Mekanın tarihsel gelişimi ve mevcut alan kullanımı	36
3.4.3. Sosyo-ekonomik ve kültürel yapı	41
3.4.3.1. Sosyo- ekonomik yapı	41
3.4.3.2. Kültürel yapı	42
3.5. Ulaşım	43
4.DEVELİ EVLERİNİN MİMARİ ANALİZİ	45
4.1. Develi'deki Geleneksel Konut Alanları	45
4.2. Develi'deki Geleneksel Konut Tiplerinin Belirlenmesi	45
4.3. Develi Evlerinin Mimari Özellikleri	47
4.3.1.Develi sokak dokusu	47
4.3.2. Mimari Mekanlar	48
4.3.2.1. Avlular, Bahçeler, Girişler	48
4.3.2.2. Sofalar	49
4.3.2.3. Odalar	50
4.3.2.4. Tokana (tandırevi)	52
4.3.2.5. Kiler (hazinevi)	54
4.3.2.6. Servis Mekanları	54
4.3.3. Yapı Elemanları	55

4.3.3.1. Duvarlar	55
4.3.3.2. Döşemeler	58
4.3.3.3. Çatılar	60
4.3.3.4. Merdivenler	61
4.3.4. Konutlarda Kullanılan Malzemeler	62
4.3.4.1. Taş Malzeme	62
4.3.4.2. Ahşap Malzeme	63
4.3.4.3. Metal Malzeme	64
4.3.5. Mimari Elemanlar	64
4.3.5.1. İç Kapılar	64
4.3.5.2. İç Pencereleler	66
4.3.5.3. Dolap ve Nişler	67
4.3.5.4. Tavan Kaplamaları	70
4.3.5.5. Zarlal	71
4.3.5.6. Dekoratif Elemanlar	71
4.3.6. Genel Cephe Özellikleri	73
4.3.6.1. Kemerler, sütunlar	74
4.3.6.2. Çıkmalar	76
4.3.6.3. Pencereleler	79
4.3.6.4. Kapılar	81
4.3.6.5. Çörtenler	84
4.3.6.6. Konsollar	85
4.3.6.7. Silmeler	87
4.3.6.8. Bezemeler	88
4.3.6.9. Parmaklıklar, korkuluklar	90
4.3.6.10. Kitabeler	92
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	93
KAYNAKLAR	97
EKLER	

RESİMLER DİZİNİ

Resim 3.1.a. 20. yy. başlarında Develi genel görünümü	20
Resim 3.1.b. 2001 yılı Develi genel görünümü	20
Resim 3.2. 20. yy. başlarında Kayseri panoraması	24
Resim 3.3. 1890'lı yıllarda Kayseri şehri esnafları	30
Resim 3.4. İncesu'da bir Rum köylüsü	30
Resim 3.5. Matrakçı Nasuh'un minyatürüne göre Develi, İncesu, Kayseri Kalesi	37
Resim 3.6.a. 20. Yüzyıl başlarında Develi genel görünümü	38
Resim 3.6.b. 20. Yüzyıl başlarında Develi kent merkezi	38
Resim 3.6.c. 20. yüzyıl başlarında İbrahimağa Mahallesi	39
Resim 3.6.d. 20. Yüzyıl başlarında Develi'den bir görünüm	39
Resim 4.1.a. Reşadiye mahallesi İstiklal Caddesi	47
Resim 4.1.b. Aşağı Everek mahallesi Kattaş sokak	48
Resim 4.2.a. Vakkis Yalçın evi üst kat sofası ve balkon bağlantısı	50
Resim 4.2.b. Mehmet Ganioglu evi zemin kat sofası	50
Resim 4.2.c. Mehmet Sarioğlu evi zemin kat sofası	50
Resim 4.3.a. Mehmet Sarioğlu evi başodası	51
Resim 4.3.b. Mehmet Ganioglu evi yaz odası	51
Resim 4.4. Kayseri'den tokana örnekleri	53
Resim 4.5.a. Moloz taş duvar örgüsü	56
Resim 4.5.b. Tek sıra kesme taş duvar örgüsü	57
Resim 4.6. Hamdi Eken evi avlu döşemesi	59
Resim 4.7.a. Hamdi Eken evi sofa merdiveni	61
Resim 4.7.b. Vakkis Yalçın evi sofa merdiveni	61
Resim 4.8.a. Mehmet Sarioğlu evi başoda kapısı	65
Resim 4.8.b. Vakkis Yalçın evi oda kapısı	66
Resim 4.9. Vakkis Yalçın evi iç pencere örneği	66
Resim 4.10.a. Vakkis Yalçın evi başoda yüklüğü	68
Resim 4.10.b. Melek Hanım evi yüklük örneği	68
Resim 4.10.c. Mehmet Sarioğlu evi başoda şerbetliği	69
Resim 4.10.d. Niş örneği	69

Resim 4.10.e. Lambalık örneği	69
Resim 4.11.a. Vakkis Yalçın evi balkon tavanı	70
Resim 4.11.b.M.Ganioğlu evi sofa tavanı	70
Resim 4.11.c. Vakkis Yalçın evi giriş bölümü tavanı	70
Resim 4.11.d. Mehmet Sarioğlu evi başoda tavanı	70
Resim 4.12. Geleneksel Kayseri evlerinden zar örnekleri	71
Resim 4.13.a. Hamdi Eken evi sofasında bulunan aslan heykelciği	72
Resim 4.13.b. Vakkis Yalçın evi başodası duvar nakışları	73
Resim 4.13.c. Vakkis Yalçın evi odası duvar nakışları	73
Resim 4.14. I. Tip yapı cephe örneği (Mehmet Bahçeci evi)	74
Resim 4.15. II. Tip yapı cephe örneği (Ahmet Özdil evi)	74
Resim 4.16. Vakkis Yalçın evi balkonu sütun başlığı	75
Resim 4.17. Hamdi Eken evi kemerli giriş kapısı ve kilit taşı	75
Resim 4.18.a. Açık çıkma örnekleri	77
Resim 4.18.b. Kapalı çıkma örnekleri	78
Resim 4.19.a. Meteris Meydanı'nda ahşap söveli bir pencere örneği	80
Resim 4.19.b. Taş söveli pencere örnekleri	81
Resim 4.20.a. İsmail Köroğlu evi giriş kapısı	82
Resim 4.20.b. Ahmet Özdil evi (2) giriş kapısı	83
Resim 4.20.c. Hamdi Eken evi giriş kapısı	83
Resim 4.20.d. Meteris' de kapı tokmağı ve kilidi	83
Resim 4.21.a. Ahmet Özdil evi (2) çörteni	84
Resim 4.21.b. Ali Kale evi çörteni	84
Resim 4.21.c. Günümüzde mevcut olmayan, Havuzun Faik evi çörteni	85
Resim 4.22.a. Taş konsol örnekleri	86
Resim 4.22.b. Ahşap konsol örneği	87
Resim 4.23. Vakkis Yalçın evi ahşap silmeleri	88
Resim 4.24.a. Ahmet Özdil (1) evi oğlak kabartması	89
Resim 4.24.b. İsmail Köroğlu evi kadın portresi kabartması	89
Resim 4.24.c. Ahmet Özdil evi (1) köşe geçişi	90
Resim 4.24.d. İsmail Köroğlu evi mukarnaslı köşe geçişi	90
Resim 4.25. Balkon korkuluklarına örnekler	91

Resim 4.26.a. Hamdi Eken evi kitabesi	92
Resim 4.26.b. Melek Hanım evi kitabesi	92
Resim 4.26.c.Ahmet Özdil evi(1) kitabesi	92
Resim 4.26.d.Ahmet Özdil evi(2) kitabesi	92

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Develi genel yerleşimi	18
Şekil 3.2. Kayseri'ye ait ilk halihazır harita	26
Şekil 4.1. Develi'deki geleneksel konut alanları	46
Şekil 4.2. Sandık duvar örgüsü	56
Şekil 4.3. Tek sıra kesme taş duvar örgüsü	57
Şekil 4.4.a. Zemine Oturan Döşemeler	58
Şekil 4.4.b. Kat Aralarındaki Döşemeler	58
Şekil 4.5.a.Taş kaplamalı döşemeler	60
Şekil 4.5.b. Ahşap kaplamalı döşemeler	60
Şekil 4.6. İç kapı örnekleri	65
Şekil 4.7. İç pencere örnekleri	67
Şekil 4.8. Vakkis Yalçın evi balkon kemer ve sütunları	76
Şekil 4.9.a.Taş konsollarla taşınan çıkmalar	78
Şekil 4.9.b.Ahşap hatıllarla taşınan çıkmalar	78
Şekil 4.10. Kemerli ve düz söveli pencerelere örnekler	79
Şekil 4.11. Giriş kapısı ve tepe penceresi örnekleri	82
Şekil 4.12. Ahşap ve taş silme örnekleri	88
Şekil 4.13. "S" motifli balkon korkulukları	91
Şekil 4.14. Pencere parmaklıklarına örnekler	91

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1 Kayseri'de 1876-1926 yılları arasındaki nüfus dağılımı	29
Çizelge 3.2 1876-1921 yılları arasındaki Develi nüfus dağılımı	42

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Ele Alınış Nedeni

Binlerce yıllık uygarlık tarihi içerisinde varlığını sürdürebilmiş olan ve günümüzde “kültürel miras” olarak tanımladığımız değerlerin korunması, çağımızda insanlığın ortak meselesi olarak kabul edilen ve üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda olduğu gibi ülkemizde de tarihi ve doğal değerlerin büyük bir bölümü günden güne yitirilmektedir. Oysa ki sanat yapıtları ya da mimari eserler büyük bir titizlik ve saygıyla korunması gerekli değerlerdir. Bu değerlerin, insanların eğitimi ve toplumun bilgi birikimi açısından geliştirilmesi ve sonraki kuşaklara bir süreklilik içerisinde iletilmeleri gerekmektedir. Bu ise ancak, söz konusu eserlerin birer harabe görüntüsünden kurtarılarak onarılması ve yaşayan birer varlık haline getirilmesiyle mümkün olabilmektedir (Abrahamsen, 1979).

Türkiye’de eski eser restorasyonunun tarihi oldukça eski olmasına rağmen, günümüzdeki uygulamalara bakıldığında bu deneme sürecinin pek faydası olmadığı görülmektedir. Çok küçük bir uzman grubunun dışında kalanlar için restorasyon halâ, sadece büyük anıtların tamiri anlamına gelmektedir. Hatta bazı istisnalar dışında, Türkiye’de restorasyon, bilimsel bir araştırma ve tanıma düzeyine hiçbir zaman çıkamayan, daha çok tahrip edici tamir niteliğinde bir uygulamadır. Tek tek yapılar dışında şehir strüktürü ile ilgili bir koruma hemen hemen yok gibidir. Bu alanda çalışan uzmanların az oluşu, bu durumu bir dereceye kadar anlaşılabilir hale getirse de, bu yüzden geçmiş kültür ürünlerinin uğradığı kayıplar son derece büyük olmaktadır (Kuban, 2000).

Restore edilecek olan yapı, her şeyden önce bir tarihi belge olarak düşünülmelidir. Bu durum, tarih bakımından bilinçlenmenin bir aşamasıdır. Tarihi bir eserin restorasyonu, sadece bir yapıyı ayakta tutmak amacıyla değil, önce bu tarihi kimliği korumak amacıyla yapılmalıdır. Yapı, tarihi korumak için bir araçtır. Bunun için, yapının tarihini koruma açısından hem bir kültür belgesi, hem yaşantı

belgesi, hem teknik, hem de estetik bir belge olduğu düşünölmeli ve yapıda bunlarla ilgili mevcut bütün özellikler korunmalıdır (Kuban, 1971).

Ayrıca koruma çalışmalarında yapının çevresi ile bir bütün olduğu ve çevresiyle beraber ayakta durması gerektiği gözardı edilmemelidir. Eğer bir yapının koruma statüsü kent planına yeteri kadar yansımamışsa, bir başka deyişle kentsel ve çevresel bağlamda bir içerik kazanmamışsa, yaşamı her zaman tehlikeye girebilmekte ve restore edilse bile çevreden soyutlanmış olarak tarihi etkisini kaybetmektedir (Kuban, 2000).

Anıtların değeri, çevresel dokuyla yakın ilişkili olduğundan, çevrelerindeki doğal öğeler, su-yeşil dokusu, komşu binaları yok edildiğinde etkileri büyük ölçüde zayıflamakta, hatta yok olmaktadır (Ahunbay, 1988). Yapı ile çevresi arasındaki ilişkilerin zamanla değışmesi ve yapının yeni çevresine ve yaşam koşullarına uyum sağlayamaması, kullanıcıları tarafından boşaltılmasına ve dolayısıyla yıkımının hızlanmasına neden olmaktadır. Bunun için, kültürel mirasımızı oluşturan eserlerin, çevresinden ve günümüz yaşam koşullarından soyutlanmasına izin vermeden bütöncöl bir koruma anlayışı içerisinde değeriendirilmesi gerekmektedir (Fersan, 1980).

Türkiye'nin sanayileşme dönemindeki hızlı değışimi, eski kent dokularının arka planda kalmasına neden olmuştur. Kentleşmeyle gelen hızlı değışim sonucu dünyanın tüm ölkelerinde birbirine benzer nitelikte yapıların çoğalması, gerçek kültürel kimliğini korumaya çalışan her ölk için sadece tarihi eserlerini değil, tarihi çevreyi de koruma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu nedenlerle, 1960'lardan sonra çevre ölçeğinde koruma, bir yandan ölkelerin yasalarında yer almaya başlarken, bir yandan da konu uluslararası düzeyde tartışmaya başlanmış, geleneksel dokuların yeni işlevlerle canlandırılması ve bu yörelere ekonomik işlerlik kazandırılması ana hedef olmuştur (Akin, 1995).

Kültürel miras kavramı içerisinde insanların günlük yaşantılarında en çok karşılaştıkları ve korunması konusunda problemlerin sıklıkla yaşandığı konulardan birisi de geleneksel konutlardır. Geleneksel konutlar, bulunduğu bölgenin ve şehrin coğrafi konumu, sosyal yaşantısı, ekonomik durumu, demografik yapısı gibi birçok etkene bağlı olarak farklılıklar göstermekte ve bu farklılıkların geçmişten günümüze gelişimine ışık tutmaktadır. Ancak bu konutlar, günümüzde değışen bazı yaşam

koşullarına ve ihtiyaçlara karşılık vermekte zorlanmakta, sürekli bakım ve onarıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bu problemlere eklenen sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı bu tür yapılar sahipleri tarafından boşaltılmakta ya da kültürel veya ekonomik düzeyi düşük gruplara kiraya verilmektedir. Böylece yapının yıpranması ve yıkımı kolaylaşmakta ve geleneksel konutlar büyük bir hızla azalmaktadır. Yıkılan her eski konut yapısıyla, sadece mimari veya estetik bir belge değil, tarihi ve sosyal bir belge de ortadan kalkmaktadır.

Geleneksel konut mimarisinin korunması her şeyden önce bir kültür sorunudur. Bir tarihi kent çevresinin bugünkü fiziki durumu ne kadar düşük olursa olsun, bu doku, bir tarihi gelişmenin dış görünüşünü yansıtmaktadır (Kuban, 2000). Ülkemizdeki büyük-küçük bütün yerleşimler için geçerli olan koruma probleminin büyük oranda yaşandığı Kayseri ve civarında da bu kültür sorunu, şehrin hemen hemen her bölgesinde karşımıza çıkmaktadır.

Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinde önemli uygarlık merkezlerinden birisi olan Kayseri'de Cumhuriyet Dönemi sonrasında hızlı bir kentleşme süreci başlamış ve bu süreçte geleneksel yapılar, gerek halk, gerekse yerel yönetimler tarafından büyük bir yıkımla karşı karşıya bırakılmışlardır. Bu yıkımda, gelişen Kayseri kenti ve civarındaki sosyal çehrenin değişmesi de önemli bir etken olmuştur.

20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar Kayseri ve civarı Ermeni, Rum ve Türklerin birarada yaşadığı sosyal bir merkez konumundadır (Akçam, 1994). 1915 yılında Ermenilerin, 1924 yılında da Rumların bölgeden ayrılmasıyla, bu insanların yaşadıkları evlerin bir kısmının mülkiyetleri bölgedeki Türklere geçirilmiş, bir kısmı da mübadele kanunu ile Rumların yerine Yunanistan'dan gelmiş olan Türklere verilmiştir. Aynı yıllarda Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte başlayan modern hayata geçiş isteği, bu yapıların yok olması sürecini hızlandırmıştır. Ekonomik durumu iyi olan yerli halk eski konutlarını boşaltarak modern konutlara geçmeye başlamışlardır. Ermeni ve Rumlardan kalan yapılar ise yeni sahipleri tarafından tam olarak benimsenememiş ve hazine bulabilmek amacıyla ya talan edilmiş ya da yıkılmışlardır.

Bu durum geleneksel Kayseri evlerinin günümüze gelebilmiş olan çok az bir bölümünde de göze çarpmaktadır. Günümüzde sit alanı içerisinde yer almasına rağmen resmi birimler ve halk tarafından onarımı için gerekli maddi kaynak

sağlanamayan bu örnekler de zamanla kendiliğinden yıkılmakta veya hazine arayan halk tarafından kullanılamayacak, onarılamayacak hale getirilmektedir.

Kayseri civarında stratejik ve sosyal konum açısından en önemli yerleşim birimlerinden olan Develi, daha küçük bir yerleşim birimi olmasından dolayı hızlı kentleşme etkilerinden az da olsa kendini koruyabilmiştir. Bu yerleşmedeki geleneksel konutlar, günümüzde yok olmuş olan Kayseri geleneksel kent dokusunun anlaşılması ve belirlenmesi konusunda araştırmacıları büyük oranda aydınlatmaktadır. Bu yüzden Develi’de bugün varolan ancak sayıları günden güne azalan bu konutların korunması ve belgelenmesi konusunda bir an önce harekete geçilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de en büyük koruma sorunlarından biri, tarihi yapı ve sitlerin envanterlerinin büyük ölçüde tamamlanmamış olmasıdır. Develi, önemli bir tarihi merkez konumunda olan Kayseri ve civarında günümüze ulaşabilmiş geleneksel konutların en karakteristik örneklerini içerisinde bulunduran yerleşim birimlerindendir. Bu nedenle geleneksel Develi evlerinin korunması ve belgelenmesi, sadece Develi’nin değil, bu bölgenin büyük bir kısmının tarihinin ve geçmişteki sosyal yaşantısının belirlenmesi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, yok olma tehlikesiyle beraber, Develi geleneksel konutları hakkında yapılan az sayıdaki çalışmanın yetersiz kalması da bu konunun araştırmaya değer olduğu kanaatini vermiştir. Bu nedenle Develi evleri araştırma konusu olarak seçilmiş ve “Geleneksel Develi Evlerinin Mimari Özellikleri” adlı tez hazırlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

“Geleneksel Develi Evlerinin Mimari Özellikleri” isimli tez çalışmasının yapılmasındaki amaç, Anadolu’nun birçok kentinde olduğu gibi harap duruma gelerek yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Kapadokya bölgesi geleneksel taş konut mimarisinin, büyük oranda sağlam ve halen kullanılmakta olan örneklerinden olan geleneksel Develi evlerinin, mimari tespit ve belgeleme çalışmalarını yaparak, Kayseri civarında yapılacak olan restorasyon çalışmalarında benzer elemanlardan hareketle bütünlemeye gidilmesini sağlamaktır.

Bu çalışmada günümüze ulaşabilmiş olan 19. yüzyılın son yarısı ve 20. Yüzyılın ilk yarısına ait geleneksel Develi evleri incelenmiştir. Develi geneline yayılmış durumda bulunan geleneksel konutların yer aldığı mahalleler ve yoğunlukları belirlenerek, bu bölgelerdeki konutların özellikleri mimari çizim ve fotoğraflarla belgelenmiştir.

Beş bölümden oluşan çalışmanın gelişiminde genelden özele doğru bir şekillenme esas alınmıştır.

Giriş bölümü olan birinci bölümde konunun ele alınış nedeni belirtilmiş, bu çalışmanın yapılmasıyla amaçlanan hedefler ve çalışmanın kapsamı açıklanmıştır. Araştırmada kullanılan yöntemler ve belirlenen sonuca nasıl gidildiğinin açıklandığı materyal ve metot bölümünde, araştırma konusu olan yapılar tanıtılmış, bu yapıları seçme nedeni ve yapıların nitelikleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde; Anadolu'da konut kullanımı ve bu konutların yerleşme birimleriyle bağlantıları araştırılmıştır. Çeşitli kaynaklardan yararlanılarak konut kavramı ele alınarak Anadolu tarihi ve coğrafyası bağlamında konutun geçmişten günümüze gelişimi incelenmiştir. İlkçağlardan günümüze kadar birçok medeniyete ve kültüre yerleşme mekanı olan Anadolu'daki bu gelişimin, inceleme konusu yapıların oluşumuna etkisi vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde; Develi şehrinin ve yapılarının büyük oranda etkilendiği Kayseri'nin ve Develi'nin genel analizi yapılmıştır. Develi evlerinin, Kayseri evleri içerisindeki konumu ve farklılıkların belirlenmesi için gerekli olan tarihi, coğrafi, sosyal ve mekansal özellikler açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde ise bu bilgilerin yardımıyla belirlenmiş olan ve bünyesinde tarihi dokunun bulunduğu bölgeler saptanmıştır. Bu bölgelerde bulunan yapılar gruplandırılarak genel özellikleri açıklanmıştır.

Yapılan çalışmanın değerlendirme bölümünün yer aldığı beşinci bölümde inceleme sonuçlandırılmıştır.

1.3. Materyal ve Metot

Sivil mimarlık örneklerinin tarihi kent dokularındaki yeri ve öneminin belirlenmesi amacıyla hazırlanan çalışmada, Develi yerleşmesinde bulunan sivil mimarlık örnekleri, sahip olduğu özgün nitelikler açısından araştırma konusu olarak belirlenmiştir. Develi’de yer alan ve günümüze kadar ulaşabilmiş olan 19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başına ait olan yapılar konunun materyalini oluşturmaktadır.

Tarihsel yöntem ve Hipotetik Dedüksiyon yönteminin kullanıldığı çalışmada önce Anadolu’da konut ve yerleşme geleneği ve biçiminin kökenlerinin belirlenebilmesi amacıyla literatür araştırması yapılmıştır. Konu ile ilgili hazırlanmış olan yayınlar incelenerek, Anadolu’da yerleşmelerin ve sivil mimarlık örneklerinin kökenlerine yönelik bilgiler sentezlenerek derlenmiştir.

Daha sonra, inceleme alanı olarak belirlenmiş olan Develi’yi de kapsayan Kayseri yöresinin coğrafi, toplumsal ve mimari açıdan özelliklerine yönelik kaynak ve saha taraması yapılmıştır. Kayseri yöresinin gerek coğrafi gerekse şehrsel ve mimari özelliklerine yönelik yayınlar ve çalışmalar incelenerek, Develi sivil mimari niteliklerini oluşturan koşulların bir analizi yapılmıştır.

Develi sivil mimarisinin karakteristik niteliklerinin belirlendiği saha çalışmasında öncelikle çalışma alanının sınırlarının belirlenebilmesi amacıyla gösterdikleri önem ve sahip olduğu değerler açısından korunacak nitelik gösteren evler tespit edilmiştir. Daha sonra çalışmada belirlenmiş amaçlara ulaştırıcı düzeyde bilgi birikimi sağlayacak en karakteristik örnekler belirlenerek çalışma bu örnekler üzerinde sürdürülmüştür.

Belirlenmiş olan örneklerin plan özellikleri, cephe özellikleri, malzeme özellikleri, süsleme ve dekoratif niteliklerinin belirlenebilmesi için plan, kesit ve cephe rölöveleri alınmış; bu ölçümlerde elde edilen bulgular, yerinde elde edilen fotoğraf ve diğer görsel malzemelerin de ışığı altında teknik çizimler haline getirilmiştir.

Son aşamada, konu ile ilgili elde edilen kuramsal bilgiler ve saha çalışması sonucunda oluşturulan teknik çizimler bir arada sentezlenerek Develi yerleşmesi sivil mimarlık örneklerini oluşturan koşullar ve karakteristik özellikleri tespit edilmiştir.

1.4. Literatür Özeti

Bu çalışmada 19. Yy. sonu ile 20. Yy. başlarına ait olan geleneksel Develi konut mimarisi incelenmiştir. Develi'nin konut mimarisinin şekillenmesinde ki etkenlerin belirlenmesi için Kayseri ve Develi'nin tarihçesi ve sosyo- kültürel yaşantıları konusunda bilgi edinilmesi için "*Kültepe ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar*" (Baydur, N, 1970), "*I. ve II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri*", (1996, 1998) "*Ankara Vilayeti Resmi Salnamesi*" (Emiroğlu, K., 1995), "*Memletim Develi*" (Gürlek, A., 1975), "*Kayseri İl Yıllığı*" 1973, "*Develi ve Yöresinin Folklor Halk Edebiyatı ve Etnografyası*" (Özdamarlar, K, 1996), "*Monument Turcs d' Anatolie, Kayseri- Niğde*" (Gabriel, A., 1931) gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anadolu'daki konut mimarisinin Develi konut mimarisine etkilerinin saptanabilmesi amacıyla "*Eski Anadolu Mimarlığı*" (Naumann, R., 1991), "*Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı*", 1996, "*Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*", 1991, "*Türk Evi Plan Tipleri*" (Eldem, S.H., 1968), "*Türk Evi Osmanlı Dönemi*" (Eldem, S.H., 1984), "*Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*" (Günay, R., 1998), "*Kayseri Sit Alanı İçinde Yer Alan Sivil Mimarlık Örnekleri Üzerine Bir Araştırma*" (Gündoğdu, G., 1986), "*Kayseri Evleri*" (Çakıroğlu, N., 1952), "*Geleneksel Kayseri Evleri*" (İmamoğlu, V., 1992), "*Taş Sivil Mimari Örneklerinde Korumaya Yönelik Yöntem Önerileri ve Bu Yöntemlerin Kayseri Örneğinde Uygulanışı*" (Büyükmihçı, G., 1997) gibi kaynaklar incelenerek bu etkenler değerlendirilmiştir.

Geleneksel Develi evleri ile ilgili olarak yayınlanan iki kaynak bulunmaktadır. Gürlek, A. tarafından 2000 yılında yazılan "*Develi Evleri*" isimli kitap, Develi 'de bulunan geleneksel yapıların fotoğrafları ve tanıtımları yapılmıştır. Soyer, S. tarafından 2000 yılında yapılmış olan "*Develi Evleri*" isimli tez ise, sanat tarihi açısından tanıtım amaçlı ve kataloglama tarzında şemalardan oluşan bir çalışmadır. Hazırlanmış olan "*Geleneksel Develi Evlerinin Mimari Özellikleri*" isimli çalışmada, diğerlerinden farklı olarak yapıların özellikleri mimari açıdan daha kapsamlı bir biçimde ele alınmış ve mimari çizimlerle desteklenmiştir.

2. ANADOLU'DA YERLEŞMELER VE KONUT

2.1. Konut Tanımı

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'nde konut; bir insanın yatıp kalktığı, iş zamanı dışında yaşamını sürdürdüğü, tüzel kişiliği olan bir kuruluşunun bulunduğu ev ya da apartman gibi yer, mesken, ikametgah olarak tanımlanır (T.D.K. Türkçe Sözlük, 1979). Ancak konut, yalnızca barınma işlevini üstlenmiş taş, tuğla ve diğer malzemeleri bir araya getiren bir strüktür değil, aynı zamanda mekanla toplumun arakesitini oluşturan bir bina olarak ele alınmalıdır. Karpuz'a (1993) göre konut; insanın fizyolojik, sosyolojik, estetik ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı bir yapıdır. Öyle ise bir toplum, konutunu; kültür, aile yapısı, üretim şekli, gelir dağılımı, mülkiyet durumu ile arazi ve iklim koşullarına bağlı olarak biçimlendirir (Özmen, 1995).

Varolan olumsuz doğa koşulları ve tehlikelere karşı korunma amacı ile kullanılan barınaklar, insanın gelişmesi ile birlikte nitelik değiştirmiş ve içgüdünün yönlendirmesinin ötesine geçerek toplumsal ve kültürel süreç ve ilişkilerin de şekillendirdiği bir mekan haline gelmiştir.

2.2. Anadolu Tarihi ve Coğrafyası

Anadolu, kıyı şeridinde yer alan birkaç yerleşim dışında tümüyle dağlar ve yaylalar ile şekillenmiş bir bölgedir. Kuzey ve güney kısımlarında yer alan dağlar, Orta Anadolu yaylasına doğru dik olarak açılır. Böylece yüksek yayla, kendisini çevreleyen denizin etkisine kapanmış olur. Kıyı bölgeler ile iç bölgeler arasında görülen bu keskin karşıtlık, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal oluşumların yanı sıra ekonomi ve kültür alanlarında yaşanan ayrılıklarda da kendini gösterir (Naumann, 1991).

Anadolu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında doğal bir geçit durumundadır. Ayrıca Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine yaklaştığı bir noktada yer aldığı için bu üç kıtayı bağlamak gibi bir işlev de üstlenmiştir. Bu üç kıtanın kilit noktası olma özelliği, Anadolu'ya tarih boyunca jeopolitik bir önem ile sosyo-ekonomik bir çeşitlilik kazandırmış, Paleolitik Çağ'dan başlayarak birçok yerleşmeye sahne olmasını sağlamıştır. Anadolu Tarihi, bir bakıma, göçebe kabileler ile kolonici toplulukların akınlarının, küçük devletlerin yükseliş ve çöküşlerinin tarihi olmuştur (Ana Britannica, 1986). Anadolu coğrafyasında görülen bu çeşitlilik konut yapımında kerpiçten, değişik niteliklerdeki taş ve ahşaba kadar uzanan çeşitlilikte yapı malzemesi kullanımına etkindir. Ancak bu coğrafi çeşitliliğin yanında “dünya haritası üzerinde birçok kültürlerin ve uygarlıkların katmanlaştığı alan” olarak özel yer tutması da konut tarihi üzerinde belirleyici rol oynar. Bu nedenle Anadolu, insanın toprağa yerleştiği bölgeler içerisinde ön sırada yer almaktadır (Ateş, 1997).

2.3. Anadolu'da Konut Gelişimi

Anadolu'da konut tarihi 10-12 bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu tarihi gelişim, M.Ö. 10000'den geriye giden Paleolitik Çağ döneminden başlayarak izlenmektedir.

Paleolitik Çağ, M.Ö. 10000 öncesinde yaşayan insanların yaygın barınma biçimleri; deri, saz, dal, çamur gibi hafif malzeme ile örtülen ve kolaylıkla kurulup terk edilebilen, genellikle yuvarlak yapılı barınaklardır. M.Ö. 10000'den sonra bu yuvarlak yapılı barınakların içerisinde kiler, depo, ocak gibi öğeler ve mekanlar oluşmaya başlanmış, barınağın dış etkenlerden korunabilmesi için üzeri çamurla sıvanmıştır (Acar, 1996).

M.Ö. 8000'de başlayan Neolitik Çağ'da konut dörtgenleşmiş, “Izgara Planlı Yapılar” oluşmuş, duvarlar sağlamlaştırılarak üstleri düz dam ile kaplanmıştır. M.Ö. 6000-5000 yıllarında ise damdan girişleri olan ve avlu çevresinde kümelenen bitişik hücresel dokuda yapılar yapılmış ve kerpiç teknolojisi gelişmiştir. Ancak 5000'li yıllarda hayvancılığın gelişmesinin başlamasıyla hücresel doku çözülerek konut

tekillleşmiştir. Aynı zamanda düz damda odaklanan düşey mekan düzenin yerini, avludan odaya doğru dizilen yatay bir mekan düzeni almıştır (Mutlu, 1996).

M.Ö. 3500'lerde Kentler, Krallıklar ve İmparatorlar Dönemi olan Tunç Çağı'nın başlamasıyla *megaron* konut tipi ortaya çıkmıştır. Arka arkaya dizilmiş birçok odası olan, dar, uzun ve dikdörtgen olan bu yapılar, taş ve kerpiç malzemeden inşa edilmişlerdir (Naumann, 1991)

M.Ö. 1. yy Antik Çağ Dönemi'nde *Prostasklı* (galerili) ve *Pastasklı* (koridorlu) olmak üzere iki ana konut tipi kullanılmıştır. Helenistik Dönem konutlarında ise bu konutların yerini *Peristylli* (dört yanı sütunlu galeri ile çevrili, açık avlulu) konutlar almıştır. Artan nüfusla birlikte binalardaki kat sayısı da artmıştır (Abbasoğlu, 1996).

M.S. 5. yy. Bizans Döneminde Antik Çağın kentsel düzen kavramı yerini rastlantısal, organik bir yaklaşıma bırakmıştır. Bizans dönemi, kamusal-kentsel yatırımların tükendiği bir dönem olduğundan bu dönem konutları, dayanıksız malzemeden veya devşirme malzeme ile inşa edilmiştir (Tanyeli, 1996).

12. Yy.da Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle beraber Anadolu köylerinde yaşayan yerli halk büyük kentlere; kentlerde yaşayan yerli halkın bir bölümü ise daha batıya, Türklerin bütünüyle egemen olmadığı topraklara göçmüşlerdir (Sözen, 1980). Göçebe Türkler, "*Karaçadır*", "*Topak Ev*", "*Alaçık*" gibi kendi barınma alışkanlıklarını yeni konutlarına kolaylıkla taşımışlar ve buradaki yöresel özellikleri kullanarak da yeni bileşimler yaratmışlardır (Bakır, 1991).

Osmanlı döneminde, Ege kıyılarında daha yoğun olan tek odalı kagir tip evler 19. yüzyıl ortalarına kadar etkin bir şekilde kullanılmıştır (Aktüre, 1978). Yer yer kırsal bir üst sınıf geleneği olan kule ev tipolojisine de rastlanmaktadır. Daha varlıklı kentsel gruplarda ise açık sofalı ya da avlulu konut tipi kullanılmıştır. Kırsal kesimde görülen kerpiç, düz damlı ve tek katlı köy evleri ise varlığını uzun süre korumuştur. Konya kent merkezi ve çevresinde de bu tür evler bulunmaktadır (Çınar, 1991). Orta ve Doğu Anadolu; Sivas'dan Erzurum'a dek tüteklikli, kubbeli, yere yarı gömük yapıları içeren bir konut mimarisi ile karakterize olurken; Doğu Karadeniz Bölgesinde ahşap-yığma konut geleneği kendine özgü kimliğini korumuştur. Buna karşılık Kayseri'nin kesme taş konutları harem, sofa ve "*tokana*"dan oluşan üç ögeli tasarımları ile başlı başına bağımsız bir bölge olarak tanımlanmaktadır (Tanyeli, 1996).

2.4. Türk Ev Mimarisi Ve Yapısal Özellikleri

2.4.1. Türk Kenti İçerisinde Evler

Serbest ve organik bir dokuya sahip olan eski Türk kenti, ritmik, yani doğal ve geometrik olmayan bir düzen içindedir. Bu eski kentlerin temel biçimleri, burada yaşayanların gereksinimlerinden türemiştir. Yol ve kent dokularının olduğu kadar konutların biçimlendirilmesinde de insan ile doğanın birbirini etkileyen iki öge halinde belirdikleri görülmektedir.

Türkler Anadolu'daki kentlerini kurarken Helenistik ve Bizans dönemlerine ait kent dokularını olduğu gibi kabullenmemişlerdir (Aru, 1996). XIV. Yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkanların birçok bölgesinde görülmeye başlayan Osmanlı kentleri, her zaman içinde bulundukları bölgeye ve Osmanlı öncesi koşullara göre farklılık göstermişlerdir. Ancak 19. Yüzyıla gelindiğinde artık bu farklılığın ana nedenini sosyal ve idari kurumlardaki değişiklikler oluşturmaya başlamıştır (Yenişehirlioğlu, 1995).

Bölgede yaşayan toplumun ve kültürün değişmesiyle sokak ve konut karakteristiklerinde de değişimler olmuştur. Yerleşmenin belkemiği olan bir anayol ve ona birleşen kıvrımlı sokaklardan oluşan ulaşım ağı, tıpkı bir ağaç gibi organiktir (Alsaç, 1993). Çıkmaz sokaklar komşuları birbirine bağlamakta, kent sokakları birbirini dik olarak kesmemektedir. Çok eğimli sokaklar merdivenli yapılmıştır. Sokak tasarımı yaya ya da at, eşek gibi yüklü hayvanların geçebileceği genişlik, eğim ve yapıdadır. Sokak başlarında duvar köşeleri pahlıdır. Geleneklere göre ev yaşantısını saklama ve koruma amacıyla evlerin zemin katları ve bahçe duvarları yüksektir. Sokak, zaman zaman iki yanında taş veya kerpiç duvarlar yükselen bir koridor gibidir. Evlerin sokağa taşan çıkma ve saçakları ile bahçelerden uzanan ağaç dalları sokağın üstünü kaplamaktadır (Günay, 1998).

2.4.2. Türk Evinin Oluşumu ve Gelişimi

Türk evinin mimari oluşumunda iklim, bölgenin malzemesi ve çevresinden sağlanma olanakları, alanın tarımsal verimliliği, yönetici varlığının güçsüzleşmeye başlamasıyla ortaya çıkan savunma zorlukları, yerleşmenin topografik yapısı gibi etkenler önemli rol oynamaktadır. Ancak bu bileşenlerin yanında konutun mimari biçimlenişini belirleyen bazı temel etkenler daha bulunmaktadır. Bunlar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki toplumun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısından kaynaklanan etkenlerdir (Sözen, 1980).

Osmanlılar döneminde, kentlerin imarları için çıkarılan Ebniye Nizamnameleri, sokakların ve yapıların biçimlenişlerini büyük oranda etkilemiştir. Bu nizamnamelere göre sokakların genişliği, sokakların genişliğine göre evlerin cephelerinin biçimlenişleri, cephelerin belirlenen sokak çizgisinin üzerine taşmaması, çıkmaların yüksekliği ve eni gibi birçok kural standartlaştırılmıştır (Yenişehirlioğlu, 1995). Denel (1982)'e göre bu nizamnamelerde Müslüman ve gayrimüslimlerin evlerinin yüksekliğinin farklı olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak 1839 'da başlayan Tanzimat Dönemi ile belirginleşen eşitlik ortamı ve yeni sosyal-ekonomik ilişkiler kapsamında, bu kurallardaki Müslüman-gayrimüslim ayrımları kaldırılmıştır (Yenişehirlioğlu, 1995).

18. ve 19. yüzyılda Avrupa aristokrasisinde saraylar ve halk konutları arasında büyük biçimlenme farkları bulunmaktadır (Begel, 1996). Buna karşılık Osmanlı toplum tabakaları arasında konut açısından, bu derece büyük farklılıkların bulunmaması, toplumdaki tabakalar arasındaki geçişin kolaylığını göstermektedir (Batur, 1979).

Türk anlayışına göre ev geçici bir mekan olup, yaşamakta olan kuşağa bağlıdır. Ailenin barınağı, nesilden nesile korunacak ve yaşatılacak bir kavram değildir. Bu bakımdan evler imkan oldukça yeniden yapılmıştır (Eldem, 1984). Aile yuvasının babadan oğula devredilerek kullanıldığı örneklere, ancak evin bir ağa veya bey makamı olması halinde ya da imkansızlıklar nedeniyle rastlanmaktadır. Bunun sonucu olarak da evler sürekli olarak yenilenmiştir. Bu nedenle, evlerin tarih boyunca ortaya çıkarmış oldukları tipleri belirlerken 17. yüzyıldan daha öncelere

gitmek mümkün olamamıştır. Türk evi, devreleri bakımından 3 büyük gruba ve onların karşılığı olan tiplere ayrılmıştır (Eldem, 1984).

I. DEVİR EVLERİ (17. yy): Genel olarak dış sofalıdır ve iki katlıdır. Alt kat daha basık olup, kış ve hizmet odalarına ayrılmıştır. Üst kat yaşama mekanıdır. 17. yüzyılın ilk yarısına ait evlerde çıkma bulunmamaktayken, 2. yarısından sonra odaların dış cephelerinde pencerelerin arttığı, hata bazı çıkmaların bile yapıldığı saptanmıştır. Bu tür yapılar genellikle Bursa, Kütahya ve Tekirdağ'da bulunmaktadır.

II. DEVİR EVLERİ (18. yy.): Orta veya merkezi sofa etrafında gruplaşmış odalar tercih edilmiştir. Oda ve sofalar büyümüştür. İç mekanlar zenginleşmiş ve çeşitlilik kazanmıştır. Sofada da köşk şeklinde çıkmalar oluşturularak avlu veya bahçe cephesi hareketlendirilmiştir. Bu devrin karakteristik örnekleri İstanbul, İzmit ve Tekirdağ civarında görülmekle birlikte zaman içerisinde Anadolu ve Rumeli'nin diğer bölgelerine de yayılmıştır.

III. DEVİR EVLERİ (19. yy): İlk yarısında barok akımdan etkilenmekle birlikte Türk evi son gelişmesinde büyük bir sadeliğe bürünmüştür. Eski hareketli planlar ve cephelerin yerini düz hatlar, girinti- çıkıntıdan kaçınan bir mimari almıştır.cephelerin eski canlılığı, pitoreskliği terkedilmiştir. Planlarda göze çarpan özellik, iç sofanın tercih edilmesi, merkezi sofanın hemen hemen terkedilmiş olmasıdır.

2.4.3. Mimari Elemanlar

Geleneksel Türk evinin en önemli plan elemanları sofa ve odadır. Konut tasarımı açısından “sofa” ya da tüm odaların açıldığı hol, Müslümanlar ile gayrimüslimlerin, üst gelir grubu ile alt gelir grubunun konut yapı geleneklerini olduğu kadar farklı yapı jenerasyonlarını da birbirine bağlayan en önemli ortak özelliklerden biridir. Sofa, hem seçkin ve varlıklı kesimlerin görkemli konutlarının, hem de mütevazı insanların sıradan konutlarının mekan organizasyonunda en yaygın öğedir (Enlil, 1999).

Ana birim olan odalar arasında kullanım açısından hemen hemen fark yoktur. Ev planları odalar ile onlara bitişik geçiş ve servis alanlarından oluşur. Türk evinde esas mekanlar üst kattadır. Alt katta depolar, kiler, ahır, samanlık gibi servis mekanları yer almaktadır. Bazı durumlarda mutfak, hamam, hela, fırın gibi bölümler de alt katta ve iç avlunun çevresinde sıralanmıştır. Oda, sofa ve eyvanlar üst kattadır. Bazı bölgelerde özellikle büyük şehir evlerinde üst kat ile alt kat arasında bir ara kat söz konusudur. Üst katın odaları içinde yol üzerinde olan veya manzaraya bakanı daha büyük tutulmuştur. Bu oda *başoda* veya *divanhane* adını alır. Eğer evde bir tek ocak varsa o ocak bu odadadır. Oda, günlük hayatın her türlü fonksiyonuna cevap verebilecek biçimde düzenlenmiştir. Odaya girilen kısım *pabuçluk* veya *seki altı* adını alır. Burası etrafı sedirlerle çevrili *seki üstünden* bir basamak daha alçaktır.

Odanın içinde sedirlerin hemen arkasında kol dayanacak yastıkların seviyesinde pencereler sıralanmıştır. Bu pencereler manzaraya veya sokak yönüne açılmıştır. Ocak çoğu zaman girişin karşısına gelen cephede yer alır. Büyük olarak planlanmış Türk evi odalarında bazen sekialtı ile sekiüstü bir direklik ile ayrılmıştır. Bazı odaların seki altı bölümünde, bazı odalarda ise ocağın yanlarında *yüklük* denilen büyük dolaplar yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi yıkanma hücresi (*gusülhane*) olarak düşünülmüştür. Yüklüklerden başka duvarlarda bazı gündelik ev eşyasının konulduğu açık duvar nişleri bulunmaktadır. Pencerelerin üst seviyesinde yüklüklerin ve ocağın üstünde oda duvarlarında çepeçevre dolaşan bir raf (*sergen*) bulunur. Zengin evlerinde alt pencerelerin hizasında ve sergenin yukarısında daha küçük ebatta tepe pencereleri açılmıştır. Bu pencereler sabit camlı olup alçıdan, *revzen* olarak adlandırılan renkli cam işçiliğinden yapılmıştır. Odanın en dikkate değer süslemesi genelde tavanda bulunmaktadır.

Türk evinde harem ve selamlık ayırımına kırsal bölgelerde fazla rastlanmamaktadır. Oda sayısının birden fazla olduğu şehir evlerinde genellikle başoda selamlığa ayrılmış, diğerleri hareme tahsis edilmiştir. Zengin ve çok bölümlü plan uygulamalarında harem ve selamlık ayrı ayrı bölümlerde veya binalarda yapılmıştır.

2.4.4. Plan Tipleri

Türk ev mimarisinde planı belirleyen başlıca unsur merkezi sofadır. Sedat Hakkı Eldem, Türk evi plan tiplerini sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olmak üzere dört grupta incelemiştir:

SOFASIZ PLAN TİPİ: Oda veya odalar yanyana dizilerek evi oluşturmuşlardır. Odaların önündeki bağlantı geçidi bir kaldırım veya avlu biçimindedir. Odalar üst katta olduğu zaman geçit bir balkon karakteri almaktadır. Bu plan tipine daha çok güney bölgelerde rastlanmaktadır.

DIŞ SOFALI PLAN TİPİ: Oda sıraları bir sofa ile birbirine bağlanmıştır. Sofanın bir veya iki ucuna köşk veya odaların ilave edilmesiyle daha kapalı bir dış sofalı plan tipi oluşmuştur.

İÇ SOFALI PLAN TİPİ: Sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilmiştir. İç sofa, ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası ilave edilerek yer yer genişletilmiştir.

ORTA SOFALI PLAN TİPİ: Sofa evin merkezinde ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilmiştir. Sofanın aydınlık olması için oda sıralarının arasında eyvan şeklinde boşluk bırakılmıştır (Eldem, 1968).

2.4.5. Yapı Malzemesi

Geleneksel konut mimarisinde en çok kullanılan malzemeler taş, pişmiş toprak ve ahşaptır. Bazı konutlarda ve özellikle donatı elemanlarında maden, kireç ve tuğla malzemeye de rastlanmaktadır.

Türk evinin başlıca taşıyıcı malzemesi olan ahşap, yörelere göre değişik ağaçlardan, değişik boyutta, kesitte ve teknikte hazırlanmıştır. Temel ve zemin kat duvarlarında kullanılan taş her yörede bulunmaktadır. Dolgu malzemesi taş, kerpiç, tuğla veya ahşap olabilmektedir. Bağlayıcı olarak çamur ve kireç harcı kullanılmıştır (Eriç, 1979).

Yapı malzemeleri yöreye göre de değişiklik gösterebilmektedir. Bazı yörelerde kesme taş kullanılırken, bazı yörelerde ise ahşap hatıllı moloz taş daha sık rastlanmaktadır. Genellikle rutubetli ve rüzgarlı kıyılarda dış yüzey ahşapla kaplanmış, diğer yörelerde ise kireç harçla sıvanmıştır. Çatı örtüsü ormanlık yörelerde ahşap, diğer yörelerde çoğunlukla oluklu kiremit, ahşabı az ve kurak yörelerde düz toprak dam, ince yatak taşının doğal olarak çıkarıldığı bölgelerde taş kaplamadır (Günay, 1998).

Taşıyıcı sistem dışında yapı elemanlarında en çok kullanılan malzemelerden birisi de demirdir. Kapılarda, kapı tokmaklarında, pencere kafeslerinde ve merdiven ve balkon korkuluklarında ahşap kullanılmayan yapılarda döğme demir kullanılmıştır (Eriç, 1982).



3. KAYSERİ GENELİNDE DEVELİ KENTİ

3.1.Kentin Ülke Ve Bölgesi İçerisindeki Yeri

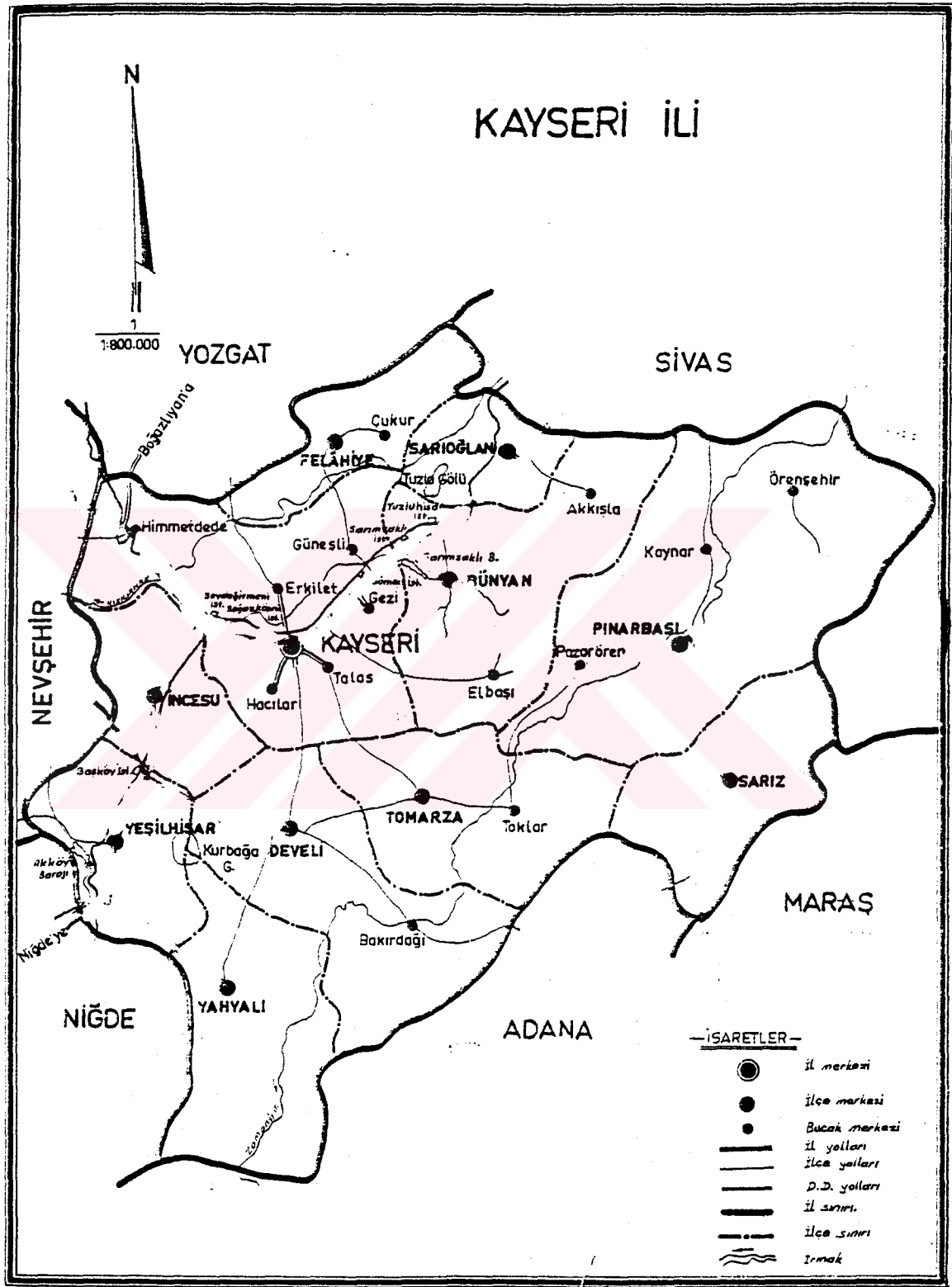
3.1.1.Yeri ve konumu

Kayseri, İç Anadolu'da 38° 43' kuzey enlemi ve 35° 30' doğu boylamında, Erciyes dağının kuzey eteğinde, Kızılırmak'a dökülen Karasu (Sarmısaklı suyu) ve Delisu'yun geçtiği bir ova kenarında, deniz seviyesinden 1043 m. yükseklikte kurulmuş bir yerleşim merkezidir (İslam Ansiklopedisi, 1967).

16.917 km². yüzölçümüyle ülke topraklarının %2.2'sini kaplayan Kayseri ili, kuzeybatı ve kuzeyden Yozgat'ın Çayıralan ve Boğazlayan, kuzey ve kuzeydoğudan Sivas'ın Gemerek, Şarkışla, Kangal ve Gürün, doğudan Kahramanmaraş'ın Afşin ve Göksun, güneyden Adana'nın Tufanbeyli, Saimbeyli, Feke ve Karaisalı, güneybatıdan Niğde merkez ve Çamardı, batıdan ise Nevşehir'in Derinkuyu, Ürgüp ve Avanos ilçeleriyle çevrilidir (Kayseri Valiliği Komisyon, 1995)

İç Anadolu Bölgesi'nde Kayseri ilinin önemli ilçelerinden birisi olan Develi, Kayseri'nin güneyinde ve Erciyes Dağı'nın 6 km. güneydoğusunda kurulmuş bir yerleşim merkezidir. İlçenin Kayseri'ye uzaklığı 86 km. dir (Şekil 3.1). Develi'nin sınırlarını doğuda Kayseri'nin Tomarza ve Adana'nın Tufanbeyli ilçeleri, batıda Yeşilhisar ilçesi, güneyde Adana'nın Feke, Saimbeyli ve Kayseri'nin Yahyalı ilçeleri, , kuzeyde ise Kayseri ili belirlemektedir (Yıldız, 1997).

Yüzölçümü 1093 km², denizden yüksekliği ise 1150 m. olan Develi'nin, merkez bucağından başka Bakırdağ adında bir bucağı ve buna bağlı 47 köyü vardır (Çubukçu, 1993).



Şekil 3.1. Develi genel yerleşimi

3.2. Kentin Fiziki Yapısı

3.2.1. Jeomorfolojik yapı

Kayseri il merkezi, Kızılırmak kavisinin güney bölümü ile Toros Dağlarının arasında, Orta Anadolu'nun en yüksek dağı ve volkanik tepesi olarak yükselen Erciyes Dağının kuzey eteklerinde kurulmuştur.(Özdoğan, 1948) İli güneyden ve doğudan Orta Toroslar'ın uzantıları, kuzeyden ve batıdan ise geniş bir lav platosu sınırlamaktadır. Kayseri topraklarının %36.1'i dağlarla, %14.8'i ovalarla, %49.1 gibi büyük bir bölümü ise platolarla kaplıdır.

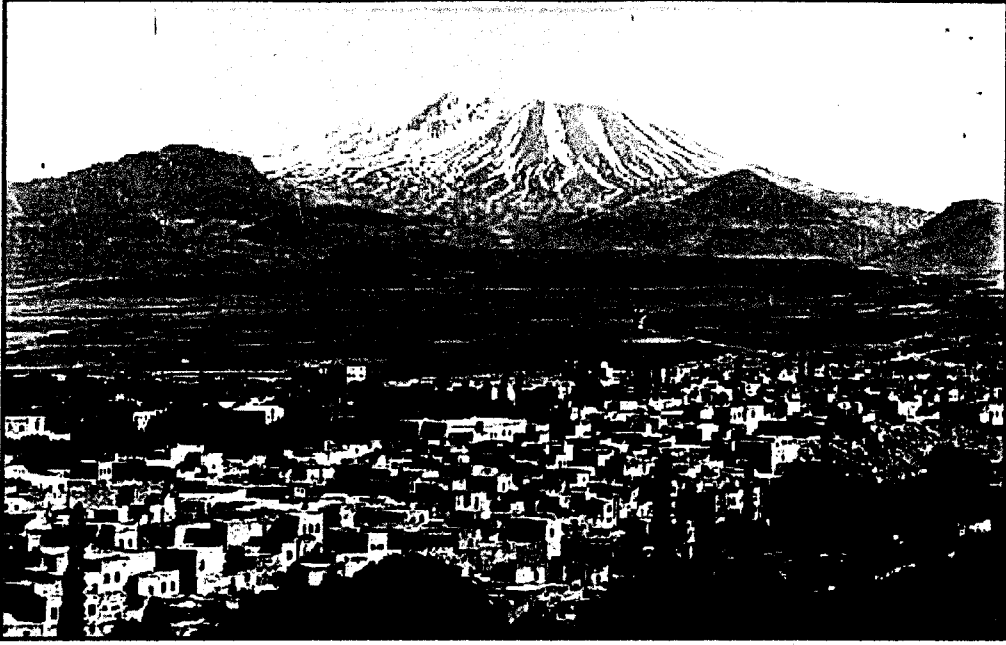
İldeki önemli dağlar; Adana ili sınırlarındaki Bakırdağ (2171 m.) ve Beydağ (3075 m.), Yeşilhisar'ın kuzeybatısındaki Hodul Dağı (1937 m.), Pınarbaşı'nın doğusundaki Tahtalı Dağ (2700 m.), Felahiye'nin kuzeyindeki Akdağ (2272 m.), iç kısmında yer alan Hınzır Dağı (2623 m.) ve Kocadağ (2117 m.) dir. (Kayseri Valiliği Komisyon, 1995).

Develi ovasının kuzeydoğusunda kurulmuş olan Develi ilçesinin eski merkezi olan Everek kasabası(Resim 3.1.a.), Kayseri'nin güneyinde Erciyes'in parçalarından olan Karadağ ve Keldağlarının eteklerinde, güneye bakan meyilli bir alan üzerinde yer almaktadır (Çelebi, 1972).

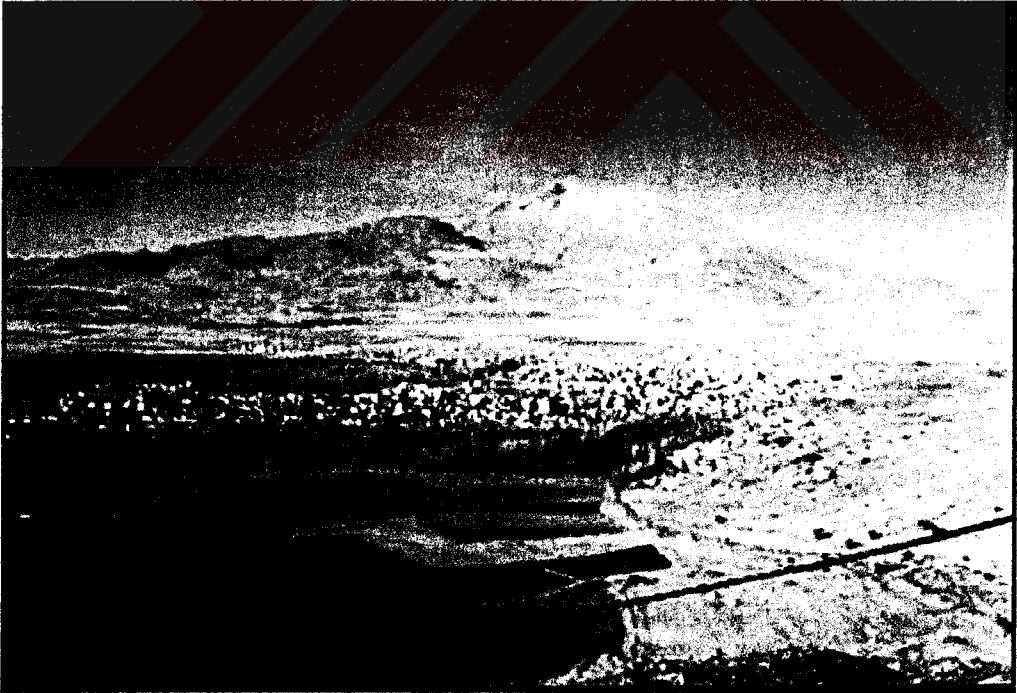
İlçedeki önemli dağlar; Kayseri ile Develi arasında yer alan Erciyes Dağı (3916 m.), doğuda yer alan Develi Dağı (2000 m.), İlibe Dağı (1250 m.) ve Haç Dağı (1300 m.), güneybatıda yer alan Bakırdağı (2462 m.) ve Sümengen Dağları (1968 m.)'dır.

Develi ve çevresindeki tek ova olan Develi Ovası (Resim 3.1.b), 1000 km²'lik alanı ve 1150 m. yüksekliği ile Kayseri'nin en büyük ovalarındandır. Erciyes Dağının batı yamaçları ile İncesu ilçesi arasındaki volkanik alan, Develi ovasını dışarıya akışı olmayan kapalı bir havza durumuna getirmiştir (Bayındırlık Bakanlığı, 1969). Kurbağa (Yay) gölü ve Sultan Sazlığı bu ova içerisinde yer almaktadır.

İlçenin önemli akarsuları, Zamantı Irmağı, Develi Çayı (Fenese Suyu), Elbiz ve Köşkpınar Suyu'dur.



Resim 3.1.a. 20. yy. başlarında Develi genel görünümü (Aytimur Güpgüpoğlu arşivi)



Resim 3.1.b. 2001 yılı Develi genel görünümü

3.2.2. İklim ve iklimsel veriler

Kayseri kentinde bozkır iklimi görülmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Kentte ortalama sıcaklık 10.8 °C dir. En soğuk ay 1.5 °C ortalama ile Ocak, en sıcak ay 22.7 °C ortalama ile Temmuz'dur. Hakim rüzgar kuzeybatıdan, şiddetli rüzgarlar güney ve güneydoğudan esmektedir (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

Develi ve çevresinde de kayseri genelinde olduğu gibi genel iklim özellikleri olarak yazların kurak ve sıcak, kışların soğuk ve karlı geçtiği step iklimi gözlenmiştir. Yağışlar ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde çoğunlukla yağmur, zaman zaman kar şeklindedir. Kış aylarında ise yoğun kar yağışı görülür (Çubukçu, 1993).

3.2.3. Bitki örtüsü

Önemli ölçüde kara ikliminin hüküm sürdüğü Kayseri ilinin doğal bitki örtüsü, özellikle yerleşme ve tarım alanları çevresinde yüzyıllar boyu süren yok etmeler sonucu bozkır (step) görünüşü almıştır. Orman toplulukları ilin güneydoğu kesiminde, Akdeniz Bölgesi sınırları içinde yer alan dağlık alanda ortaya çıkmaktadır. Bunlar koru orman topluluklarıdır. Bunun dışında yer yer bozuk orman ve seyrek çalılıklara da rastlanmaktadır. Ormanlık alanların il toplam yüzölçümündeki payı %4 'tür (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

Develi ve çevresinde de bozkırlar geniş bir alanı kaplamaktadır. Bölgede 14.940 hektar ormanlık alan, 6.000 hektar bozuk koru, 5.900 hektar da bozuk baltalık alan bulunmaktadır. Ormanlık alanlar daha çok Bakırdağ bölgesinde yer almaktadır. Bu bölgede meşe, kızılçam, köknar gibi ağaçlara sıklıkla rastlanmaktadır.

3.2.4 Çevresel değerler

Kayseri, hem tarihsel değerler hem de doğal güzellikler açısından zengin bir ildir. İl sınırları içerisinde yer alan ve bir kayak ve eğlence merkezi olan Erciyes Dağı, yaylalar, çeşitli akarsular, göller ve şelaleler gibi yeryüzü şekilleri ile bunların çevresinde yer alan bahçeler ve bağlar, çok sayıda dinlence yerinin oluşmasında etkin rol oynamıştır. Kayseri’de halkın özellikle yaz aylarında yararlandığı, termalizm ve klimatizm bakımından önemli merkezler de bulunmaktadır. Bunlar; Kayseri’ye 53 km. uzaklıkta bulunan Bayramhacı ve Himmetdede Bucağı’nda yer alan Tekgöz Kaplıcaları ile Dutluk ve Hasanarpa içmeceleridir (Yeğen,1993).

Develi yakınlarında bulunan Erciyes Dağı ve Sultan Sazlığı, Develi’nin önemli doğal güzellikleridir. Ayrıca Zile, Soysallı ve Sindelhöyük’de bulunan yer altı suları, termal özellikleriyle bilinmektedir

3.3. Kayseri Kenti Tarihçesi

3.3.1. Tarihsel gelişim

Kayseri’ in tarihi İlk Tunç Çağı’na kadar uzanmaktadır. Asurlular’dan itibaren ticaret kolonileri çağına giren kent bu dönemde önemli bir ticaret merkezi haline gelmiş ve bu özelliğini sürekli sürdürmüştür (Baydur, 1970). Daha sonra Hitit egemenliği altında kalan kent, M.Ö. 900 yılında Tabal Krallığı hakimiyetine girmiştir. M.Ö. 600’lü yıllardan itibaren Persler’in eline geçmiş ve “Mazaka” adını almıştır (Akurgal, 1998). M.Ö. 334 yılına kadar Persler’in egemenliği altında kalan Kayseri, bu tarihte Büyük İskender’in yaptığı akınlarla Makedonya’nın eline geçmiştir. Büyük İskender’in ölümü ile ortaya çıkan karışıklıkta, Pers soyluları kenti sahiplenmiş ve bu bölgede Kapadokya Krallığını kurmuşlardır (Tuğlacı, 1985) Roma İmparatorluğunun büyümesi ve gelişmesi ile M.S. 17’de Kayseri’yi de kapsayan Kapadokya Bölgesi, Roma İmparatorluğunun bir eyaleti olmuştur. Kayseri

Kapadokya eyaletinin bir başkenti iken aynı zamanda Hristiyanlığında bir merkezi haline gelmiş ve 4. yy.ın başlarında tamamen Hristiyanlaşmıştır. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesiyle Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde kalan Kent, bu dönemde Sasanlar'ın sürekli akımları sonucu surlarla çevrilmiştir (Erkiletlioğlu, 1983).

647 Yılından itibaren kısa bir süre Arap Hakimiyetinde kalan kent, tekrar Bizanslıların eline geçmiştir. 11. Yy.dan itibaren Oğuz boylarının Anadolu'ya yaptıkları akımlarla birlikte Kayseri 1067 yılında Türklerin egemenliği altına girmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun Anadolu'da birliği sağlamasına kadar geçen süreçte Selçuklular ve Beylikler dönemini yaşayan kent, Osmanlı döneminde önemli bir merkez olmuştur (Subaşı,1998).

Kayseri, Anadolu Selçukluları çağındaki ihtişamı, Osmanlı döneminde uzun dönem yaşayamamıştır. Nitekim Osmanlı klasik dönemine ait tahrirlerde Kayseri vasat bir sancak durumundadır. Selçuklu döneminin aksine siyasi ve askeri konumunu kaybeden Kayseri, özellikle ticari açıdan 17. Yüzyıldan sonra yoğun bir ivme kazanmaya başlamıştır (Bulduk, 1998).

Osmanlı salnamelerinde Dar-ül feth, Dar-ül Mülk (payitaht) gibi isimlerle anılan Kayseri, 1520-1653 yılları arasındaki kayıtlarda Karaman Beylerbeyliğine ait bir eyalet olarak görülmektedir (Eravşar, 2000). 1867 ıslahatından sonra düzenlenen yeni idari bölünmelerden sonra ise Kayseri, Ankara eyaletine bağlı bir sancak olmuştur. (Baykara, 1988)

İmparatorluğun çöküş dönemi olan 20. yüzyılın başı, Kayseri için zor bir dönem olmuştur. Savaşlara gidip dönmeyen gençler, 1915-16'daki Rus işgali nedeniyle Doğu illerinden gelen göçmenler, Suriye'ye gönderildikten sonra geri gelen Ermeniler ve mübadele politikalarıyla Yunanistan'a giden Rumlar, şehrin düzenini altüst etmiştir. Savaşlar nedeniyle başlayan işsizlik ve yoksulluğun da etkisiyle, Kayseri harap ve bakımsız bir duruma düşmüştür. Cumhuriyetin kurulmasıyla başlayan atılımlar kentin kendisini toparlamasına ve kalkınmasına yardımcı olmuştur (İmamoğlu, 2000).

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ulaştırma, enerji ve imalat sanayii alanlarında gerçekleştirilen pek çok devlet yatırımı ile öncelik verilen Kayseri, günümüzde de önemli bir sanayi ve ticaret merkezidir.

3.3.2. Mekansal gelişim ve tarihsel doku

Kayseri kenti, ilk çekirdeğini, bugün geleneksel merkez olarak nitelendirdiğimiz alanda 3. yy.dan itibaren oluşturmaya başlamıştır (Kayseri İmar Planı Açıklama Raporu, 1986). Selçuklular, Beylikler Dönemi ve en son Osmanlı Devleti bünyesinde varlığını ve önemini sürdüren kent (Resim 3.2.), Ermeni, Rum ve Türklerin bir arada yaşadığı bir yerleşme olarak son döneme kadar ulaşmıştır (Gabriel, 1931). Bu dönemlere ait kale, medrese, camiler, külliye ve birkaç sivil mimarlık örnekleri dışında herhangi bir tarihi unsur kalmamıştır. Kent dokusu anlamında bugün mevcut olan eserler ise 19 yy. sonu ve 20. yy. başı yapılarıdır (Yücel, 1998).



Resim 3.2. 20. yy. başlarında Kayseri panoraması (Aytimur Güpgüpoğlu arşivi)

Karakteristik özelliği itibariyle Kayseri Kalesi ve yakın çevresinde oluşan organik kentsel doku Cumhuriyet dönemine kadar ulaşmıştır. Cumhuriyetten itibaren gerçekleştirilen yatırımlarla beraber ulaşım imkanlarının da artmasıyla, karayolu aksları üzerinde yer alan endüstriyel yatırımlar, gelişmenin bu akslar üzerine sıçramasına neden olmuştur. Geleneksel doku da, son dönemde daha yoğun olmakla birlikte, fonksiyon değişikliğine uğramış; konut alanları, imar planları ile getirilen ulaşım ve arazi kullanım kararları doğrultusunda, ana trafik aksları üzerinde yer almaya ve yıkılmaya başlamıştır.

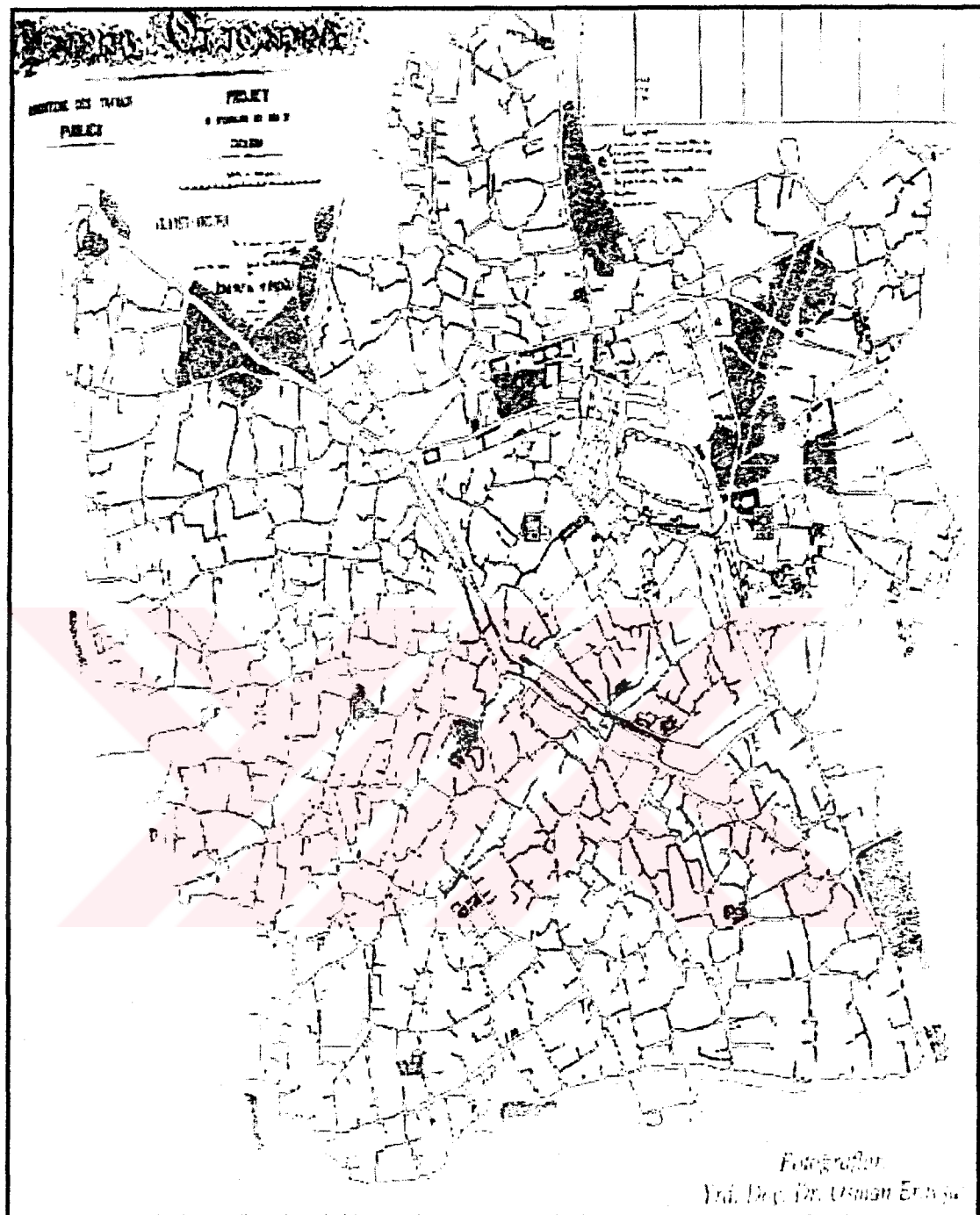
Cumhuriyete kadar olan süreçte Kale ve Kapalıçarşı ticari aktivitelerin yer aldığı alan olmuş, etrafı ise tipik Orta Anadolu kenti karakterinde dar ve hareketli sokaklardan oluşan genelde 2 katlı yapıların oluşturduğu karakteristik kent dokusu ile çevrilmiştir. 18. ve 19. Yüzyıllarda şehir surların dışında dört bir yana doğru genişlemiştir. Ancak kuzey yönünde Hacıkılıç Camii'ni beş yüz metre geçtikten sonra bataklıkların başlaması nedeniyle güney istikametinde Erciyes eteklerinde doğru daha fazla büyümüştür (Edhem, 1982).

16. yüzyıldan 20. Yüzyılın başlarına kadar geçen dört yüz yıllık sürede Kayseri, çekirdeği sur içi (içerişar) olmak üzere ovada tüm yönlerde gelişmiştir. Sur içinde bulunan ve bugün kullanılan han, hamam, bedesten ve çarşıların tamamına yakını Osmanlı döneminden kalmadır (Edhem, 1982).

1882 yılında Fransız seyyah Jean S. Euthycides tarafından Kayseri'ye ait ilk halihazır harita (Şekil 3.2.) çizilmiştir (Eravşar, 2000)

Ahmet Nazif Efendi'nin resmi belgelere dayanarak verdiği bilgilere göre, 20. yüzyıl başında şehirdeki toplam 108 mahallede 56.178 nüfus yaşamaktadır. Konut bölgeleri, dar ve çıkmaz sokaklı, düz toprak damlı mütevazı evlerden oluşmaktadır. Mahalleler bu görünümünü 1950'li yıllara kadar korumuştur (Karatepe, 1999).

İstanbul, İzmir, Selanik gibi Batıya açık şehirlerde başlayan modernleşme ve yeni fikirler, bir süre sonra Anadolu şehirlerine de ulaşmış, Tanzimat'tan sonra açılan yeni eğitim kurumlarında yetişen öğrenciler, kamu görevlisi olarak gittikleri Anadolu kasaba ve şehirlerinde yeni düşünce ve ideallerini hayat geçirmenin fırsatını kollamışlardır. Ancak ekonomik ilişkilerdeki değişmeler mekansal yapıya daha erken yansımıştır. Ticari potansiyeli yüksek olan Kayseri'de batının sanayi mallarını pazarlayarak zenginleşen bir zümre oluşmuş, bu zümrenin giyim kuşamı, ev eşyası değişmiş, yeni zenginler eski küçük evlerini terk ederek, tüketim mallarını kullanmaya müsait büyük konaklar ve köşkler yaptırmışlardır (Ateş, 1997).



Şekil 3.2. Kayseri'ye ait ilk halihazır harita (Eravşar, 2000)

Anadolu şehirlerinin tümü gibi, Kayseri’de geleneksel şehir dokusunun değişimi, lüks konaklar ve yeni devlet anlayışının gerektirdiği resmi binaların yapımı ile başlamıştır. Bugün büyük bir yanlışlık olarak geleneksel Kayseri evlerine örnek gösterilen zengin evlerinin çoğu bu dönemde yapılmıştır (Ateş, 1997).

1910 Yılında şehre gelen otomobil, geniş caddelerin açılmasını zorunlu hale getirmiş, dar ve dolambaçlı şehir sokakları elverişli olmadığı için tarihi şehirlerin geleneksel dokularında otomobillerin rahatça işlemlerini sağlayacak yıkımlar yapılmasına neden olmuştur (Kayseri İmar Planı Açıklama Raporu, 1986).

1930’lu yıllara kadar Kayseri kent merkezinin Osmanlı döneminde oluşan sınırlarında bir değişim olmamıştır. Gabriel’in 1931’de çizdiği planda şehir, kuzeyde Hacıkılıç Camii’nin yanındaki Baruthane’yi biraz geçince bitmektedir. Caminin doğusunda sebze bahçeleri, kuzey ve kuzeybatısına doğru ise çayırliklar ve tarlalar uzanmaktadır.

Kayseri şehri, geleneksel sınırların dışına sanayileşme ile çıkmıştır. Yeni kurulan sanayi kuruluşlarıyla, şehre geniş alanlar eklenirken, konut bölgeleri 1950’li yıllara kadar büyümeyip, geleneksel sınırları içinde kalmıştır. 1900’de 56.178 olan şehir nüfusu, 1927’de 39.174’e düşmüş, ancak 1945’lerde tekrar yüzyılın başındaki nüfusa ulaşabilmiştir (Yücel, 1982).

Kentin ulaşım olanaklarının artmasıyla birlikte nüfustaki artış ve kentin günün getirdiği yaşam biçimine yanıt verememesi nedeniyle özellikle Sivas Caddesi ve Osman Kavuncu Bulvarı üzerinde yeni yerleşim birimleri oluşturulmuş ve kentin gelişme aksları yukarıda bahsedilen plan çalışmaları ile desteklendiği şekliyle, bu yönlere kaydırılmıştır. Bu durum aynı zamanda tarihi kent dokusundan, özellikle üst gelir grubuna mensup aileler daha yoğun olmak üzere, yeni konut tiplerine yönelimin başlangıcı olmuştur (Yücel, 1998).

Kayseri tarihi kent alanını iki farklı bölgede ele almak mümkündür. Birinci bölge Kale ve yakın çevresinde bulunan ancak bugün karakteristik bir niteliği kalmamış olan (Kapalıçarşı, Kale, Hunat Hamamı, Atatürk Evi, Güpgüpoğlu Konağı, Medrese gibi bireysel varlıklar dışında) merkez bölgesidir. Diğer bölge ise, birinci bölgenin güneyinde bulunan ve kent dokusu ve sivil mimarlık örnekleri açısından tarihsel özelliklerini oldukça olumsuz koşullara rağmen koruyabilen ve sınırlı bir kısmı kentsel sit alanı olarak ilan edilmiş olan alandır (Yücel, 1998).

Tarihi doku, kentte eski dokusunu büyük ölçüde koruyan tek bölge olması; pitoresk, sanat ve tarihi değerler açısından önemli yapılara sahip olması; içinde bulundurduğu yapılarda plan şeması, bezemeler, yapı malzemeleri, yapım sistemleri ve yapı öğeleri açısından benzerlikler göstermesi ve zaman birlikteliği oluşturmaları açısından önem ve özellik göstermektedir.

3.3.3. Sosyo-ekonomik ve kültürel yapı

3.3.3.1. Sosyo-ekonomik yapı

Kayseri, Orta Anadolu'nun güneydoğu ucunda yer alan ve bölgesel merkez niteliği taşıyan bir ildir. Uzun bir süre özellikle kırsal kesimden daha gelişmiş bir yöre olan Çukurova yöresine göç veren il, 1970'li yıllarda bir göç çekim bölgesi haline dönüşmüş ve nüfusu hızla artmaya başlamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1981). İlde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devlet girişimciliğinin önderliğinde gelişmeye başlayan sanayi, 1950'li yıllarda özel sektör yatırımlarında gerçekleşen patlama ile bugünkü düzeyine ulaşmıştır. 1960'lı yıllarda yaşanan ölçek büyümesi, küçük ölçekli işletmelerin kapatılıp yerine orta ve büyük ölçekli işletmelerin kurulmasına olanak sağlamış ve bu işletmeler özellikle 1970'li yıllarda çeşitlilik kazanmıştır.

Kayseri'nin nüfusu 1990 yılında 943.774 kişi olarak tespit edilmiş, yoğunluğu ise 55 kişi/km² olarak ölçülmüştür. Nüfus gelişimi itibari ile genel olarak ülke ortalamasına paralel bir görünüm sunan Kayseri kentleşme açısından ülke genelinin üzerindedir (Demir, 1988). İl içerisindeki nüfus artışı büyük oranda Kayseri kent merkezinde ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, son dönemde il genelindeki nüfus artışının ¾'ü Kayseri kent merkezinde ortaya çıkmıştır.

Kentte ön plana çıkan başlıca endüstriyel faaliyetler metal eşya, makine, gıda ürünleri, dokumacılık, elektronik ve mobilyadır.

İl bütününde arazinin yaklaşık %42.2'si tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Hayvancılık da kent için önemli diğer bir sektördür.

3.3.3.2. Kültürel yapı

Tarihi süreç içerisinde Kayseri, sosyo-kültürel açıdan oldukça zengin bir görünüm ortaya koymuştur. Kentin geçmişindeki en önemli özellik, Cumhuriyet dönemine kadar süregelen farklı azınlık gruplarının varlığıdır (Büyükmihçı, 1999). Osmanlı Dönemi Kayseri Salnamelerine göre nüfusun etnik gruplara göre dağılımı Çizelge 3.1’de görülmektedir (Kocabaşoğlu, Uluğtekin, 1998, Kars,1998):

Çizelge 3.1. Kayseri’de 1876-1926 yılları arasındaki nüfus dağılımı

KAYSERİ	RUM	ERMENİ	KATOLİK	PROTESTAN	İSLAM	TOPLAM
1876	1.590	6.914	400	0	13.964	22.868
1881-82	10.010	6.145	150	267	13.296	29.868
1891-92	17.866	17.230	4.386	6669	85.086	129.337
1893-94	15.545	28.857	444	1322	85.600	131.768
1902-03	19.315	28.069	890	1912	86.339	141.225
1907-08	52.661				110.347	163.003
1921	19.867	4.692	316	261	110.547	135.683
1925-26	0	1.813	146	66	196.082	198.107

O dönemdeki toplumsal işbölümünde iki ağırlıklı grubun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, geçmişten elde ettikleri birikimleri ile üst düzey ticari faaliyetlerle uğraşan sınırlı bir üst gelir grubu; diğeri ise, küçük sanat ve el emeği ile çalışan küçük üreticiler ve kuyumcu vb. işlerle uğraşan zanaatkarların ağırlıkta olduğu orta ve alt gelir grubudur (Demir, 1988). Yöre üzerine yapılan yorumlarda azınlık gruplarının özellikle ticaret ve zanaatkarlıkta oldukça etkin oldukları ve gelir seviyesi açısından da ileride oldukları belirtilmektedir (Büyükmihçı, 1997).



Resim 3.3. 1890'lı yıllarda Kayseri şehri esnafları (Eravşar, 2000)



Resim 3.4. İncesu'da bir Rum köylüsü (Eravşar,2000)

Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşen nüfus mübadelesi ile kent büyük ölçüde nüfus kaybetmiştir. Bugünkü yapı itibariyle Avşar, Yörük ve Çerkez toplulukların yer aldığı toplumsal yapıdaki değişimler özellikle son yıllarda ivme kazanmıştır. Gerek kent evleri ile ve gerekse yaşam biçiminin ayrılmaz bir unsuru olarak bağ evleri ile geleneksel aile yapısının özelliklerini günümüzde de hala sürdüren kentte özellikle genç nüfusta çekirdek aileye doğru bir yöneliş vardır (Gündoğdu, 1986).

Kent, ekonomik gelir seviyesi itibariyle genelde iyi durumda olmakla birlikte, kent içinde merkez ve yakın çevresi ve Sivas Caddesi genelde üst düzey gelir grubunun yerleştiği alandır. Bu alanların yakın çevreleri orta gelir grubu ile çevrili iken, düşük gelir grupları ise daha dış bölgelerde yer almaktadır. Mekansal dağılımdaki bu farklılaşma ilişkiler düzeyinde de ortaya çıkmakta ve özellikle üst gelir grubu, diğer toplumsal gruplarla fazla ilişkiye girmeden hayatını sürdürmektedir (Kayseri İmar Planı Açıklama Raporu, 1986).

İmamoğlu (2000)'na göre geçmişte Kayseri yaşamında mahalle kavramı önemli bir yere sahipti. Komşular arasında güçlü bir beraberlik görülürdü. Müslümanlar Hristiyanlara, onlar da Müslümanlara ilgi ve saygı gösterirdi. Mahalle sakinleri

genel olarak çeşme, fırın, bakkal, hamam gibi ortak hizmetlerden birlikte yararlanır, sosyal ve kültürel değerleri paylaşırdı. Müslümanlar genellikle toprak sahibi veya tüccardılar. Rumlar özellikle Avrupa ile yapılan ticaretle uğraşırlardı. Hizmet sektörü ve kuyumculuk, marangozluk, terzilik, kavaflık, halıcılık ve pastırmacılık gibi el sanatları da çoğunlukla Ermenilerin elindeydi. Cumhuriyet sonrasında birçok vali, Müslüman nüfusun sanat ve hizmet sektöründe yetişmesi için çözümler aramış ve önlemler almıştır.

Kayseri bugün bile mutaassıp bir Anadolu şehri karakterini hala muhafaza etmektedir. Ataerkil bir aile yapısı bugün dahi hakimdir.

Eskiden evin beyi selamlık odası veya dairesinde oturup, harem kısmına muayyen zamanlarda geçmekte iken, bugün bu adet tamamen kalkmıştır. Ancak erkek kendi misafirlerini ayrı, kadın ise kendi misafirlerini ayrı kabul etmeye halâ devam etmektedir (Gündoğdu, 1986).

Yaz gelince hemen hemen bütün şehir halkı yazlığa çıkmaktadır. Bu sebepten şehrin çevrelerinde bulunan bütün yamaçlar bağ evleri ve bağlar ile dolmuştur. Senenin haziran, temmuz, ağustos ve eylül ayları bağ zamanıdır. Canlılık yalnız erkeklerin iş sahası olan çarşı ve hanlarda görülmekteyken, ikametgahların bulunduğu sokaklar sakin ve boş kalmaktadır (İmamoğlu, 1992).

3.3.4. Kayseri geleneksel sivil mimarisi

Kayseri’de hayat, yazları bağda, diğer mevsimler şehir içinde geçmektedir. Bu yüzden evleri de şehir evleri ve bağ evleri olarak iki ana grupta incelemek mümkündür. Bağ evleri, bağların semtine göre değişik özellikler gösterirken, şehir evleri ailelerin zenginlikleriyle ölçülürler (Çakıroğlu, 1988).

Genel olarak geleneksel Kayseri şehir evleri, kent dokusu içinde doğal, gösterişsiz bir yapım süreci ve anonim bir yapım tekniği ile oluşturulan, avlu veya bahçe etrafında asimetrik olarak büyüyen, içe dönük bir yapıdır. Bu yapılar, farklı yüksekliklerde kare ve dikdörtgen prizmaların biraraya gelmesiyle oluşmuştur (İmamoğlu, 1992). Genel olarak bir hayat (avlu), sofa, harem odası ve tokana’dan

oluşan geleneksel Kayseri evleri kullanım, iklim, mahremiyet gibi nedenlerle farklı plan şemalarında şekillenmiştir (İncesakal, 1991).

Geleneksel Türk evlerinde sıkça rastlanan avlulu ev formu, Kayseri evlerinde de kullanılmıştır. Günümüze ulaşan örneklerle bağlı olarak geleneksel Kayseri evleri plan oluşumları dört grupta ele alınabilmektedir (Gündoğdu, 1986):

I. TİP YAPILAR: Daha çok varlıklı Müslüman ailelerin oturduğu bu tip konutlar, İslami yaşam biçiminin etkisiyle, dışa kapalı, içe dönük bir plan karakteri taşımaktadır. Genelde iki katlı olan ve harem-selamlık ayırımı olan bu tip yapılarda evin sokak ile ilişkisi yüksek avlu duvarları ile kesilmiş ve plan, mahremiyetin ve korunmanın sağlandığı bir avlu etrafında oda, sofa, tokana, köşk gibi mimari mekanların yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. İhtiyaca bağlı olarak yeni birimlerin eklenebildiği açık sonlu üreyebilir plan özelliğine sahip olan bu konutlar genelde sadelikleri, özenli ve düzgün işçilikleri ile son derece heybetli bir görünüme sahip sağlam ve masif etkili ev tipleridir.

II. TİP YAPILAR: Orta veya düşük gelir gruplarının kullandığı tek katlı, daha küçük, daha sade ve mütevazı konut tipleridir. Ana yapı malzemesi olarak taşın kullanıldığı bu plan tipinde de yine bir avlu çevresinde oda, sofa, tokana gibi mekanların yerleştirildiği görülür. Ancak bu tiplerde mekanlar daha küçük, oda sayısı daha az ve iç tezyinatlar daha sade ve daha az işçiliklidir. Mimari bakımdan çok ilgi çekici olmayan ancak sokak dokularını bütünlemeleri açısından önemli olan bu evler ana oluşum prensipleri açısından Kayseri evleri ile bütünleşmektedirler.

III. TİP YAPILAR: 19 Yy.da Kayseri ve yakın çevresinde yaşayan, zengin etnik azınlıkların kullandığı bu yapılar iki katlı, büyük, işçilikli, estetik ve sanat değeri yüksek yapılardır. Aynı doğal çevre koşulları ve aynı yerel malzeme kullanılmasına rağmen bu tip yapılar, bir defada inşa edilme, dışa dönük planlama ve bezeli cepheleri ile I. Grup yapılardan ayrılırlar.

IV. TİP YAPILAR: Cumhuriyetin ilk yıllarında oluşturulan ve geleneksel konut mimarisi ile değişen yaşam şartlarını bir arada değerlendiren bu evler de yine taş malzeme ile yapılmış ancak toprak damlar yerini ahşap çatıya bırakmıştır. Plan şemasında yine harem-selamlık ayırımını sürdüren bu yapılar, planda çağdaş gereksinimlere yönelik ilavelere de imkan vermektedirler.

Plan oluşumları açısından bu şekilde farklılaşan Kayseri evlerinin cephe düzeni, yakaladığı mimari oranlar, özenli ve düzgün taş işçiliği, sağlamlığı, estetik ve sanat değerleri ile son derece yalın, kararlı ve masif etkili özgün bir görünüme sahiptir. Çıkmlar, pencere demirleri, tepe pencereleri, taş konsollar, çörtenler, giriş kapıları gibi unsurların farklı kullanımları ile cephelerde hareketlilik elde edilmiştir (Gündoğdu, 1986).

Yapım tekniği özellikleri ile de ayrı bir karakteristiği olan Kayseri evlerinde, sert ve sağlam bir bazalt türü olan ve yörede “karataş” olarak adlandırılan taşla yapılan temel, subasman seviyesine kadar aynı malzeme ile örüldükten sonra duvarlar, işlenmesi daha kolay olan ve yalıtım özelliği bulunan andezit esaslı düzgün kesilmiş “yonu taşı” ile 25-30 cm. kalınlığında örülmüştür. Yığma duvarların bu şekilde ince olması, kesme taş duvarın ahşap tabanlar üzerine oturtulması ve köşelerin iç mekana geniş bir görüş açısı sağlayan köşe pencereleri ile boşaltılmış olması Kayseri evlerinin karakteristik özellikleridir (Büyükmihçi, 1997).

3.4. Develi Kenti Tarihçesi

3.4.1. Tarihsel gelişim

Anadolu’nun en eski yerleşim birimlerinden birisi olan Develi, önemli ticaret yolları üzerinde bulunması ve Kayseri savunmasındaki stratejik öneminden dolayı, yüzyıllar boyunca bölgenin önemli merkezlerinden birisi olmuştur.

Develi’nin bilinen en eski tarihi Hititler Dönemine kadar uzanmaktadır. Develi yakınlarında bulunan Fraktin Kaya Kabartmaları, Hitit kralı III. Hattuşiliş döneminde (M.Ö. 1287- 1244) Develi ve çevresinin önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Fraktin, Bakırdağı, İmamkulu, Karadağ ve Hanyeri abideleri Hitit döneminin önemli eserlerindendir (Kınal, 1987). Fraktin kaya kabartmasının karşısında bulunan höyükte bulunan mühürlerin Mezopotamya ve Suriye’den ithal edilmiş olmaları, bölgenin Mezopotamya- Suriye münasebetlerinde önemli ve faal bir durumda bulunduğunu göstermektedir (Özgüç, 1955).

Hititlerden sonra bölgede Frigler, Kimmerler, Asurlar ve Persler hüküm sürmüştür (Özdamarlar, 1996).

Erkiletlioğlu'na göre; Develi'nin tarihte bilinen ilk ismi Kapadokyalılar döneminde , Gabadonya (Bagadonya) olarak geçmektedir. M.S. 17 tarihine kadar Roma'ya bağlı bir olan Kapadokya'nın, M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasıyla beraber başkenti Kayseri olmuş ve Bizans sınırları içerisinde yer almıştır. Develi çevresinde yer alan Elbiz kaynak havuzu, Gereme'deki saray kalıntıları, Çanlı Kilise ve şehir kalıntıları, Roma Dönemi eserleridir (Soyer, 2000).

M.S. 4. yüzyılda Kayseri halkının Hristiyanlaşmasıyla beraber Kapadokya bölgesinde dini mimari eserler yapılmaya başlanmıştır. Develi ve yakın çevresinde Bizans Döneminden kalma eserler arasında en çok kiliselere, yer altı mağaralarına, mezarlara rastlanmaktadır. Gereme bu dönemde önemli bir dini merkez konumunda olduğundan, Gereme'deki şehir kalıntıları, St. Paul Kilisesi, saray ve birçok kilise kalıntısı önemli bulgular arasındadır (Soyer, 2000).

Bizans İmparatoru II. Basil döneminde Van Gölü çevresindeki Ermeniler, Bizans'a karşı ayaklanma çıkardıklarından, bu Ermeniler Kayseri ve çevresine sürülmüşlerdir. Van'ın Everog köyünden sürülen Ermeniler, Rumların yaşadığı Gabadonya'ya gelerek bölgeye Everag ismini vermişler ve zamanla bölgedeki hakimiyetlerini artırmışlardır. Ermenilerin Kayseri'ye sürgünleri 1004 yılında tamamlanmıştır. Develi'deki Haç Dağı'na oyulmuş ibadethaneler ve İlibe inleri bu dönemden kalma eserler arasındadır (Özdamarlar, 1996).

1071 Malazgirt Zaferiyle Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır. Oğuz boylarından Develü obasının, Emir Ali komutasında yukarı Develi'ye gelip yerleşmesiyle, Zengibar Kalesi Türkler'in eline geçmiştir. Böylece bölgede cami, türbe, tekke ve medrese gibi yapılar yapılmaya başlanmıştır. Dev Ali Türbesi, Seyyid-i Şerif Türbesi, Hızır İlyas Türbesi ve Sivasi Hatun Camii Anadolu Selçuklu Döneminde yapılmış eserlerdir (Erkiletlioğlu, 1996).

1343-1381 yılları arasında Sivas, Kayseri, Erzurum, Bayburt, Şarkikarahisar, Niksar, Erzincan, Tokat, Samsun, Amasya, Ankara, Develi- Karahisar, Merzifon, Aksaray, Niğde ve Darende'nin dahil olduğu sınırlar içerisinde bölgede Eretna Beyliği hüküm sürmüştür Şeyh Ümmi Zaviyesi, Eretneliler Dönemi eserlerindendir (Erkiletlioğlu, 1996).

1365 yılında Eretna Beyliği'nin yıkılmasından sonra Osmanlılara kadar bölgede Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları hüküm sürmüştür. Fatih Sultan Mehmet, Karamanoğulları'nın topraklarını ele geçirirken Develi'de yaşayan halk isyan etmiştir. Bu isyandan dolayı Fatih Sultan Mehmet Develi Kalesi'ni yıktırması ve Develi aşiretini parçalayarak Bayburt, Gaziantep gibi illere göndermiştir (Gürbüz, 1996).

Karaman vilayeti şehirleri arasında İslamlaşma ve Türkleşme hadisesinin en geç olduğu şehir Kayseri'dir. Bu yüzden Kayseri ve civarında, özellikle Develi'de yakın zamanlara kadar azınlık bir grup varlığını sürdürmüştür. Osmanlı evraklarında "Kayseri Zimmisi veya keferesi" olarak belirtilen bu dini ve etnik unsurlar genel olarak Rum ve Ermeni olarak geçmektedir (Emiroğlu, 1995, Erdoğan, 1996). Ancak Jennings'e göre Rum olarak belirtilen grup, Grek Ortodoks Hristiyanlardır. Ermeniler ise Gregoryan Hristiyanlardır. Polonyalı Ermeni seyyah Simeon, 1608'de Kayseri Ermenilerinin Ermenice bilmediklerini belirtmiştir (Erdoğan, 1996).

Fatih zamanında Hristiyanları parçalama politikası doğrultusunda Rumlara diğer Hristiyanlardan daha fazla imtiyazlar ve haklar verilmiştir. Din, dil ve toprak üzerindeki mülkiyet hakları, Rumların ekonomik açıdan Türklerden ve diğer etnik gruplardan daha rahat olmalarını sağlamışlardır. O dönemde Anadolu'daki bütün şehirlerde Rum evlerinin şehrin en gösterişli yapıları olduğu belirtilmektedir (Gökhan, 2000).

15. yüzyılda Karaman Eyaleti, 11 vilayet ve 2 nahiye ayrılmıştır. Bu nahiyelerden biri de Develi'dir (Gürlek, 1975).

1820'li yıllarda Kayseri sancağı; merkez, Develi, Palas, Zamantı ve İncesu kazalarından meydana gelmektedir. Bu dönemde de Kayseri yoğun bir azınlık nüfusunu barındırmıştır. Şehrin Rum nüfusuna, 1821 Rum İsyanı sonucu sahil bölgelerinden Anadolu'ya sürülen Rumlar da eklenince yoğun bir Rum nüfus oluşmuştur. O dönem Rumlarının nüfusu şehir merkezi ve kazalarında daha az olup, daha çok civar köylerde yaşamışlardır. Ermeniler ise çoğunlukla şehir merkezi ve kazalarında bulunmuşlardır (Gökhan, 1994).

"Osmanlılar Döneminde Develi eski önemini yitirmiş, iktisadi ve sosyal alanda gelişim gösterememiştir. Osmanlı İmparatorluğunun birçok nedenden dolayı zayıflaması, I. Dünya Savaşı'nın başlıyor olması, büyük Ermenistan hayali taşıyan

Ermenilerin ayaklanmasına sebep olmuştur. Develi ve çevresinde yaşayan Ermeniler de ayaklanmalar ve örgütlenmeler başlatmışlardır. Böylece Kayseri ve Develi'nin stratejik önemi artmıştır" (Soyer, 2000).

Develi'nin doğu, güneydoğu ve orta Anadolu'yu birleştiren bir konumda olmasından dolayı I. Dünya Savaşı esnasında Ermeni ihtilal komitelerinden Hınçak ve Taşnak cemiyetleri çalışmalarını Develi'de sürdürmüşlerdir. Cemiyetlere kayıtlı olan Ermeniler sürgüne gönderilirken, 60 ev Ermeni ailesi sürgüne gönderilmemiştir (Gürbüz, 1996).

Develi ve çevresinde yaşayan diğer bir azınlık da Rumlardır. Rumlar, Ermeniler gibi ayaklanmamış, milli mücadele yıllarında Türklere destek olmuş, protestolar ve mitingler düzenlemişlerdir. Bununla birlikte 1924 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılmış olan Mübadele Kanunu ile birlikte Batı Trakya Türkleri ile değiştirilerek Develi'den ayrılmışlardır (Gürbüz, 1996).

Develi'nin Milli Mücadeledeki yeri ve bölgedeki konumu ile oynadığı rol çok büyük olmuştur. Milli Mücadele esnasında Develi'de teşkilatlanma düşünce ve faaliyetleri Kayseri'den daha öncelikli ve canlı olarak başlamıştır. Bu yıllarda Develi, güneyden gelecek olan Fransız ve Ermeni tehlikesine daha yakın olduğundan güneydeki Kilikya (Çukurova) bölgesindeki milli mücadele hareketinin planlandığı ve organize edildiği bir merkez konumundadır (Sakallı, 1998).

3.4.2. Mekanın tarihsel gelişimi ve mevcut alan kullanımı

Develi'nin ilk yerleşim bölgesi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, Develi'nin köylerinden olan Gümüşören (Fraktin) Köyü'nde bulunan höyükte tespit edilen Hitit ve Frig yapı katları, Develi ve çevresinin ilk iskan bölgesinin Gümüşören ve İmamkulu'nda olduğunu göstermektedir (Özgüç, 1955).

Roma İmparatorluğu dönemlerinde günümüzdeki alanında bulunan yerleşim, Roma İmparatorluğu'nun zayıfladığı dönemlerde savunma ve korunma ihtiyacıyla Yukarı Develi'deki kale çevresine kaymıştır (Resim 3.5.).

Develi'deki Anadolu Selçuklu Döneminden kalma eserlerden, 1094-1296 yılları arasında Develi'nin önemli bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.



Resim 3.5. Matrakçı Nasuh'un *Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn* (1533-35) adlı kitabında yer alan minyatüre göre Develi, İncesu ve Kayseri Kalesi(İmamoğlu, 1992)

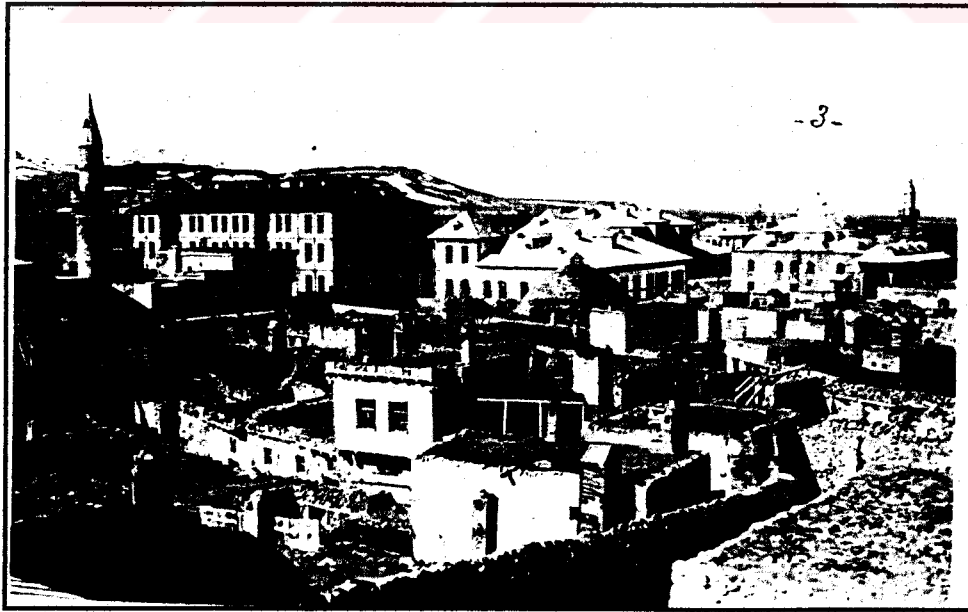
Tuncel'e göre XVI. yüzyılın başlarında Yukarı Develi dışında Develi'de iki mahalle bulunmaktadır. Bunlar, isimlerini mescitlerden almış olan Mescid-i Ayagum ve Mescid-i Karabeğ'dir. Daha sonraları Cami Mahallesi ve Yedikum (Halil Mescidi) mahalleleri oluşmuştur. Bu mahallelerin oluşumuyla beraber Yukarı Develi'deki yerleşimde yavaş yavaş günümüzdeki yerleşim bölgesine doğru inmeye başlamıştır. (Soyer, 2000)

1839'da Ebniye Nizamnamelerinde yapılan değişikliklerden sonra yaşam şekli ve mekanları bakımından Müslümanlarla azınlıklar arasında pek fazla ayırım yapılmamıştır. Merkezi idare, gayrimüslimlerin kendilerine ait bir mahallede yaşamalarına, muhtemelen siyasi bir yapılanma endişesiyle izin vermemiştir. Hristiyanlar, "cemaat", "zimmi" veya "taife" adı altında Müslümanlarla karışık mahallelerde oturmuşlardır (Erdoğan, 1996).

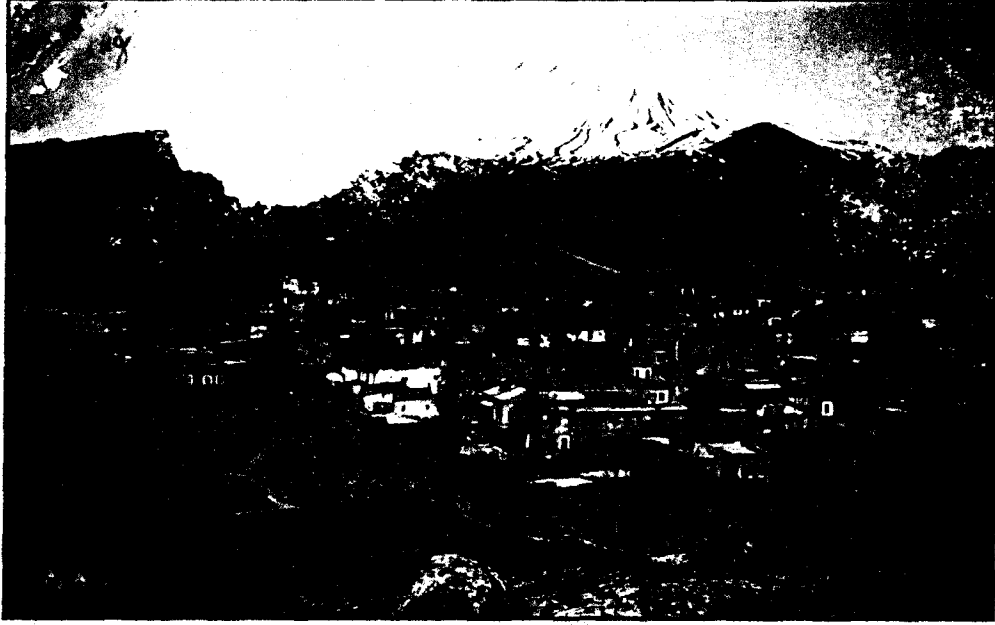
XIX. yüzyıldaki eyalet teşkilatına göre Develi, Bozok eyaletinin Kayseri Livasına bağlı bir kaza konumundadır. Ankara Vilayet-i Salnamesi'nde, 1907 yılında Develi'nin (Resim 3.6.a.) Yukarı Develi, Everek ve Fenese olmak üzere üç kısımdan oluştuğu, hükümet birimlerinin Everek'de bulunduğu belirtilmektedir (Tuncel, 1994).(Resim 3.6.b) 1830'lu yıllardaki nüfus müfredat defterlerinde; Yukarı Develi'de Cami-i Kebir, Yedek, Günay ve Koycullu mahalleleri; Everek'de ise Cami-i Kebir, Ay Katan, ve Metris mahallerinden söz edilmektedir (Keskin, 2000).



Resim 3.6.a. 20. Yüzyıl başlarında Develi genel görünümü (Karakaya, 2002)



Resim 3.6.b. 20. Yüzyıl başlarında Develi kent merkezi (Karakaya, 2002)



Resim 3.6.c. 20. yüzyıl başlarında İbrahimağa Mahallesi (Karakaya, 2002)



Resim 3.6.d. 20. Yüzyıl başlarında Develi'den bir görünüm (Karakaya, 2002)

1900-1970 yılları arasında artık Yukarı Develi ve Everek bölümlerinin birleşmiş olduğu Develi'de (Resim 3.6.d.) Camii Cedit, İbrahimağa (Resim 3.6.c.), Aygözme, Bahçebaşı ve Yeni mahalle adlarıyla yeni mahalleler oluşmuştur. 1970'den günümüze kadar ise Aşık Seyrani, Bahçelievler, Cumhuriyet, Harman,

Mehmet Akif Ersoy ve Yüzeyler mahallelerinin kurulduğu belgelenmektedir (Tuncel, 1994)

Günümüzde Develi'nin kent içerisindeki ana işlevi konuttur. Mekansal kullanımı oluşturan diğer kentsel işlevler de, konut alanlarına hizmet eden ticaret, dini yapılar, küçük sanayi, eğitim ve kamu yapılarıdır. Tarih içerisindeki oluşum dönemlerine göre konut alanlarında fiziksel yapılaşmada da farklılıklar görülmektedir. Günümüze kadar gelebilmiş olan konut örnekleri incelendiğinde, 1900 lü yıllara kadar yapılmış olan yapıların genellikle tek veya iki katlı, bitişik nizam taş yapılar olduğu görülmektedir. Cumhuriyet döneminde ise ayrık nizam, bahçeli, yine taş yapı örnekleri oluşmaya başlamıştır.

1970'lerden sonra nüfus artışına ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak bu yerleşik dokunun dışında, özellikle Kayseri yoluna doğru kooperatif yapıları inşa edilmeye başlamıştır. Bu aynı zamanda kentin fiziksel sınırlarının da büyümesine ve gelişmesine yol açmıştır. 1980'li yıllarda, Yukarı Develi'nin eteklerinde olan Güney Aşağı mahallesinde Saray Halı Fabrikası ve tesislerinin kurulmasıyla beraber toplu konut ve kooperatifleşme eğilimleri bu bölgeye doğru kaymıştır. Bununla birlikte; mevcut dokudaki yıpranmış yapıların sahipleri tarafından veya doğal nedenlerden yıkılmasından sonra bu boş arsalara yeni yapılar yapıldığından, yerleşme merkezindeki yapısal yoğunlukta azalma olmamıştır. Yerleşme dışına doğru yapılaşma yoğunluğunun yüksek olmasına rağmen nüfusun önemli bir kısmı yerleşmenin merkezinde kalmayı tercih etmişlerdir. Uygulanmakta olan İmar Planına göre Cumhuriyet Caddesinde 5 kat, Elbiz ve Alparslan caddelerinde 4 kat, diğer mahallelerde ise 3 kat yapılaşmaya izin verilmektedir.

I. Dünya Savaşından önce Melekgirmez Sokak ve Kağrı Sokak Develi'nin ticaret bölgesi durumunda olup, Melekgirmez Sokaktaki çarşıda gayrimüslim halkın ticarethaneleri bulunmaktaydı (Soyer, 2000). Günümüzde ise ticaret birimleri bu bölgelerden Eski Pazar Yeri Mevkii'ne kaymıştır.

Develi yerleşim merkezindeki ticaret faaliyetleri gününbirlik ticaret ve büro faaliyetlerinden oluşmaktadır. Toptan ticaret faaliyetleri ise Sanayi bölgesinde bulunmaktadır. Serbest meslek büroları, bankalar ve ticari birimlerin yer aldığı Eski Pazar Yeri Mevkii, Cumhuriyet ve Hadi Bey caddelerinin kesişim noktasında bulunmaktadır. Bu ticari birimler önceleri konut birimlerinin zemin katlarını

kullanırken, 1997 yılından beri ticarete özel yapılar ve işhanları da bu bölgede yer almaya başlamıştır.

Develi'de yer alan kamu kuruluşları, Cumhuriyet ve Elbiz caddeleri üzerinde yer almaktadırlar. Cumhuriyet caddesi üzerinde Belediye Binası, İtfaiye, TMO, Meteoroloji ve Karayolları Şube Binası; Elbiz caddesi üzerinde ise Kaymakamlık, İlçe Jandarma Komutanlığı, Askerlik Şubesi ve YSE binaları yer almaktadır.

Donatım alanları olan okullar, ihtiyaca bağlı olarak konut alanları içerisine dağılmış durumundadır. Merkez, kasaba ve köylerde yer alan ilköğretim okullarının yanı sıra, Develi lisesi, Kız Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, İmam hatip Lisesi, Ticaret Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi olmak üzere 7 lise binası bulunmaktadır. Sağlık birimleri olan Hastane ve Sağlık Ocağı Hastane caddesinde yer almaktadır.

Develi'de bulunan dini yapıları camiler ve mescitler oluşturmaktadır. XIII: yüzyıl sonlarında yapılmış olan Develi Ulu Cami, XV. Yüzyılda yapılmış olan Karabey Camii, XVIII: yüzyılda yapılmış olan Kopçullu Cami, Meteris Camii, Seyrani Camii, ve Cami-i Cedit halen kullanılmakta olan, bunların yanı sıra yeni cami yapıları da yer almaktadır.

3.4.3. Sosyo-ekonomik ve kültürel yapı

3.4.3.1. Sosyo- ekonomik yapı

Develi'nin önemli yollar üzerinde olması, Kayseri'ye olan yakınlığı ve topografik yapısı, önemli yerleşim merkezlerinden birisi olmasını sağlayan etkenlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi nüfus sayımı olan 1927 nüfus sayımına göre Develi ve çevresinin nüfusu 51.074 kişidir. 1954 yılında Yahyalı'nın, 1957'de Tomarza'nın ilçe olarak Kayseri'ye bağlanmasıyla 1950-1960 yılları arasında Develi nüfusunda 28.318 kişilik bir düşüş olmuştur. 1990 genel nüfus sayımında Develi

merkez nüfusu 32.961, 1997 sayımında 33.457 kişi iken (Gürlek, 1975), 2000 genel nüfus sayımında nüfus 36.312 kişi olarak belirlenmiştir.

Develi'nin ekonomik yapısını ziraat, hayvancılık, yer altı kaynakları ve sanayi oluşturmaktadır. Develi'de bulunan besi çiftlikleri, et entegre tesisleri ve Saray Halı fabrikası sadece Develi halkının değil, civar köy ve kasabalardaki halkın da en önemli iş kaynaklarını teşkil etmektedir.

3.4.3.2. Kültürel yapı

Bağlı olduğu il Kayseri gibi Develi'de uzun yıllar boyunca farklı etnik grupları bünyesinde barındırmıştır. Hatta Kayseri genelindeki oran gözden geçirildiğinde bu farklılaşmanın en çok görüldüğü şehrin Develi olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Dönemi Kayseri Salnamelerine göre nüfusun etnik gruplara göre dağılımı Çizelge 3.2'de görülmektedir (Kocabaşoğlu, Uluğtekin, 1998, Kars,1998).

Develi evlerinde; büyükanne, büyükbaba, oğullar, gelinler ve çocuklarla birlikte ataerkil ve büyük bir aile düzeni görülür. Anneler eve gelin olarak gelirler. Onun için de planlar, eve her gelin getirilişte yeni bir oda eklenmesi suretiyle gelişmiştir. Erkekler çarşıda, kendi işinde uya da bağ bahçe işlerinde çalışır, kadınlar evde ev işleriyle uğraşırlardı. Zaman zaman da bahçe ve tarlada eşlerine yardım ederlerdi. Aileler lakaplarıyla anılırdı.

Çizelge 3.2. 1876-1921 Yılları arasında Develi nüfus dağılımı

DEVELİ	RUM	ERMENİ	KATOLİK	PROTESTAN	İSLAM	TOPLAM
1876	298	2.783	0	0	3.526	6.607
1881-82	815	3.206	0	0	5.267	15.895
1891-92	1.801	10.793	445	0	20.665	33.726
1893-94	1.699	10.760	0	300	21.946	34.705
1902-03	1.326	12.267	0	0	23.578	38.081
1907-08	15.881				26.534	42.415
1921	2.221	550	0	0	36.421	39.192

Evlerin büyük bir bölümü genellikle ahır olarak ayrılmıştır. Burada büyükbaş, küçükbaş veya kümes hayvanları bulunur. Aile kendi ihtiyacı olan et, süt, yoğurt, yumurta ve binek gereksinimlerini besledikleri bu hayvanlarla karşılardı.

Develi evlerinde net bir harem- selamlık bölümlenmesi çoğunlukla yapılmamıştır. Bununla birlikte evin beyi genellikle selamlık denilen odada oturur ve misafirlerini bu odada karşılardı. Kadınlarda misafirlerini kendi odalarında toplayarak sohbet ederler, oya-dantel örerlerdi. Bugün bu gelenek tamamen kalkmış durumdadır.

Günlük yaşantıda ailede kadın- erkek herkes çalışır. Ev ihtiyaçları elbirliği ile karşılanır. Komşularla imece usulü ile yufka ekmek yapılarak kilerlere istiflenir. Bulgur, erişte, makarna hazırlanarak ambarlara doldurulur. Sonbahar mevsiminin gelmesiyle tarla ve bahçelerdeki ürünler toplanır. Genellikle evlerin bodrumunda bulunan, “in” veya “yer altı” denilen mahzenlere istiflenir.

Develi’nin en önemli işlerinden biri de etliktir. Bu iş ailenin üzerinde adeta büyük bir yük olarak durur. Çünkü aile etliğini yaptığı zaman bir kış yiyeceği etini, sucuğunu, pastırmasını hazırlamanın mutluluğu ile kışı rahat karşılayacağına inanır. Baba, aile fertlerinin ihtiyacı kadar koyun, keçi ya da inek alarak keser. Bunun bir kısmı kavurma, bir kısmı da sucuk ve pastırma olarak ayrılır.

Hayatın büyük bir kısmının geçtiği tandır evinde misafirler ağırlanır, çeşitli yarenlikler yapılır. Gece geç saatlerde “uykuluk” denilen yiyecekler ikram edilir. Bu uykuluklar, büyük bir sini içinde elma, armut, ığde, ayva, köfter (pekmezden yapılan bir çeşit sucuk), kışık taze üzüm, karpuz, kavun, ceviz v.b. yiyeceklerdir.

Uzun yıllardır Ermeniler’in ve Türklerin birarada yaşadığı Develi’deki son Ermeni de 1998 yılında ölmüştür.

3.5. Ulaşım

Tarih içerisinde ticari yolların önemli bir kavşağı konumunda olan Develi, antik çağlarda Çukurova, Mezopotamya ve Kayseri’yi birbirine bağlayan bir konumdadır. Ayrıca Kayseri’yi Kilikya’ya bağlayan 4 önemli yol da Develi’de bulunmaktadır (Gürlek, 2000). Günümüzde ise İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz’i

birbirine bağlayan yollardan birinin Develi'den geçmesine rağmen eski yoğunluğunun bulunmadığı görülmektedir.

Develi merkezinin önemli caddelerinden olan Elbiz ve Cumhuriyet caddeleri yerleşimin ana arterlerini oluşturmaktadır. Cumhuriyet caddesi, ticaret yoğunluğunun yanı sıra, Develi-Kayseri yoluna bağlantısından dolayı işlek bir caddedir. Cumhuriyet ve Hadi Bey caddeleri Eski Pazar Yeri Mevkiinde birleşerek küçük bir meydan oluşturmaktadırlar. İkinci derecede yoğunlukta bulunan Alparslan, Hastane ve İnönü Caddelerinin dışında, şehir içerisindeki sokakların çoğunluğu, gerektiğinde araçların girebildiği dar sokaklardır.



4. DEVELİ EVLERİNİN MİMARİ ANALİZİ

4.1. Develi'deki Geleneksel Konut Alanları

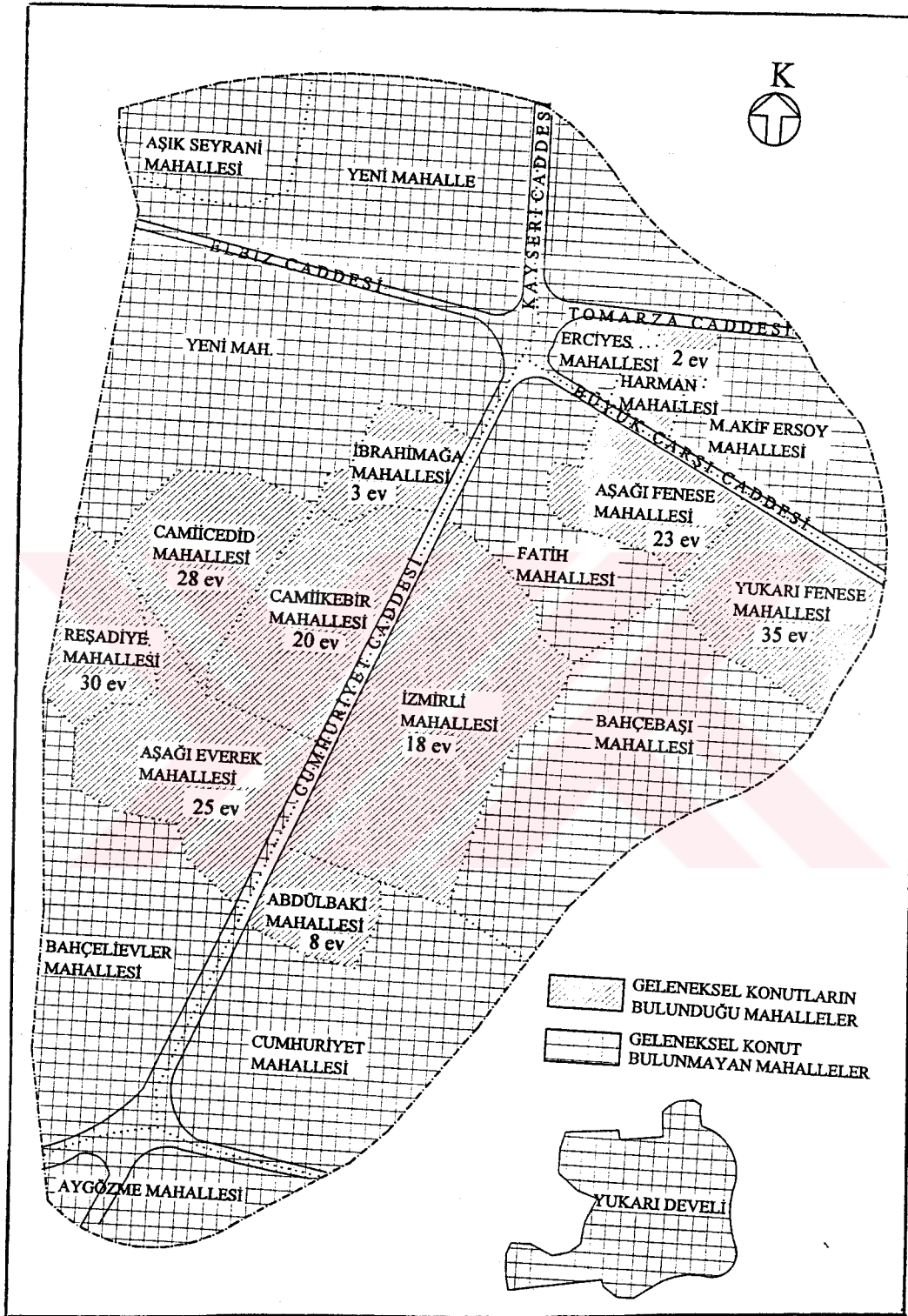
Develi'de bulunan geleneksel konutlar, şehir merkezi içerisinde genellikle dağınık konumda yerleşmişlerdir. Bu nedenle inceleme konusu içerisinde ele alınan yapılar değerlendirilirken., Develi merkez genelindeki mahalleler düşünülmüştür. Günümüze kadar ulaşabilmiş olan geleneksel konutların bulunduğu mahalleler, Abdülbaki Mahallesi, Reşadiye Mahallesi, Aşağı Everek Mahallesi, Aşağı Fenese Mahallesi, Cami Cedid Mahallesi, Eski Cami Kebir Mahallesi, Harman Mahallesi, Hadibey Mahallesi, İbrahimağa Mahallesi, İzmirli Mahallesi ve Yukarı Fenese Mahallesi olarak belirlenmiştir. Bu mahallelerin Develi içerisinde konumlanışları ve mahallelerde bulunan konut sayıları Şekil 4.1. de görülmektedir.

4. 2. Develi'deki geleneksel konut tiplerinin belirlenmesi

Develi evlerinin içerilerinde ve cephelerinde kullanılan bezemeler ve dekoratif öğelerde görülen açık farklılıklar, evlerin başlıca iki ayrı grupta değerlendirilmelerine olanak vermektedir:

I. Tip yapılarda, her ne kadar ön cephe diğerlerine göre daha belirgin olsa da cephelerde mümkün olduğu kadar az bezeme unsuru kullanılması yalın bir görünüş elde edilmesini sağlamıştır. Bu grupta ele alınabilecek yapılarda, cephelerdeki görsel etki daha çok bazı kapı ve pencere sövelerindeki bitkisel ve geometrik motifler, pencere ve balkon korkulukları, çıkmalar, konsollar ve çörtenlerle sağlanmıştır.

II. Tip yapılarda ise yine bu öğelerin kullanımına ilave olarak, yapıların iç mekanlarında ve cephelerinde çeşitli hayvan ve insan portresi kabartmaları kullanılarak daha zengin bir görünüm elde edilmeye çalışılmıştır.

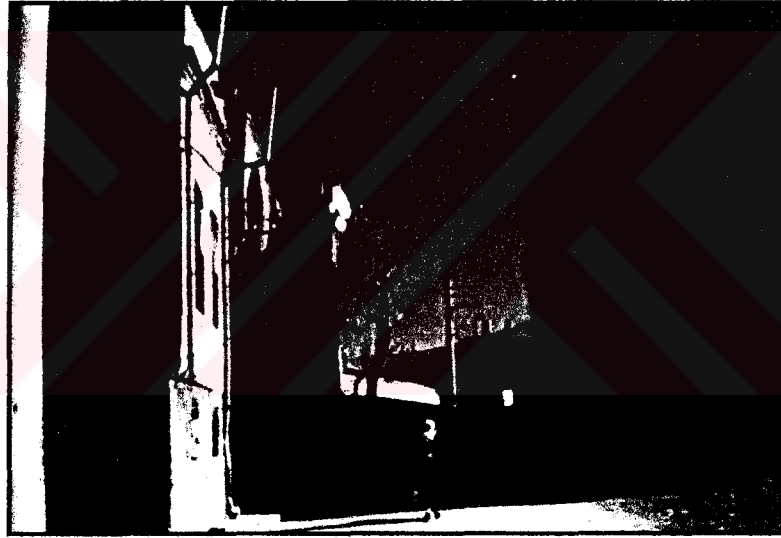


Şekil 4.1. Develi'deki geleneksel konut alanları (H. KOZLU, 2001)

4.3 . Develi evlerinin mimari özellikleri

4.3.1. Develi sokak dokusu

Konutlar, kentin fiziki görünüşünü oluşturan en küçük yapı birimleridir. Onların cami, okul gibi sosyal ünitelerle birlikte meydana getirdikleri mahalleler ise doku bütünlüğünü oluşturan en önemli elemanlardır. Mahallelerde bulunan kıvrımlı, dar, bazıları çıkmaz sokaklar, hemen bütün Osmanlı şehirlerinde görülen klasik dokuyu oluştururlar.

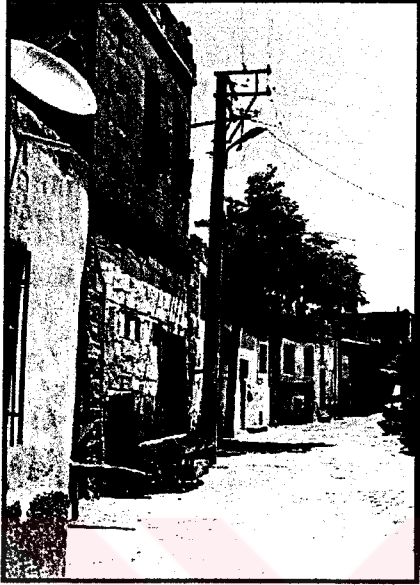


Resim 4.1.a. Reşadiye mahallesi İstiklal Caddesi

Develi yerleşim merkezinin kuruluş ve yerleşmesi de bu şekilde Osmanlı klasik şehircilik anlayışı içerisinde gerçekleşmiştir.

Organik bir yapıya sahip olan sokaklar, genellikle doğal eğim çizgilerini izleyerek oluşturulmuşlardır (Resim 4.1.a.). Sokağın genişliği, eğimi, kaplaması insan ölçeğinde düşünülmüştür. Sokaklar genellikle dar ve kıvrımlıdır (Resim 4.1.b.).

Birbirleriyle dar ve ya geniş açılarla birleşmişler, zaman zaman da meydancıklar oluşturmuşlardır.



Evler çıkmalarla sokağa doğru taşarak değişik perspektifler vermektedirler. Dar sokak köşelerini genişletmek için yapıların zemin kat köşeleri pahlanmıştır. Yer yer çıkmaz sokaklar bulunmaktadır ana yollarda ve ona çıkan sokak başlarında yapı yoğunluğu artmaktadır. Geçmişte arnavut kaldırımı kaplı olan sokaklar, günümüzde parke taş veya asfalt kaplanmıştır (Resim 4.1.b.).

Resim 4.1.b. Aşağı Evrek mahallesi Kattas sokak

4.3.2. Mimari mekanlar

4.3.2.1. Avlular, bahçeler, girişler

Geleneksel Türk evinin önemli bir dağıtıcı ve düzenleyici mekanlarından biri olan “avlu”, Develi’deki soğuk iklim şartlarından dolayı, birkaç örnek dışında genellikle üzeri kapatılarak sofaya dönüştürülmüştür (Gürlek, 2000). Bu evlerde, avluda bulunması gereken mekanlar arka bahçeye taşınmış, bazı avlu fonksiyonları da sofa da sağlanmıştır. Fırın, ocak, havuz, kuyu, işevi, kümes ve diğer müstemilatlar avlusu bulunmayan evlerde bahçede bulunmaktadır. II. tip yapılar arasında bulunan birkaç avlulu ev tipinde avlu, yapı bölümlerine dağılımı sağlayan bir ön mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek C’de incelenen yapı avlulu evlere bir örnektir. Bu evlerde avlu dışında yine bahçeler de bulunmaktadır.

Aile bireylerinin günlük işlerini yaptığı, komşu ve akrabalarla toplanıp, yazın oturma- dinlenme amacıyla da kullandıkları bahçeler, mahremiyet ilkesinden dolayı yol cephesine karşı yüksek duvarlarla çevrelenmişlerdir.

Genellikle bitişik nizam olarak inşa edilen yapılar, parsellerin sokak sınırlarına göre konumlandırılmışlardır. Yapıların arkalarında bulunan bahçeler aynı zamanda bağ amaçlı da kullanıldıklarından mümkün olduğu kadar geniş tutulmuşlardır.

Develi'deki yapıların tümünde giriş zemin kattan olmakla birlikte 19. Yüzyılın ilk yarısına ait bir son dönem örneği olan Ayhan Alemdar evinde (Ek B) ana giriş bahçe içerisinden ve birinci kattan sağlanmaktadır. Diğer yapılardaki zemin kat girişleri ana cephede ve yapının cephe düzenlemesine göre genellikle dikey simetri ekseninde yer almaktadır. Köşe parselde bulunan yapılarda yan cephede ikinci bir tali giriş kapısı bulunmaktadır. Bunlar düz, dikdörtgen söveli, sokakla aynı seviyede yer alan yalın girişlerdir. Bahçeden veya yan cepheden girişler, ana cepheler kadar dikkat çekici değildir. Girişler, giriş kapısının yer aldığı bölümün, sokak cephesine göre daha içeri çekilmesi ile belirlenmektedir. Bu bölüm genellikle büyük, yuvarlak kemerler, bezemeler, girişin hemen üstünde açık veya kapalı çıkmalar ve bazı örneklerde sütunlar ile vurgulanmaktadır.

4.3.2.2. Sofalar

Geleneksel Türk evinin, aynı zamanda toplanma mekanlarından birisi de olan sofalar, Develi'de iklim şartlarından dolayı küçülerek daha çok bir geçit mekanı durumuna gelmiştir. Develi evlerinde geleneksel Osmanlı konutlarındaki plan şemalarının yöreye ve döneme uygun çeşitlemeleri uygulanmıştır. Odaların açıldığı sofanın biçimi ve konumu plan tipini tanımlamıştır. Develi'de en yaygın kullanılan tipler orta sofalı ve iç sofalı plan tipleridir. Odaların sofa etrafında konumlanışları zemin kat ve birinci katta genellikle aynıdır. Zemin katta bulunan giriş sofası cümle kapısıyla sokağa açılmaktadır (Resim 4.2.c.). Taş kaplı sofanın bir köşesinde, büyük bir sal taşının oyularak işlenmesi ile oluşturulan, kare veya çokgen biçiminde , insanların elini yüzünü yıkayıp abdest aldığı bir çağ taşı bulunmaktadır. Zemin kat

sofası sadece giriş kapısının üstünde veya iki yanında yer alan pencerelerle aydınlatılmış, üst kat sofası da yine geçiş mekanı olma özelliğinden dolayı genellikle cepheye fazla yansıtılmamıştır (Resim 4.2.a.). Odalarla kıyaslandığında yükseklikleri daha fazla olan sofalar, bezeme bakımından yalın bırakılmıştır (Resim 4.2.b.).



Resim 4.2.a. Vakkis Yalçın evi üst kat sofası ve balkon bağlantısı



Resim 4.2.b. Mehmet Ganioglu evi zemin kat sofası



Resim 4.2.c. Mehmet Sarioğlu evi zemin kat sofası

4.3.2.3. Odalar

Planı oluşturan önemli mimari mekanlardan birisi olan odalar, bulundukları bölgeler ve kültürler her ne kadar farklı olsa da aynı kuruluş esasları doğrultusunda

düzenlenmişlerdir. Kuruldukları yerlerin bölgesel farklılıkları olsa da oda biriminde değişmeden uygulanan bazı temel ilkeler geçerli olmuştur (Gündoğdu, 1986). Aynı temel ilkeler doğrultusunda geliştirilen Develi evlerinde de odalar, işlevsel ve biçimsel olarak geleneksel Türk Evi odası ile aynı özellikleri taşımaktadır.



Resim 4.3.a. Mehmet Sarioğlu evi başodası

Develi’de oturma, yemek yeme, yatma gibi birçok eylemin birarada gerçekleştirildiği mekanlar olan odaların boyutları değişebilmekle beraber yükseklikleri genellikle 3-4 m. arasındadır (Resim 4.3.a.). Kapılar genellikle köşelerde yer alır. Pencere önünde tek tarafta veya odanın her iki tarafında uzanan ahşap sedirler bulunur. Sedirlerin ortalama yükseklikleri 30-50 cm. genişlikleri 80-100 cm. kadardır. Sedirlerin üzerine berdi (saz)’den yapılmış yastıklar yerleştirilerek üzeri halı ve oyali örtülerle örtülmektedir (Resim 4.3.b.).



Resim 4.3.b. Mehmet Ganioglu evi yaz odası

Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Develi evlerinde de amaçlarına göre çeşitli odalar kullanılmışlardır. Başoda, kış odası, yaz odası gibi isimler alan odalar, yapı içerisindeki yerleri farklı olabilse de hemen her evde bulunmaktadır. Başodalar, süslemenin en yoğun olduğu mekanlardır. Basit kırsal kesim evinden en görkemli konaklara kadar tüm geleneksel yapılarda bulunan başoda, Develi'de de bu önemli yerini korumuştur. Başodada genellikle evin beyi oturur. Günlük yaşamın her evresinde kullanılan, misafir kabul edilen, akşam da yatak odası işlevini görebilen çok işlevli ama en özenli oda olan başodada yüklükler, lambalıklar, sedirler ve çiçeklikler mutlaka bulunmaktadır (Şekil 4.3.a.). Bu öğeler bir anlamda mimariyle bütünleşerek mobilya görevini üstlenmişlerdir. İncelenen örnekler arasında II. Tip yapıların bir kısmındaki başodalarda, oyma ve boyamalı bezemelerle, hatta duvarlara yapılmış nakışlarla bu odanın önemi vurgulanmıştır. Başoda genellikle birinci katta cephede çıkma yapan ve sokağa manzaralı bir konumda olmakla beraber, zemin katta ön cephede, cümle kapısına yakın bir yerde olabilmektedir.

Develi'de mevsim şartlarındaki odaların konumuna göre günlük oturma odasının yerleri genellikle değiştirilmektedir. Buna göre zemin katta tokanaya yakın , veya tokanaya bir kapıyla açılan odalar kışın kullanılır ve bu odalara kış odası ismi verilir. Üst katta bulunan ve daha çok yaz aylarında kullanılan odalara da yaz odası denir.

4.3.2.4. Tokana (tandirevi)

Ekmekevi de denilen bu mekanlar, yemek pişirmek, oturmak, dinlenmek gibi çeşitli faaliyetlerin gerçekleştiği yerlerdir. Kış odasının bulunmadığı evlerde tokanalar daha büyük yapılmış ve tokanaya kış odası fonksiyonu da eklenmiştir. Zemin katta ve genellikle evin arka cephesinde bulunan tokanalarda bahçeye çıkış kapısı ve birkaç küçük pencere bulunur.

Tokanalar, seki ve sekialtı bölümlerinden oluşur. Tokanaya giriş sekialtından sağlanır. Sekialtı işlerin yapıldığı ve kapların yıkandığı taşlık bölümdür. Tokananın en az işçilikli bölümü olan sekialtında bir veya iki adet tandır bulunur. Bunlardan

küçük olan tandır yemek pişirmek, ısınmak, çamaşır yıkamak için kullanılır. Büyük tandır ise her zaman yakılmayıp, sonbaharda etlik zamanı kavurma yaparken, kaynatma mevsiminde pekmez, salça yaparken ya da komşularla toplanıp yufka ekmeği yapılırken kullanılır (Gürlek, 2000). Ayrıca sekialtının bir köşesinde günlük ve acele işlerde kullanılmak üzere bir ocak da yer almaktadır (Şekil 4.4).



Resim 4.4. Kayseri'den tokana örnekleri (İmamoğlu, 1992)

Oturma ve yemek yemek için kullanılan seki bölümü, sekialtından 30-60 cm. yükseklikte, birkaç basamakla çıkılan mekanlardır. Ahşap korkuluklarla veya kafeslerle sekialtı bölümünden ayrılan sekinin döşemesi ahşaptır.

Tandirevinden merdivenlerle "yeraltı" denilen mahzene inilir. Soğuk hava deposu gibi kullanılan yeraltında taze meyveler veya yiyecekler uzun süre bozulmadan korunabilmektedir. Ayrıca şirahaneler ve şiraların toplandığı sıra kuyusu (lüngür) de bu mekanda yer alır. Bazı evlerde yeraltından da bir kat aşağıya inilerek ikinci bir mahzen katı elde edilmiştir. Yöre halkı tarafından, geçmişte bu mekandan evler arası geçişlerin sağlandığı söylene de günümüzde bu geçişler kapatılmıştır.

Develi’de “hazınevi” veya “hazınodası olarak adlandırılan kiler, bazı evlerde tokananın bir bölümü olarak bir köşede yapılmışsa da genellikle ayrı bir mekan olarak konumlanmıştır.

4.3.2.5. Kiler (hazınevi)

Her iki tip yapıda da bulunan hazınevleri, tokanalara bitişik mekanlardır. Un, bulgur, baklagiller gibi yiyeceklerin depolandığı, fazlalıkların konulduğu hazınevlerinin içinde büyük dolaplar, terekler, küpler, çömlekler ve ambarlar bulunur. Penceresiz, loş, kuru ve rutubetsiz bir kiler olan hazınevinin zemini genellikle toprak kaplıdır.

4.3.2.6. Servis mekanları

Ahır, samanlık, helâ, kümes gibi servis mekanları genellikle zemin katta avlu veya bahçede bulunurlar. Ev halkının süt, peynir, yoğurt gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve bağ bahçe işlerinde kullanılmak üzere hemen hemen her evde hayvan beslendiğinden ahırlar evin bir bölümü halindedir. Bu yüzden avlulu evlerde ahır avlunun girişe yakın bir köşesine yerleştirilirken, avlusuz evlerde zemin kat sokak cephesine yerleştirilmiş ve cümle kapısından ayrı bir kapıyla sokaktan ahıra ulaşım sağlanmıştır. Dikdörtgen veya kare planlı olan ahırlarda boydan boya ahır çevreleyen ve “musur” denilen tahtadan yemlikler bulunur. Bazı ahırlarda 1.5-2 m. yükseklikte ahır sekilerine de rastlanır.

Ahırda hayvanların bulunduğu mekandan birkaç basamakla samanlık bölümüne inilir. Fazla geniş olmayan bazı evlerde samanlık aynı zamanda odunluk olarak da kullanılır.

Eskiden bahçede yer alan helâlar, günümüzde değişen yaşam koşullarıyla birlikte ev sahipleri tarafından içeri alınarak sofanın, ahırın bulunduğu köşesine yerleştirilmişlerdir.

4.3.3. Yapı Elemanları

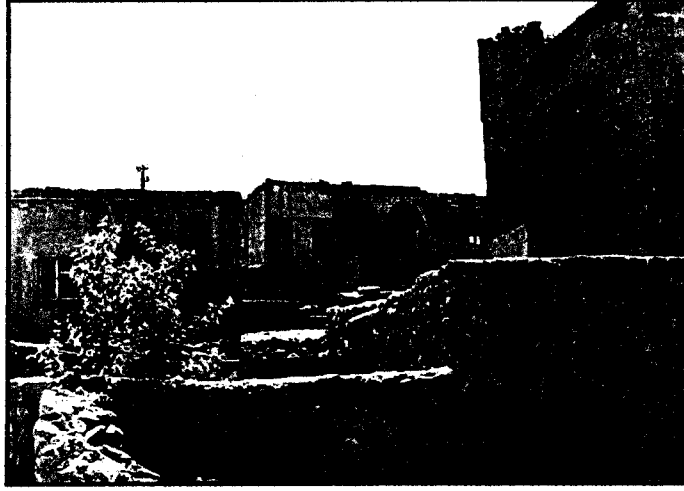
4.3.3.1. Duvarlar

Develi'de günümüze kadar gelebilmiş olan bütün geleneksel evler, yığma yapı tekniğinde yapılmışlardır. Bu sistemin düşey taşıyıcıları olan duvarlar, örtüden ve döşemelerden gelen yükleri taşıma görevinden başka mekanlar için sınırlayıcı bir işleve de sahiptirler.

Duvar yapımında yöresel malzeme olan volkanik taş kullanılmıştır. Volkanik esaslı taşların daha hafif olmaları, gözenekli iç yapılarından dolayı iklim koşullarına karşı izolasyon sağlamaları, esneyebilen yapısı ile zemin hareketleri ve sarsıntılara karşı dayanıklı olmaları, birçok mekanda sıva gerektirmediğinden ekonomik olmaları, kolay işlenebilmeleri sayesinde zamandan tasarruf sağlamaları, volkanik oluşumlar açısından zengin bir bölge olan Kayseri'de bol bulunmaları ve ocaktan kolay çıkarılmaları, yapıların inşasında bu taşların tercih edilmesinin nedenleridir (Gündoğdu, 1986).

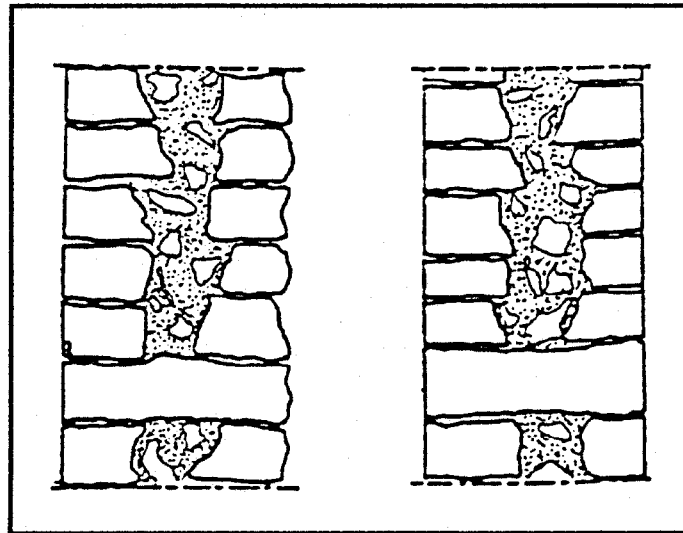
Develi evlerinde kullanılan duvar örüm teknikleri kullanıldığı katlara ve mekanlara göre değişiklik göstermektedir. Çevredeki illerle aynı örgü tekniklerini kullanmış olan Develi'de 3 çeşit duvar örgü tekniği tespit edilmiştir.

MOLOZ TAŞ DUVAR ÖRGÜSÜ: (Resim 4.5.a.) Bahçe duvarlarında, bodrumlarda ve temellerde kullanılan moloz taş duvar örgüsünde, suya, neme ve aşınmaya dayanıklı bir malzeme olan bazalt kullanılmıştır. Taşın doğal haliyle belli bir düzene sahip olmadan oluşturulan bir örgü sistemidir (Büyükmihçı, 1997). Moloz taş duvar örgüsü I. Tip yapılarda sadece bodrum ve temellerde kullanılırken, II. Tip yapıların bazılarının zemin katlarında veya tali cephelerinde de kullanılmıştır. İstinat duvarı olarak da kullanılan bu duvarlar, bazı evlerin bahçelerinde uygulandığı gibi, tol denilen tonozlu mekanlarda da harçsız olarak kullanılmıştır. Bazı evlerdeki sarnıç ve lüngür (şıra kuyusu) duvarlarında ise, kiremit tozu, kireç ve kumdan oluşan Horasan harcı da kullanılmıştır. (Gürlek, 2000)



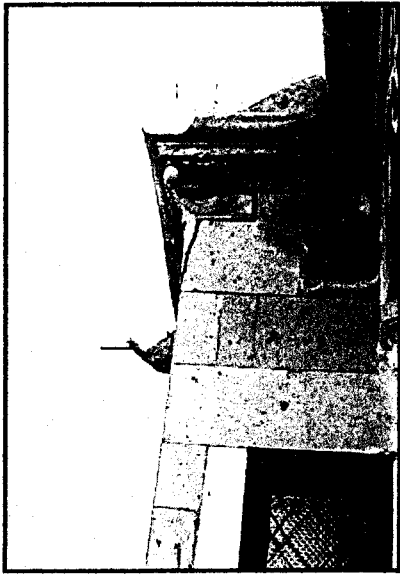
Resim 4.5.a. Moloz taş duvar örgüsü

SANDIK DUVAR ÖRGÜSÜ: (Şekil 4.2.) İç ve dış yüzeyleri düzgün kesme taş, ortası moloz taş dolgu olarak inşa edilen bu duvar örgüsü genellikle zemin kat duvarlarında kullanılmıştır. Önyüzleri düzgün yontulmuş kesme taşlarla örülen duvarların yer yer dikine kullanılan taşlarla birbirine bağlanması ve aralarının moloz taşlarla doldurulması ile oluşturulmuştur. Isı geçirgenliği düşük bir taş olan andezitlerle örülen dış yüzeylerin orta boşluğu küçük taşlarla doldurularak ısı perdesi sağlanmıştır (Büyükmihçi, 1997).

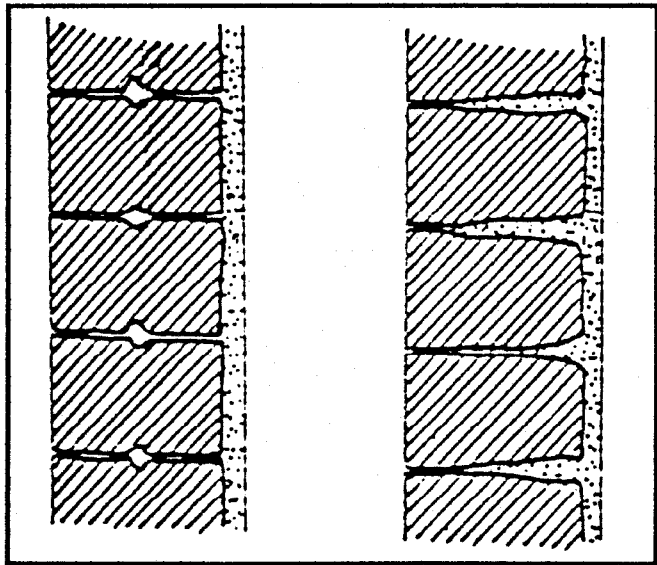


Şekil 4.2. Sandık duvar örgüsü (Gündoğdu, 1986)

TEK SIRA KESME TAŞ DUVAR ÖRGÜSÜ: (Şekil 4.3.) İnce yonu tekniği ile işlenen taşların belirli bir düzen içinde örülmesi ile elde edilen bu duvar örgüsü bazı zemin kat duvarlarında ve üst kat duvarlarında kullanılmıştır (Resim 4.5.b.). Bu duvarların yapımında kullanılan andezit esaslı yonu taşı kaba yonu olarak ocaktan geldikten sonra arka yüzü kısmen kaba bırakılacak şekilde gönyesinde yontularak yatak satırlarına yivler açılır. Volkanik kum, kireç ve alçı ile hazırlanan harç, taş sıraları aralarına ve açılan yivlere dökülerek taşlar birbirine bağlanır. 5-6 sıra taş dizildikten sonra derzler içten ve dıştan 2 alçı 1 kum oranında sulu alçı harç ile sıvanır. Bu şekilde örülen duvarların iç yüzeylerine kendir lifi, kireç, kül ve su karışımı ile elde edilen bir sıva yapılacağından veya zar kaplanacağından derz sıvaları çıkarılmaz. Ancak dış duvar yüzeyleri doğal haliyle bırakılacağından bu sıvalar taraklanarak temizlenir (Büyükmihçi, 1997). Taraklama işleminden sonra sünger taşı ile perdahlanır (Gürlek, 2000). Ayrıca örme esnasında duvarların güçlendirilmesi, homojenliğin sağlanması, yatay elemanlarla bağlanması ve deprem yüklerine karşı yapıyı güçlendirmek amacı ile demir kenetler kullanılmıştır (Büyükmihçi, 1997).



Resim 4.5.b. Tek sıra kesme taş duvar örgüsü

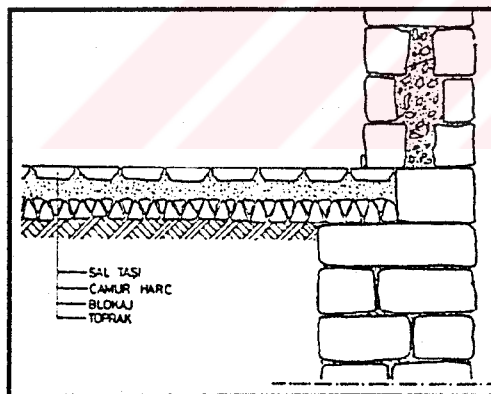


Şekil 4.3. Tek sıra kesme taş duvar örgüsü (Gündoğdu, 1986)

Duvar kalınlıkları örgü sistemine ve yapıda kullanıldığı yere göre değişiklik göstermektedir. Bodrum kat duvarları 80-100 cm. civarında iken, üst kat duvarlarının kalınlıkları 23-30 cm. arasında değişmektedir.

4.3.3.2. Döşemeler

Geleneksel Develi evlerinde kullanılan döşemeler, ahşap kirişleme sistemi ile oluşturulmuşlardır. Döşemeleri taşıyan ve döşemeden gelen yükleri duvara aktaran kirişlerin çapları Ø15-30 cm. arasında değişmektedir. Bazı yerlerde 40-60 cm. aralıklarla döşenirken, bazı yerlerde kiriş kalınlığı kadar aralıklarla döşenmiş olup taşıyıcı duvarlara 10-15 cm. bindirilerek oturtulmuştur (Gündoğdu, 1986). Söğüt, köknar, kavak veya çam ağaçlarından elde edilen ahşaplar kullanılan döşemeler, üzerlerine kullanılan kaplama malzemelerine göre iki bölümde incelenebilir:



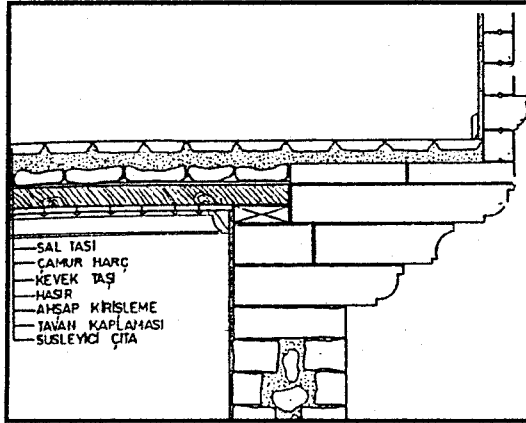
TAŞ KAPLAMALI DÖŞEMELER : (Şekil 4.5.a.) Sıcak yaz günlerinde yoğun bir kullanım özelliğine sahip olan açık mekanlar, zemin kat sofaları ve bazı servis mekanları, yörede “Sal taşı” olarak adlandırılan (Resim 4.6.) ve yıkandığında bünyesine bir miktar su alarak uzun bir süre ait olduğu mekana serin bir ortam sunabilen düzgün kesme taşlarla kaplıdır. Bu sistemde ahşap kirişler üzerine önce bir



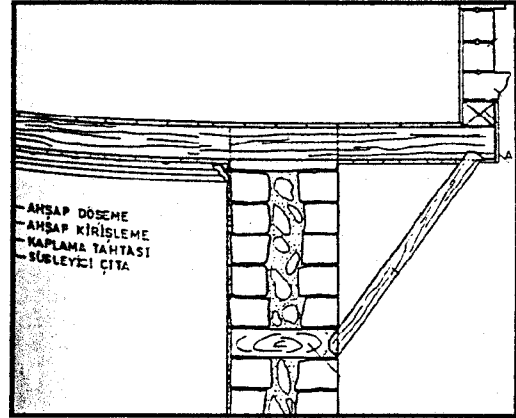
hasır serilir ve 10-15 cm. kalınlığındaki kevek taşları kirişlerin üzerine basacak şekilde yerleştirilir. Oluşturulan taş yüzey üzerine killi topraktan yapılan çamur harç serilir ve Sal taşları bu harç içerisine oturtulur. Bu şekilde oluşturulan

Resim 4.6. H. Eken evi avlu döşemesi (Soyer,2000) döşemelerde ahşap kirisler üzerine serilen hasır, gözenekli yapısı nedeniyle kolay kırılabilme özelliğine sahip kevek taşının kırıntılarının iç mekana dökülmesini önlemek amacıyla serilirken, kevek taşı, yıkanabilme özelliğine sahip olan taş döşemelerin yıkandığında suyun ahşap kirişlere geçerek çürütmesini engellemek amacıyla kullanılmıştır. (Büyükmihçi, 1997).

AHŞAP KAPLAMALI DÖŞEMELER: (Şekil 4.5.b.) Ahşap kirisleme sistemini oluşturan ahşapların üzerine 2-3 cm. kalınlığında , 15-30 cm genişliğindeki döşeme tahtalarının demir başlı çivilerle tespit edilmesiyle oluşturulmuştur (Büyükmihçi, 1997) Ahşap kaplamalı döşemeler her iki tip yapıda da genellikle oda döşemelerinde kullanılmakla beraber, bazı yapılarda üst kat sofalarında da ahşap kaplamalı döşeme kullanılmıştır.



Şekil 4.5.a. Taş kaplamalı döşemeler
(Büyükmihçi, 1997)



Şekil 4.5.b. Ahşap kaplamalı döşemeler

4.3.3.3. Çatılar

Yapıları dış etkenlerden koruma işlevinin yanı sıra görsel olarak da yapının bitişini sağlayan önemli yapı elemanlarıdır. İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Develi'de de geleneksel üst örtü düz toprak damdır. Çatının oluşumu için önce 20-25 cm. çapında söğüt, köknar, kavak veya çam ağaçlarından elde edilen ahşap kirişler yerleştirilerek, bu kirişlerin üzerine hasır örtü veya saz serilir. Onun üzerine 10-15 cm kalınlığında kevek taşları yerleştirilir. Kevек taşları; içerisinde killi kum ve tuz bulunan bir çamur sıvası ile örtülür. Bu sıvanın içine tuz katılmasının amacı damdaki otların yeşermesini engellemek ve yazın güneşe karşı sıvadaki nemi koruyarak çatlamasını önlemektir.

Çamur sıvanın üzeri bazı yapılarda sal taşı ile kaplanırken bazı yapılarda toprak dökülmüştür. Bu toprak, “yuvak” adı verilen bir log taşı ile sıkıştırılır ve damın etrafı yöresel olarak “sövekel” diye adlandırılan parapet duvarı ile çevrilir (Gürlek, 2000). Evlerde kullanılan bacalar genellikle çatıdan çıkan normal bacalar olmakla birlikte taş konsollar üzerinde yapı cephesinden yükselen bacalar da bulunmaktadır.

4.3.3.4. Merdivenler

Geleneksel Develi evlerinde girişin genellikle zemin kattan olması nedeniyle, genellikle dış merdiven örneği görülmemektedir. Yapının içerisinde katlar arası bir düşey sirkülasyon elemanı olarak kullanılan merdivenler, genellikle çift kollu veya tek kollu düz merdiven olmakla birlikte bazı evlerde üç kollu veya döner merdivenlere de rastlanmaktadır. Ahşap örnekleri de bulunmakla birlikte genellikle sal taşından yapılmış olan merdivenlerde ahşap veya demir korkuluklar kullanılmıştır (Resim 4.7.a.). Ortalama 25-30 cm basamak genişliği, 20-25 cm. de riht yüksekliği olan merdivenler genellikle bir tarafı duvara dayalı, bir tarafı korkuluklu olmakla birlikte bazı evlerde ortadan ve iki tarafı korkuluklu örnekler de bulunmaktadır (Ek I) II.Tip yapıların çoğunda sadece işlevsel değil dekoratif amaçla da kullanılan merdivenlerin korkuluk ve taş işlemleri oldukça işçiliktir (Şekil 4.7.b.).



Resim 4.7.a. Hamdi Eken evi
sofa merdiveni



Resim 4.7.b. Vakkis Yalçın evi
sofa merdiveni

4.3.4. Konutlarda kullanılan malzemeler

Geleneksel Develi evlerinin yapımında kullanılan başlıca malzemeler, taş, ahşap ve madendir. Tümü Kayseri ve civarından elde edilen malzemeler, yine yerel ustalar tarafından biçimlendirilerek çeşitli tekniklerde birleştirilmişlerdir.

4.3.4.1. Taş malzeme

Yapı işlerinde en çok kullanılan ana malzeme taştır. Yörede taş kolaylıkla bulunmaktadır. Kayseri ve civarının volkanik bir arazi olması nedeniyle yörede bulunan taş cinsleri volkanik tüf ve lavlardır. Develi sivil mimarisinde yaygın olarak kullanılan taşların fiziksel özellikleri ve yapıdaki kullanım yerlerini özetlersek;

YONU TAŞI : Yörede “çengeme” olarak adlandırılan yonu taşı, hemen hemen her türlü yapı işinde kullanılmaktadır. Develi yakınlarındaki ocaklardan çıkarılan (Gürlek, 2000) Yonu taşı, işlenmemiş haldeyken oldukça yumuşak ve darbeye dayanıksızdır. Ocaktan çıkarılırken kabaca şekillendirilen taş, ilçeye geldikten sonra taş ustaları tarafından ortalama 25-30x75-100 cm. ebatlarında işlenerek yonu taş haline getirilirler. Zamanla içlerindeki suyu bırakarak sertleşen taşlar, darbeye daha dayanıklı hale gelirler. Yonu taşlarının evlerde kullanılan cinsi sarımsı beyaz renkte olanıdır (Çakıroğlu, 1952).

İSPİLE TAŞI: Yörede”Sal taşı “olarak da adlandırılan bu taş, aşınmaya dayanıklı, hafif kırmızı renkte volkanik bir tüftür. 40-45x120 cm. lik plaklar halinde kesilen ispile taşı, genellikle evlerin içindeki döşemelerde, avlu ve sofa zeminlerinde kullanılır. Yaklaşık 6-8 cm. kalınlığında olan plaklar, avlu ve döşemelerde, yörede “pişirik” adı verilen killi bir çamur üzerine döşenirler (Çakıroğlu, 1952).

KARATAŞ: Yapılarda subasman olarak genellikle 50-100 cm. ye kadar bir bazalt türü olan karataş kullanılmıştır. Siyah renkli bu taş, yağmura ve aşınmaya karşı dayanıklı olması nedeniyle yapıların temelleri, temele yakın kısımları ve aşınmadan etkilenecek bölümlerinde tercih edilmiştir (Gündoğdu, 1986).

KEVEK TAŞI: Tavan ve döşemelerde kullanılan ve son derece hafif bir yapıda bulunan kevek taşı veya sünger taşı, belirli bir ocaktan çıkarılmamaktadır. Sellerle beraber suyun üzerinde yüzerek gelen taşlar, sular çekildikten sonra toplanır (Çakıroğlu, 1952). Belirli miktar su çekme özelliği olduğundan, topraktan sızan suların ahşaba zarar vermesini önler. Günümüzde ayrıca briket yapımında da kullanılmaktadır.

ALÇI VE KİREÇ TAŞI: Develi'nin Posatlı ve Şahmelik köylerinde çıkartılan alçı ve kireç taşları, inşaat harçlarında, sıvalarda ve dekoratif elemanların yapımında kullanılmıştır (Kayseri İli Yapı Malzemesi ve Mahalli Şartlar, 1969).

KUM: Harçların hazırlanmasında ve döşemelerde kullanılan kum, "Tirem kumu" denilen ve Develi yakınlarındaki Yazıbağları mevkiinden elde edilen bir çeşit kumdur. Ayrıca dere yataklarından çıkarılan kum da kullanılmaktadır.

4.3.4.2. Ahşap malzeme

Geleneksel Develi evlerinde taştan sonra en çok kullanılan malzeme ahşaptır. Yapıların kullanım yerlerine göre kullanılan ahşap cinsleri değişmektedir. Kullanılan ahşaplar yine Develi civarından sağlanmıştır. Bakırdağı beldesinde çam, köknar, ardıç ve meşe ağaçları bulunmaktadır. Erciyes'in batı sırtlarındaki Kızık köyünde yine meşelikler bulunmaktadır. İlçenin bahçelerinde bol miktarda bulunan ceviz ağaçlarının yanısıra, Kulpak köyü civarında yabani armut, erik ve dağ kavakları bulunmaktadır (Gürlek, 2000).

Evlerde en çok kullanılan ahşap türü, katran veya sedir olarak adlandırılan bir Toros çamıdır. Yeni kesildiği zaman yumuşak olan bu ağaç türü, zamanla kuruyarak sertleşmeye ve kızarmaya başlar. İşlenme kolaylığı ve kolay kolay kurtlanmaması nedeniyle tercih edilen katran, pencere ve kapı doğramalarında, zarlarda, oda zeminlerinde, sedirlerde, tavanlarda ve dolaplarda sıklıkla kullanılmıştır (Erdoğan, 1985).

Taşıyıcı amaçla döşeme ve kirişlerde kullanılan ahşaplar genellikle köknardır. Bazı ahşap dikmelerde kavak kullanıldığı da görülmüştür.

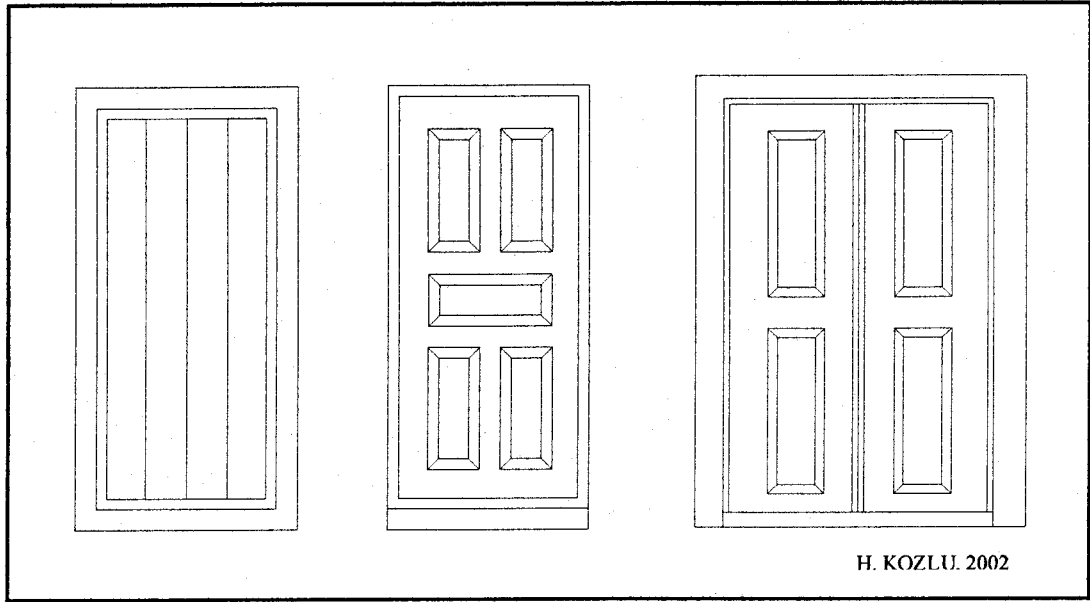
4.3.4.3. Metal malzeme

Yapılarda kullanılan maden malzemeler demir ve bronzdur. Bronz daha çok kapı tokmakları ve kilitlerde kullanılırken, demir işlenmiş olarak pencere parmaklıkları,, balkon ve merdiven korkulukları, kapı- pencere menteşeleri, kapı tokmakları, kilitler, kuşaklar, çiviler ve hatılları birbirine bağlayan kenetlerde kullanılmıştır.

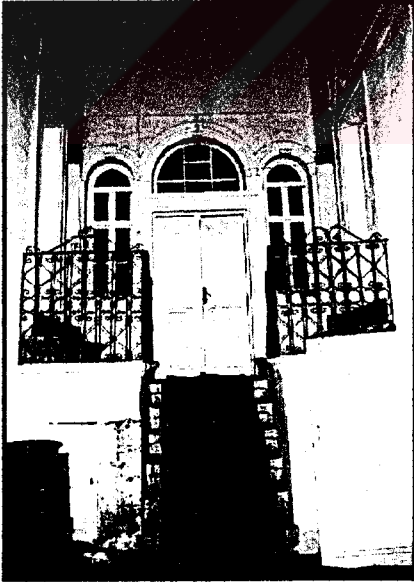
4.3.5. Mimari elemanlar

4.3.5.1. İç kapılar

Develi evlerinin içerisinde kullanılan kapılar, bazı sofaları bölümlendiren sofa kapıları ve oda kapılarıdır. Sofa kapıları çift kanatlıdır (Resim 4.8.a.). Genellikle ahşap oyma ve geçmeli olarak yapılan bu kapıların dış yüzeyleri bezemeli, içleri ise düz olarak yapılmaktadır. Her iki kanadın üzerinde yer alan motifler de simetrik olarak düzenlenmişlerdir. Sofa kapılarının yanlarında ya da üstlerinde küçük pencereler bulunur. Genellikle dikdörtgen taş veya ahşap sövelere oturtulmuş olan kapıların II. Tip yapılarıdaki bazı örneklerinin üzerinde oyma tekniğiyle yapılmış bitkisel ve geometrik motifler bulunmaktadır. Bu motifler dikdörtgen veya üçgen alınlıklar içerisinde yer almaktadır (Şekil 4.8.b.).



Şekil 4.6. İç kapı örnekleri



Resim 4.8.a. Mehmet Sarıoğlu evi başoda kapısı

Oda kapıları genellikle tek kanatlıdır. Ancak I. Ve II. Tip yapıların her ikisinde de bazı yapıların çift kanatlı oda kapıları bulunmaktadır (Şekil 4.6.) Sofa kapılarına göre daha yalın olan oda kapıları, girilecek olan odanın içine doğru açılırlar. Ahşap silmelerle uyumlu olarak düşünülmüşlerdir. Döğme demir veya bronzdan yapılmış olan kapı kilitleri, genellikle “zemberek” denilen basit bir kilit sistemi şeklindedir. Kapının arkadan kilitlenmesi için kapı boyunca aşağıdan yukarıya uzanan ve yerde bırakılan delik içerisine giren ahşap veya demir bir kuşak kullanılır.



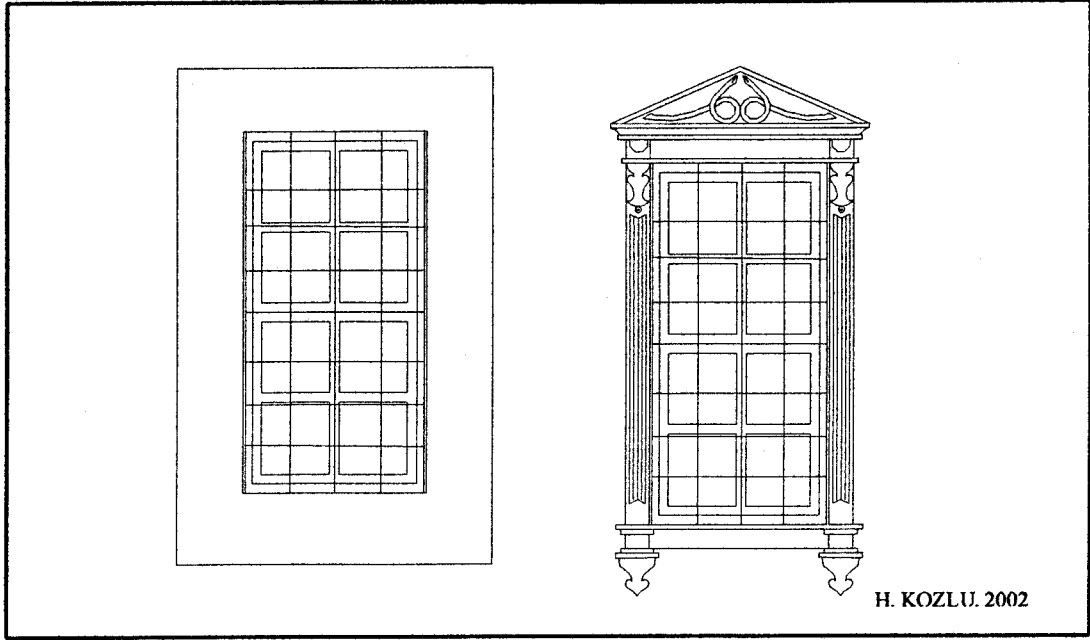
Resim 4.8.b. Vakkis Yalçın evi oda kapısı

4.3.5.2. İç pencereler

İncelenen II. tip yapıların bazılarında (Ek J, Ek H) odalardan sofaya açılan iç pencereler bulunmaktadır. Taş veya ahşap dikdörtgen sövelere oturmuş olan bu pencereler (Şekil 4.7.), ortalama 80x140 veya 40x60 boyutlarındadır. Karanlıkta kalan odaların sofa ışığından yararlanmaları veya oda-sofa ilişkisinin kuvvetlendirilmesi amacıyla yapılmış olan bu pencereler genellikle yalın olmakla birlikte, stilize bitki ve hayvan motifleri ile bezenmiş olanları da bulunmaktadır (Resim 4.9).



Resim 4.9. Vakkis Yalçın evi iç pencere örneği

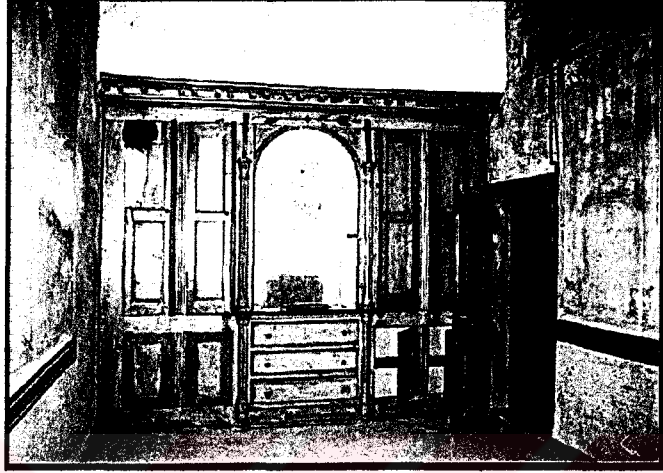


Şekil 4.7. İç pencere örnekleri

4.3.5.3. Dolap ve nişler

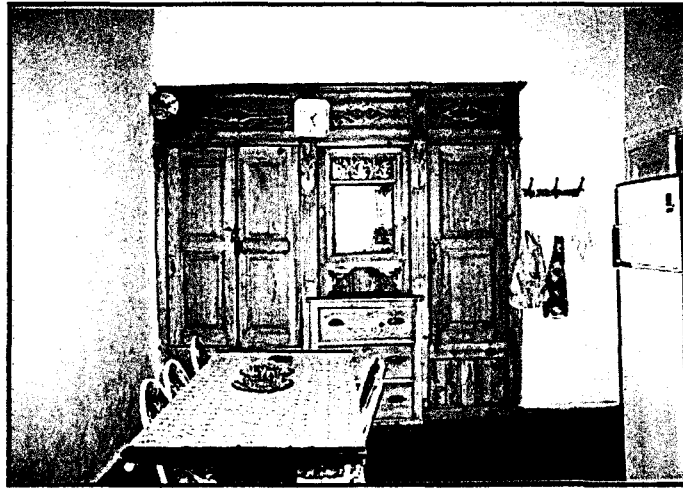
Geleneksel Türk evi odasının en önemli elemanları olan dolaplar ve nişler, Develi evlerinde de bu yerini koruyarak günlük yaşamın bir parçası olmuşlardır. Odanın duvarlarına dolaplarla, şerbetliklerle ve nişlerle işlevsel ve dekoratif özellikler verilmiştir. Dolaplar genellikle odanın duvarlarından birini tümüyle kaplar (Ek A, J). Oda duvarının köşeden açıldığı durumlarda dolaplar, ya bu duvarda kapının yanında, ya da kapının açılımına dik olarak gelen duvarda dışarı çıkıntı yaparak yer alırlar (Ek G, I) . Bu dolapların, günlük yaşam içerisinde kullanımı açısından en önemlilerinden birisi yüklüklerdir. Türk odasının çeşitli zamanlarda çeşitli işlevlere cevap verme özelliğinden dolayı gece yatmak için çıkarılan yatak ve yorganlar gündüz yüklüklere yerleştirilirler. Yaklaşık 1.5 m. genişliğinde, 80 cm. derinliğinde olan yüklüklerin yan taraflarındaki dolap çeşitli eşyalara ayrılır. Bazı durumlarda da üstte raflar veya çiçeklik yapılarak altına çekmeceler yerleştirilir. Bu raflar genellikle ahşap ya da cam kapaklarla kapatılırlar. Özellikle II. Tip yapılarda

bu cam kapakların üzerinde yapılan vitray çalışmalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Yine geçmişte günlük yaşamda sıklıkla kullanılan guslhaneler de bu yüklüklerin içerisinde yer alırlar. Guslhaneler tahta bir kapakla yatak, yorgan konulan kısmın altına yerleştirilirler. Dolapların geniş bir duvarı kapladığı durumlarda ise yklğn simetrik bir tarafına ayrı bir gusülhane yapıldığı görülür (Resim 4.10.a.).



Resim 4.10.a. Vakkis Yalçın evi başoda yüklüğü

Yapıldıkları ahşap cinsi ailenin ekonomik durumuna göre değişen yüklüklerin bir kısmı tavana kadar yükselir veya bitimlerinden sonra duvar devam eder, bir kısmı da tavandan 30-35 cm. aşağıda bitirilirler (Resim 4.10.b.). Tavana kadar uzatılmadığı durumlarda bu dolapların üzerine yapılan parmaklıklar, az kullanılan eşyaların veya bazı yiyeceklerin saklanması amacıyla kullanılırlar.



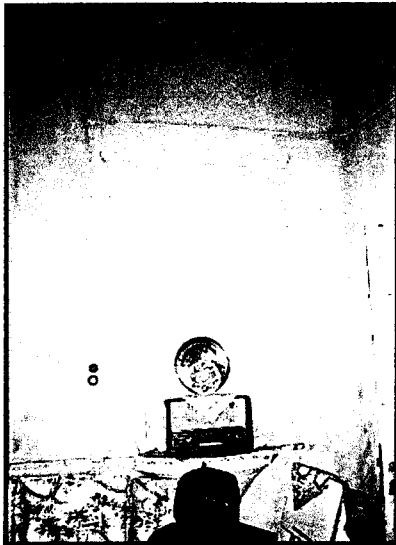
Resim 4.10.b. Melek Hanım evi yüklük rneėi



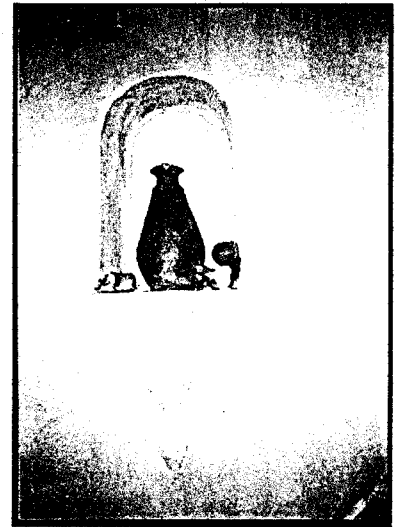
Alçıdan yapılmış olan şerbetlikler (Resim 4.10.c.), özellikle başodada mutlaka bulunan dekoratif elemanlardır. Çeşitli kabartma ve oyma motiflerle veya boyamalarla bezenen şerbetlikler, genellikle odanın uzun duvarında tek taraflı olarak yerleştirilse de, özellikle II. Tip yapılarda iki duvara karşılıklı olarak yerleştirildikleri örneklerde bulunmaktadır.

Resim 4.10.c.Sarıoğlu evi başoda şerbetliği

Develi evlerinin odalarının önemli özelliklerinden birisi de her odada bir yada iki adet lambalığın bulunmasıdır. Alçıdan yapılmış olan bu lambalıklar (Resim 4.10.e.), bazı durumlarda duvarın tek tarafında yapılmakta iken, özellikle sofayla odayı ayıran duvarların iki tarafına yerleştirilmişlerdir. Arası camlı yapılarak bir tarafta lamba yanarken diğer mekanın da aydınlatılmasını amaçlayan lambalıkların duvara birleşimleri mukarnaslı veya bezemeli “S” geçişlerle yapılmıştır.



Resim 4.10.d. Niş örneği



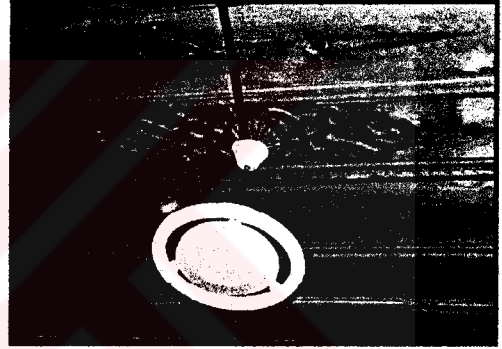
Resim 4.10.e. Lambalık örneği

4.3.5.4. Tavan kaplamaları

Develi de tavanlara “aristak” da denmektedir. Ailelerin ekonomik durumlarına göre ve odaların kullanım durumuna göre çeşitli tavan biçimleri uygulanmıştır. Sofa ve bazı odalarda kirişler tavan tahtası çakılmadan bırakılmıştır. Bu tavanlarda açıkta bırakılan kirişler arasından kevek taşları görülmektedir. Bazı odalarda kirişler çıtalı tahtalarla örtülerek yalın bir tavan yapılırken, özellikle başoda ve bazı sofaların tavanları bezemeli yapılmıştır (Resim 4.11.d.). II. Tip yapılara ait birkaç örnekte farklı seviyedeki yüzeylerin oluşturduğu tekne tavan görülse de bezemeli tavanların çoğunluğu, duvar birleşimleri dışlarla belirginleştirilmiş olan göbekli tavanlar şeklindedir.



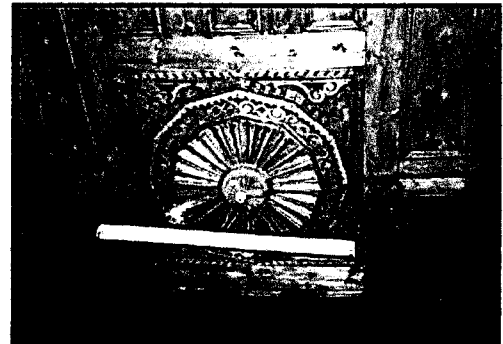
Resim 4.11.a. Vakkis Yalçın evi balkon tavanı



Resim 4.11.b. M. Ganioglu evi sofa tavanı



Resim 4.11.c. Vakkis Yalçın evi giriş bölümü tavanı



Resim 4.11.d. Mehmet Sarıoğlu evi başoda tavanı

4.3.5.5. Zarlar

Geleneksel Türk evi ve Kayseri evlerinin en önemli dekoratif öğelerinden olan ve duvar yüzeylerine uygulanan ahşap zar örnekleri (Resim 4.12.), Develi’de incelenen her iki tip yapıda da çoğunlukla bulunmamaktadır. Ancak bazı yapılarda 35x120 ya da 40x70 cm. ebatlarında dikdörtgen yalın panolar halinde düzenlenen zarlara rastlanmıştır.



Resim 4.12. Geleneksel Kayseri evlerinden zar örnekleri (İmamoğlu, 1992’den alınmıştır.)

4.3.5.6. Dekoratif elemanlar

Geleneksel Develi evlerinde, dış cephede olduğu kadar evin içinde de çeşitli süslemelere yer verilmiştir. I. tip yapılarda iç süsleme daha çok korkuluklar, yüklük ve dolap kapakları, terekler, çiçeklikler, tavan göbekleri, kapılar, kapı ve pencere

alınlıkları, sedir başları, şerbetlikler ve bazı sofa döşemelerindeki motiflerle dikkati çekerken, II. Tip yapılarda bu süslemelerin yanı sıra taştan yapılmış çeşitli hayvan heykelleri (Resim 4.13.a.), kemerler, sütun ve sütun başlıkları, duvar nakışları ve kabartmalar göze çarpmaktadır. Dolaplar, korkuluklar, kapı ve pencere süslemelerinde ahşap kullanımı oldukça yaygındır. Bitkisel ve geometrik motifler, oyma ve kabartma teknikleri ile ahşap üzerinde ustalıkla işlenmişlerdir.



Resim 4.13.a. Hamdi Eken evi sofasında bulunan aslan heykelciği

II. tip yapıların bazı odalarında görülen ve boyama ile yapılan duvar nakışları bezemeler arasında önemli yer tutar (Resim 4.13.b.). Oda duvarı boyunca yapılmış olan nakışlar, genellikle ağır kumaş perdeler arasından görülen manzaraları kapsayan barok uygulamalardır (Resim 4.13.c.). Yine bazı odalarda nişlerin içerisinde aynı yöntemle yapılmış çiçek ve manzara resimlerine rastlanmaktadır. Bugün oldukça yıpranmış durumda bulunan bu boyamaların en büyük özelliği, nebati boyalarla ve yağlı boya ile yapılmış olmaları, renklerin çeşitliliği ve canlılığıdır (Gündoğdu, 1986).



Resim 4.13.b. Vakkis Yalçın evi başodası duvar nakışları



Resim 4.13.c. Vakkis Yalçın evi odası duvar nakışları

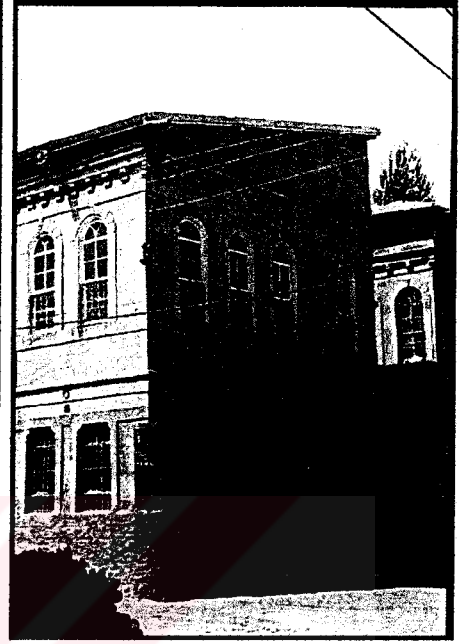
4.3.6. Genel Cephe Özellikleri

Geleneksel Develi evleri incelenirken, 2 tip yapı arasında cephe karakterleri açısından bazı farklılıklar gözlemlenmiştir. Buna göre I. Tip yapılar daha yalın bir cephe biçimlenişi sergilerken (Resim 4.14.), II. tip yapıların gerek mimari elemanları, gerekse bezemeleri açısından daha zengin bir görünüme sahip olduğu

belirlenmiştir (Resim 4.15.). Bu elemanlar arasındaki farklılıklar aşağıda daha detaylı olarak belirtilmiştir.



Resim 4.14. I. Tip yapı cephe örneği
(Mehmet Bahçeci evi)



Resim 4.15. II. Tip yapı cephe örneği
(Ahmet Özdil evi)

4.3.6.1. Kemerler, sütunlar

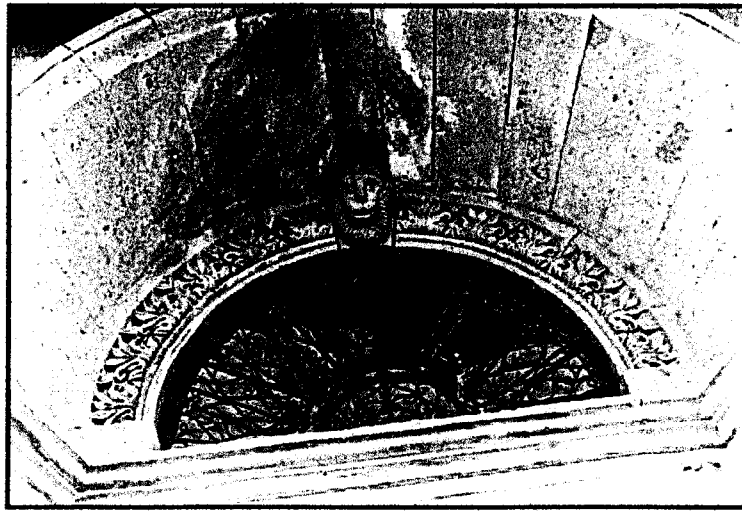
Daha çok strüktürel amaçlarla yapılmış olan kemerler, üzerlerine gelen yükleri açıklığın her iki tarafına eşit basınçta dağıtım amacıyla yapılmış mimari elemanlardır. Ancak Develi evlerinde kemerler, birçok yapıda sadece strüktürel elemanlar olarak görülmeyip cepheyi zenginleştirecek dekoratif elemanlar olarak da değerlendirilmişlerdir (Şekil 4.8.). Genellikle yuvarlak, basık veya dilimli formda kullanılan kemerlerin tümü taştan yapılmıştır (Resim 4.16.). Bu kemerler sadece kapı ve pencere açıklıklarının örtülmesinde kullanılmayıp, özellikle II. Tip yapılarda cümle kapısının veya zemin kat cephesinin yapı yüzeyinden geri çekildiği durumlarda da taşıyıcı ve dekoratif elemanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Resim

4.17.). Bu kemerler bazı yapılarda duvarlar, bazı yapılar da pilastrlar veya sütunlar tarafından taşınmaktadır (Resim 4.16.).

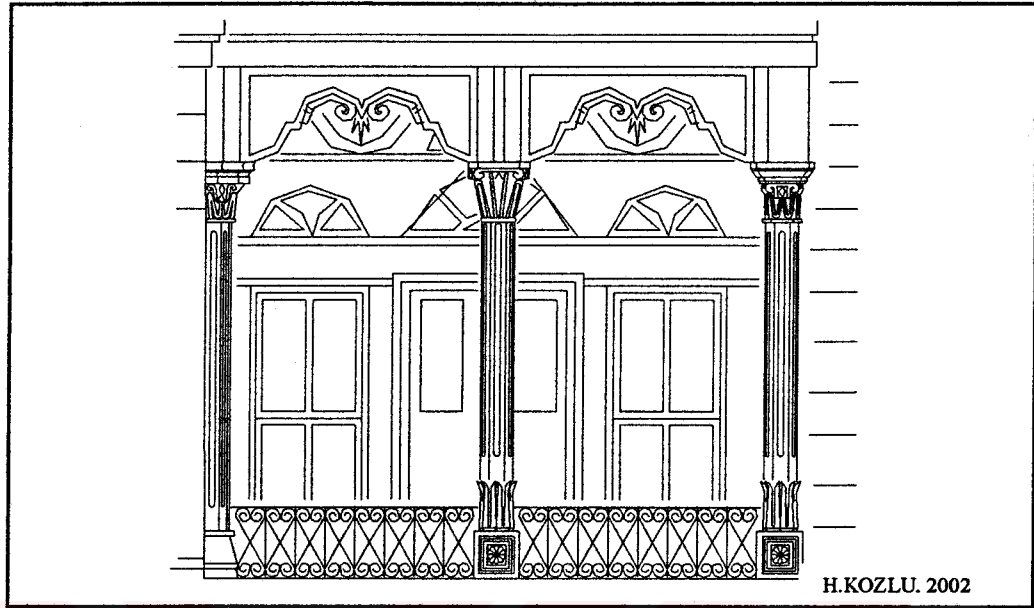
I. Tip yapılarda genellikle kullanılmamakla birlikte Develi evlerindeki sütunlar yuvarlak kesitli, ince, uzun ve yalın elemanlardır. Sütun gövdesinde bezeme bulunmamakla birlikte sütun başlıkları genellikle çok özenli yapılmıştır. Taşıma alanını büyüterek kemerden gelen yüklerin rahat alınmasını sağlayan sütun başlıkları, bu işlevinden başka bitkisel ve geometrik motiflerin alçak ve yüksek kabartmalarla kullanılarak oluşturdukları kompozisyonlarıyla dikkat çekici dekoratif elemanlar olarak görülmektedirler (Resim 4.16.).



Resim 4.16. Vakki Yalçın evi balkonu sütun başlığı



Resim 4.17. Hamdi Eken evi kemerli giriş kapısı ve kilit taşı



Şekil 4.8. Vakkis Yalçın evi balkon kemer ve sütunları

4.3.6.2. Çıkmalar

Geleneksel Türk evinin en karakteristik cephe elemanlarından olan çıkmalar, çoğunluğu iki katlı olan Develi evlerinin hemen hemen tümünde kullanılmıştır. Çıkmalar, kapalı çıkma ve açık çıkma olarak iki ayrı bölümde ele alınabilirler .

Açık çıkma veya balkonlar (Resim 4.18.a.), fonksiyonel özelliklerinden çok cephe içerisindeki konumlanışları ve bezemeleri ile dikkat çekmektedirler. Genellikle taş konsollar tarafından taşınan balkonlar (Şekil 4.9.a.), çeşitli kemerler, silmeler, bezemeler veya profillendirilmiş taşlarla bitirilerek çatı parapetiyle uyum sağlamışlardır. Özellikle II. Tip yapılarda balkonlardaki kemerleri taşıyan sütunlar ve sütun başlıkları cepheye ayrı bir zenginlik kazandırmıştır. I. Tip yapıların bazılarında ahşap korkuluk bulunsa da balkonların korkulukları genellikle “S” ve “U” motifleri

ile şekillendirilmiş demir korkuluklardır. I. tip yapıların sokağa bakan cephelerinde genellikle balkon kullanılmamıştır.

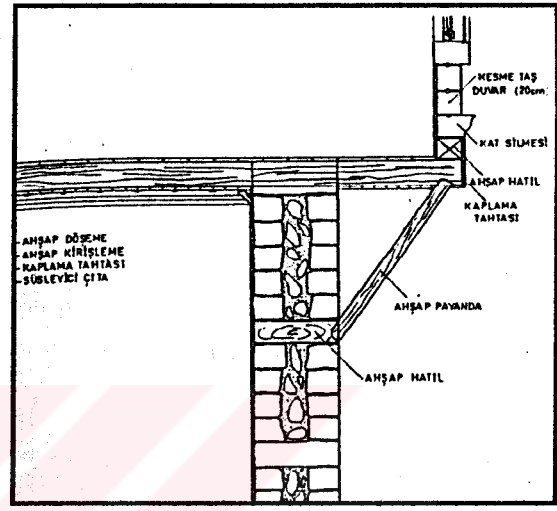
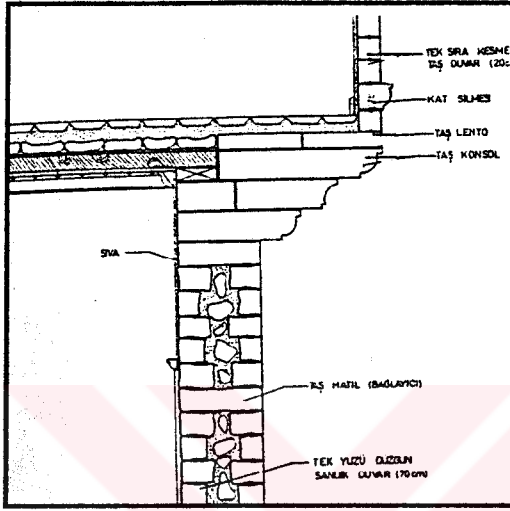


Resim 4.18.a. Açık çıkma örnekleri

Kapalı çıkmalar (Resim 4.18.b.), yapının bulunduğu parselin biçimi ve bu parsel içerisindeki konumlanışına göre değişmektedir. Bahçe veya avluya bakan çıkmalar genellikle dikdörtgen biçimindedir. Parselin sokak sınırından başlayan yapılarda ise, zemin katta oluşan gönye bozukluklarını üst katlarda gidermek amacıyla gönye çıkmalar kullanılmıştır.

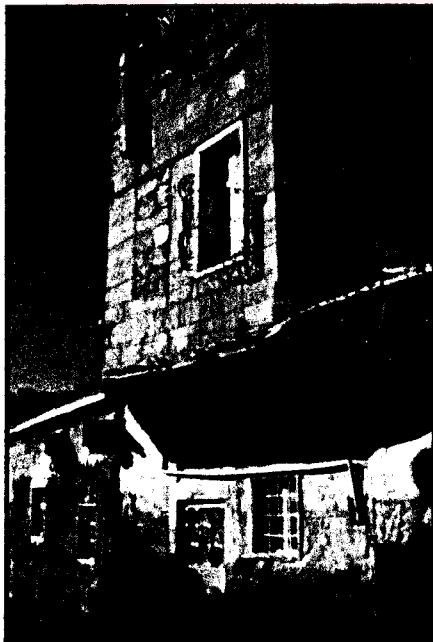
Dikdörtgen biçimli açık ve kapalı çıkmalarda üst kat çıkma duvarından gelen yükler, taş konsollarla alınarak alt kat beden duvarına aktarılmakta, buradan da temele iletilmektedir. Gönye çıkmalar ise taşın boydan boya kademelendirilerek üstüste bindirilmesiyle taşınmaktadır. Birbiri üzerine bindirilen bu taşlar tarafından çıkmanın yükü alt kat beden duvarına aktarılmaktadır. Çıkma derinliğinin fazla olduğu durumlarda bu taşlar ayrıca taş konsollarla desteklenmektedir

Taşın boyutunun istenen derinlikte çıkma yapmak için yetersiz kaldığı durumlarda ahşap ve taş birarada kullanılmıştır. Bu tür çıkmalarda ahşap hatıl (Şekil 4.9.b.), taşıma işlevini görmüş ve taş konsollara oturarak üzerindeki duvarı taşımıştır (Büyükmihçi, 1997).



Şekil 4.9.a. Taş konsollarla taşınan çıkmalar (Büyükmihçi, 1997).

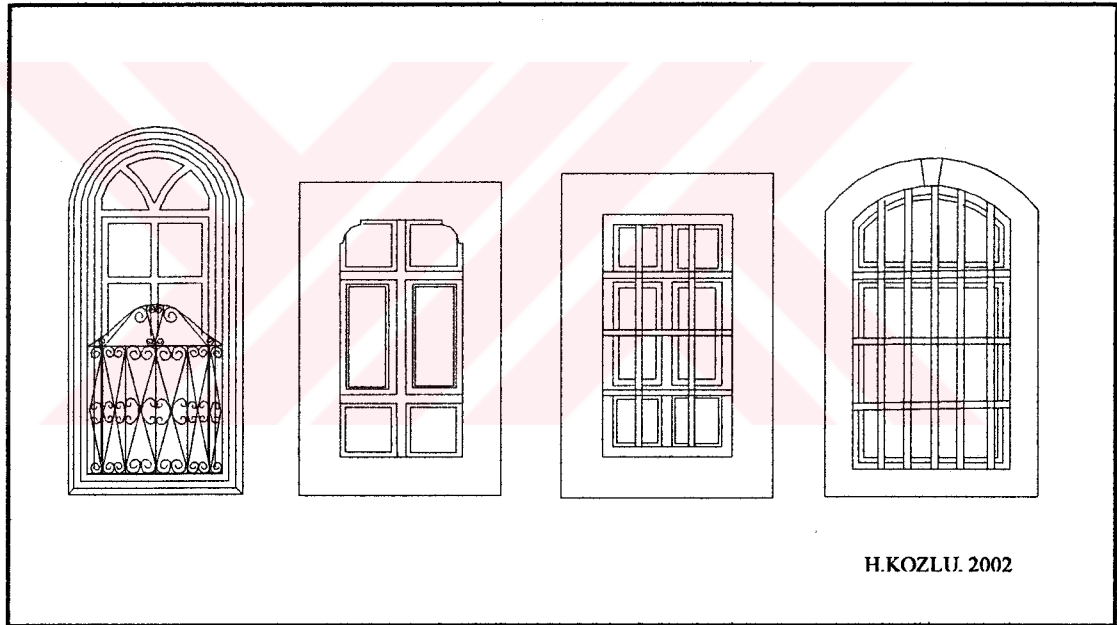
Şekil 4.9.b. Ahşap hatıllarla taşınan çıkmalar



Resim 4.18.b. Kapalı çıkma örnekleri

4.3.6.3. Pencereleler

Cepheleri hareketlendiren mimari elemanlardan birisi pencerelerdir. Pencerelelerin biçimleri, sövelerin konumlanışları ve bezemeleri Develi evlelerinin cephelerinde, özellikle de giriş cephesinde dikkati çeken elemanlardır. 3'lü veya 4'lü gruplar halinde düzenlenerek düz atkılı veya kemerli olarak yapılan pencerelerle biçimleri ev sahibinin sosyo- ekonomik ve kültürel farklılıklarına göre değişiklik göstermektedir. I. tip yapılardaki pencereler daha yalın ve klasik oranlarda yapılırken II. Tip yapılarda genellikle çeşitli bezemelerle süslenen kemerli pencereler kullanılmıştır (Şekil 4.10.).



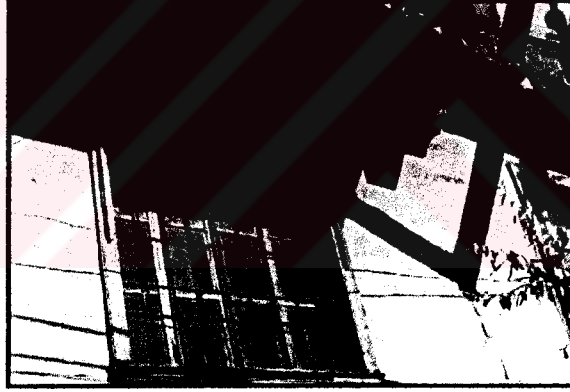
H.KOZLU. 2002

Şekil 4.10. Kemerli ve düz söveli pencerelere örnekler

Soğuk iklim şartlarından dolayı küçük tutulan pencerelerle ölçüleri ortalama 80x140-90x150 arasındadır. Genellikle bahçeye bakan mutfak ve hazinevinin pencere ölçüleri ise 40-60x60-80 arasındadır. Zemin katta bulunan ahır, hela gibi mekanların pencereleri küçük mazgal pencereleridir. Sofaların aydınlatması ise kapının üstünde yer alan tepe pencerelerinden, bazen de kapının her iki yanında yer

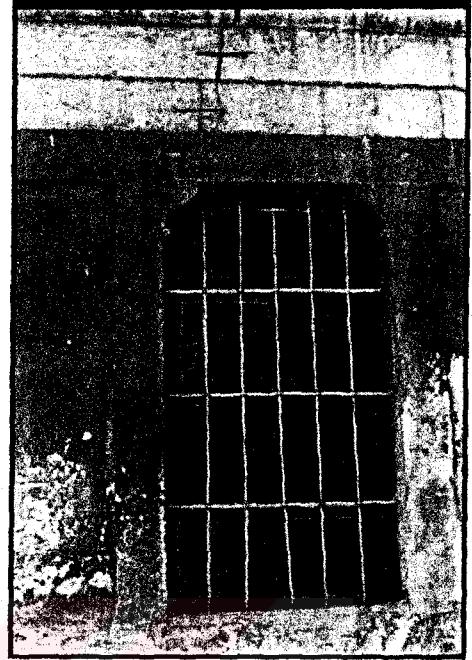
alan pencerelerden sağlanmaktadır. Oda pencereleri genellikle yuvarlak, basık, dilimli kemerli veya dikdörtgen formlu ve sövelidir. Cepheye doğru çıkma yapan başodanın yan yüzlerinde köşe pencereleri veya dar enli pencereler bulunmaktadır. Ayrıca bazı zemin kat odalarında havalandırma amaçlı tepe pencereleri de bulunmaktadır.

Pencere söveleri evin ana inşa malzemesine bağımlı tutulmamıştır. Taş olan evlerde taş söve kullanıldığı gibi, özellikle I. Tip yapılarda ahşap söveli (Resim 4.19.a.) veya sövesiz uygulamalar da yaygındır. Pencere, lento ve sövelerde görülen bezeme özellikleri ahşap ve taş malzeme farklılığından etkilenmemekle birlikte ahşap örnekler genellikle yalındır. Genellikle denizlik yapılmamış ve alt söveler denizlik olarak kullanılmıştır. Taş söveler (Resim 4.19.b.) yapının cephesinden dışarıya doğru 5-6 cm. kadar çıkma yaparak ve silmelerle bütünleşerek duvara yerleştirilmişlerdir. Lentolar yekpare taş parçalarından oluşmaktayken, söveler kesme taşların üstüste yerleştirilmeleriyle yapılmıştır.



Resim 4.19.a. Meteris Meydanı'nda ahşap söveli bir pencere örneği

Pencerelerin çoğunluğu çift kanatlı pencere olmakla birlikte giyotin pencerelere de rastlanmaktadır. Oldukça ince tutularak zarif bir görünüm sergileyen pencere doğramalarında toros çamı olarak da adlandırılan (Büyükmihçı, 1997) katran kullanılmıştır.



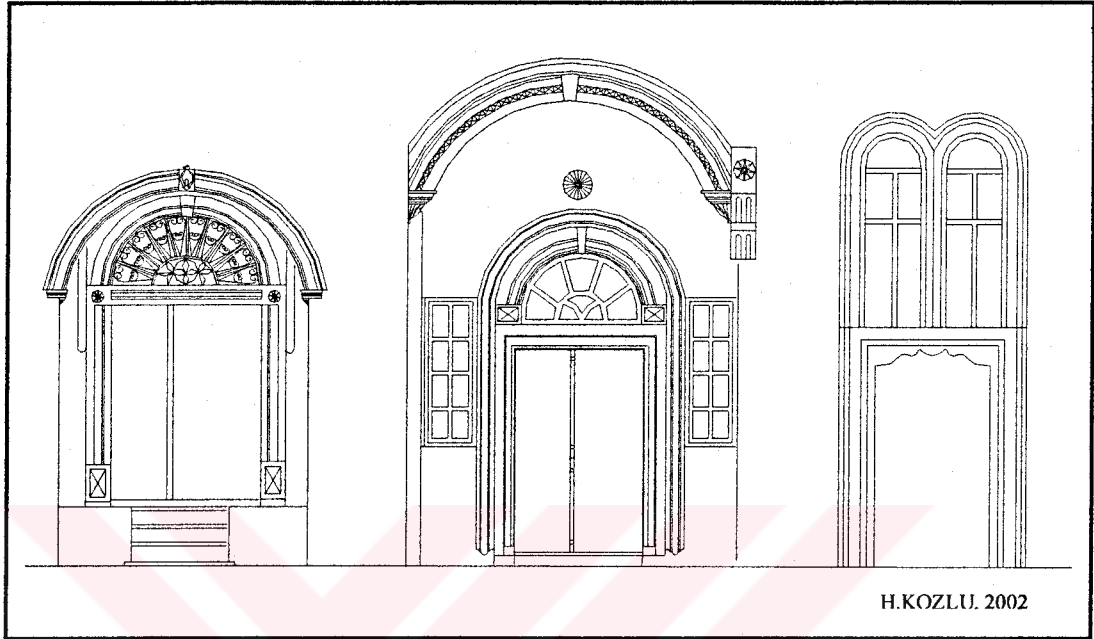
Resim 4.19.b. Taş söveli pencere örnekleri

4.3.6.4. Kapılar

Yalın zemin kat cephe düzenine hareket getiren kapılar, Develi evlerinde her zaman özen gösterilen önemli mimari elemanlar olmuşlardır. Genellikle cephenin dikey ekseninde yer alan kapı çevresi, cephedeki diğer açıklıklara oranla farklı biçimlerde bezenerek vurgulanmıştır. Hem farklı düzenlemeleriyle, hem de tek başına içerdikleri zengin görüntüleriyle her zaman cepheleri bezeyen elemanlar olmuşlardır

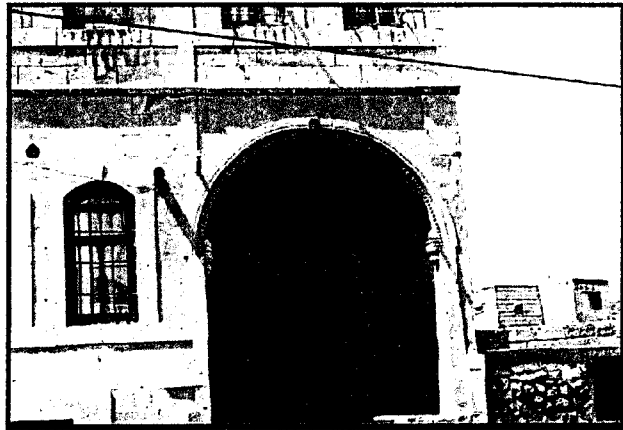
II. Tip yapılarda çoğunlukla kemerli kapılar kullanılmaktayken, I. Tip yapılarda aynı oranda düz atkılı söveli kapılara da rastlanmaktadır. Tek kanatlı olanları da bulunmakla birlikte genellikle çift kanatlı olan cümle kapılarının üzerlerinde sofanın aydınlatılması amacı ile yerleştirilen tepe pencereleri bulunmaktadır (Şekil 4.11.). II tip yapılarda ve I. Tip yapıların bir kısmında lentonun üzerinde kemer yer almaktadır. Kemerlerin iç kısımları açıktır. Bu açıklık özel olarak biçimlendirilmiş

döğme demir şebekelerle bezenmiş ve iç kısımda camla kapatılmıştır. Kilit taşları büyük tutularak veya bezenerek vurgulanmıştır. II. Tip yapıların çoğunluğunda kilit taşının üzerine aslan başı heykeli yerleştirilmiştir (Resim 4.20.a.)



Şekil 4.11. Giriş kapısı ve tepe penceresi örnekleri

I. tip yapılarda görülen kemersiz kapılar, genellikle yalın ve dikdörtgen bir söve içerisine oturtulmuşlardır. Söveler genellikle taş olmakla birlikte ahşap olanlarına da rastlanmaktadır.



Resim 4.20.a. İsmail Köroğlu evi giriş kapısı



Resim 4.20.b. Ahmet Özdil evi (2)
giriş kapısı



Resim 4.20.c. Hamdi Eken evi
giriş kapısı

Geçmişte cümle kapılarına takılan “parmakcalık”lar günümüzde sık kullanılmamaktadırlar. Sofada iş görüldüğü zaman takılan portatif kapılar olan ve ahşap bir kafesten yapılan parmakcalıklar, sofanın aydınlatılması ve havalandırılması amacıyla kullanılmışlardır.

Kapı kanatları kalın çam tahtasından veya döğme demirden yapılırlar ve döğme çivilerle arkadan kuşaklanmak suretiyle tespit edilirler. Ahşap kapılar, ahşap oyma veya ahşap parçaların birbirine geçirilme tekniğiyle yapılmışlardır (Resim 4.20.c.).

Geleneksel Türk evinin önemli dekoratif elemanlarından olan kapı kulpları, kilitler, menteşeler, kapı tokmakları birkaç yapıda özgün haliyle korunsa da genellikle sökülmüş veya tahrip olmuşlardır.

Resim 4.20.d. Meteris’ de kapı tokmağı ve kilidi



4.3.6.5. Çörtenler

Geleneksel çatı örtüsü düz toprak dam olan Develi evlerinde çatı suyunun alınmasında kullanılan çörtenler, özenle şekillendirilen, fonksiyonel özelliği dışında dekoratif olarak da dikkat çeken yöreye özgü elemanlardır. Çörtenler, çatı parapet duvarının içine oturtularak hem dama, hem de sokağa doğru 40-60 cm. kadar çıkartılmış ve konsol olarak taşınmışlardır. Dam yüzeyinde oluşturulan eğimlerle yağmur ve kar suları çörtenlere yönlendirilerek hem çatı, hem de bina yüzeyi bu sulardan korunmuştur. Kimi zaman açık bir kanalla yalın bir biçimde olabilmekle birlikte, genellikle kapalı kanallı olarak düzenlenerek çeşitli şekiller verilmiştir (Resim 4.21.a.). Yonu taşlarının yontulmasıyla elde edilen ve bir çeşit heykel modeli olan çörtenlerde genellikle ejderha başı (Resim 4.21.b.), aslan (Resim 4.21.c.), kuş gibi motifler kullanılmıştır.



Resim 4.21.a. Ahmet Özdil evi (2) çörteni

Resim 4.21.b. Ali Kale evi çörteni



Resim 4.21.c. Günümüzde mevcut olmayan, Havuzun Faik evi çörteni (Soyer,2000)

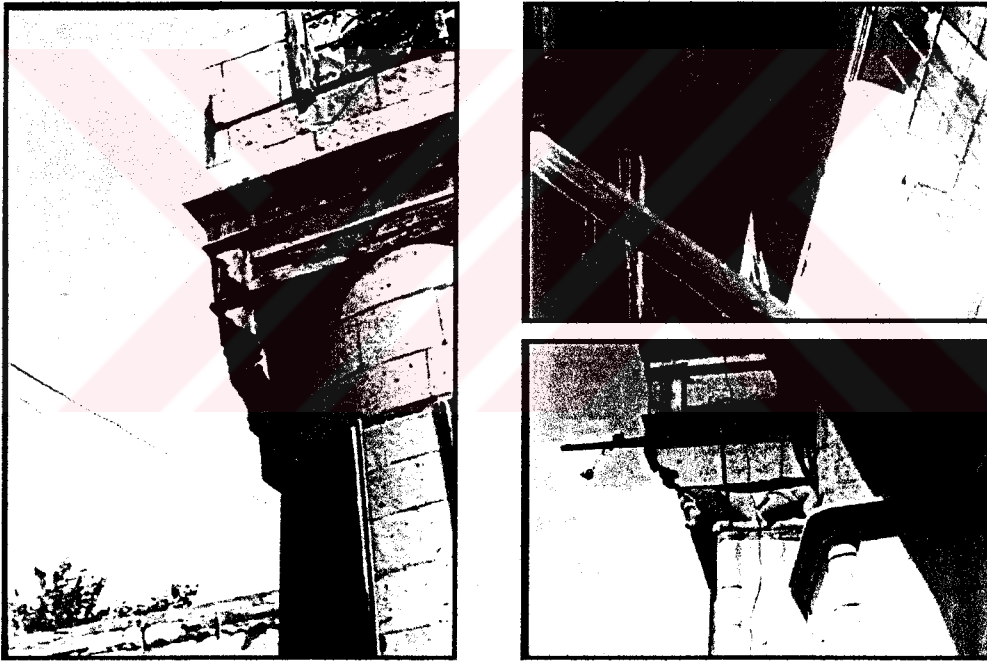
4.3.6.6. Konsollar

Develi evlerinin cephe düzeni içinde yer alan en önemli cephe elemanlarından birisi de konsollardır. Strüktürel açıdan üst katta yapılmış olan açık veya kapalı çıkmaları taşımak amacıyla yapılmış olan konsollar arasındaki mesafe, cephede yaratılmak istenen etkiye göre değişiklik göstermektedir. Konsolların sık aralıklarla uygulandığı örneklerde taş konsolların arasına taş lentolar yerleştirilerek çıkma duvarının oturacağı bir yüzey hazırlanmakta, konsolların aralıklı uygulandığı örneklerde ise taşlar duvar yüzeyine dik olarak yerleştirilerek duvardan konsol taşıtılmaktadır (Büyükmihçi, 1997).

Konsollarda kullanılan malzeme genellikle taş olmakla birlikte, I. Tip yapıların bazılarında çıkmaları ahşap eliböğründelerin taşıdığı görülmektedir (Resim 4.22.b). Malzeme değişiklik gösterse de konsollarda yaratılmak istenen dekoratif etki değişmemiş, hem taş malzeme hem de ahşap malzeme özenle ilenmiştir. Ahşap

eliböğründelerde oyma ve ajur teknikleri kullanılırken, taş malzemede de yonu taşının profilendirilmesi ile bu etki sağlanmıştır.

Taş malzemeli konsollar bir taşın tek parça işlenmesi ile yapılmamış, birkaç parça taşın ayrı ayrı işlenerek birbiri üzerine bindirilmesi ile oluşmuştur (Resim 4.22.a.). Konsolun ilk parçası duvar yüzeyinden 10-15 cm. çıkacak şekilde duvar içerisine oturtulmuş, daha sonra diğer parçalar birbiri üzerinden 15-20 cm. kaydırılarak istenilen genişliğe ulaşılmıştır (Büyükmihçı, 1997). Daha sonra bu taşların sokağa bakan yüzeyleri “C”, “U” ve “S” kıvrımları ile şekillendirilerek çeşitli motiflerle bezenmiştir. II. Tip yapıların bazılarında konsol olarak aslan heykellerinin kullanıldığı da görülmüştür (Resim 4.22.a.).



Resim 4.22.a. Taş konsol örnekleri



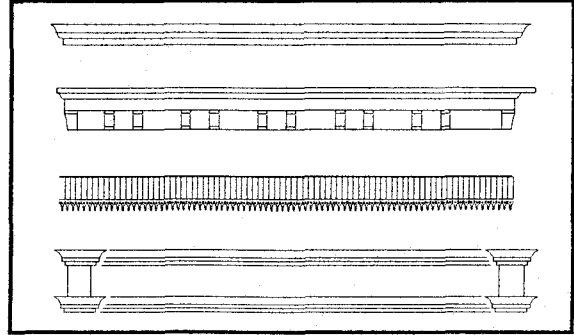
Resim 4.22.b. Ahşap konsol örneği

4.3.6.7. Silmeler

Cephe düzeni içerisinde etkin bir konuma sahip olan silmeler (Şekil 4.12.), Develi evlerinde cephe boyunca ince bir çizgi halinde uzanarak yatay etkiyi kuvvetlendirmek ve kat geçişlerini belirginleştirmek için kullanılmışlardır. Genellikle taş malzeme den yapılmakla birlikte, özellikle I. Tip yapılarda ahşap silmelere de rastlanmaktadır. Yapının cephe biçimlenişine ve konumuna göre düz, oymalı, bezemeli veya sıralı biçimde kullanılan silmeler (Resim 4.23), tamamen dekoratif amaçlarla kullanılan mimari elemanlardır. Bununla birlikte, Binan' a göre silmeler, aynı zamanda yapıya üstten gelen suya damlalık görevi yaparak yapı yüzeyini kirletmeden suyu yapıdan uzaklaştırmaktadırlar . Saçak taşı ve çörtenler ile birlikte yapının bitişini vurgulayan saçak silmesi, suyla devamlı temas halinde olduğundan, yapının diğer bölümlerinde kullanılan taşlardan daha sert ve porozitesi düşük taşlardan yapılmışlardır (Büyükmihçı, 1997).



Resim 4.23. Vakkis Yalçın evi ahşap silmeleri



Şekil 4.12. Ahşap ve taş silme örnekleri

4.3.6.8. Bezemeler

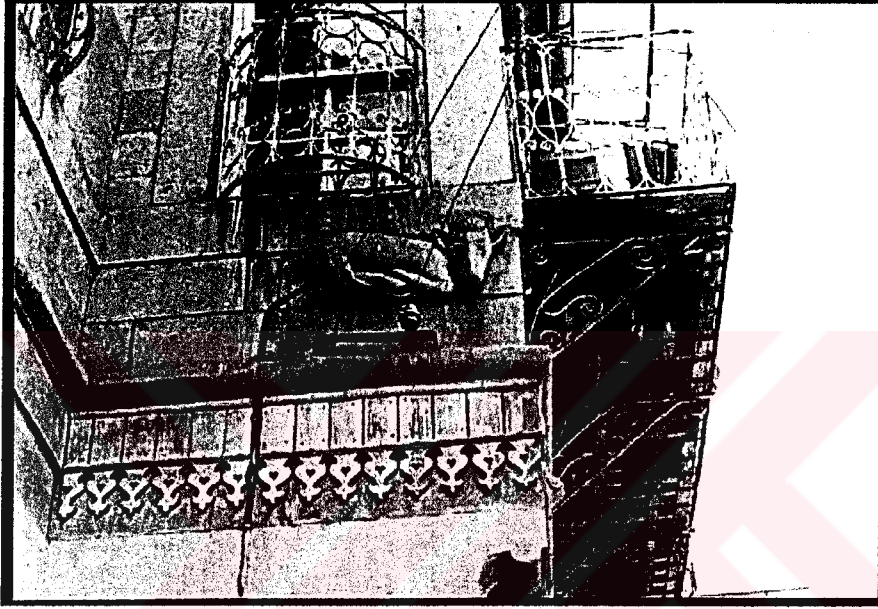
Geleneksel Develi evlerinin en önemli cephe özelliklerinden birisi de, sokak cephesine veya giriş cephesine verilen önemdir. Ön cepheler gerek I. Tip yapılarda gerekse II. Tip yapılarda oldukça özenli şekillendirilmişlerdir. I. Tip yapılarda bu özen daha çok mimari elemanlar üzerinde belirginleştirilirken, II. Tip yapılarda bunların yanısıra çeşitli bezeme unsurları kullanılmıştır.

I. Tip yapılarda her ne kadar ön cephe diğerlerine göre daha belirgin olsa da cephelerde mümkün olduğu kadar az bezeme unsuru kullanılarak yalın bir görünüş elde edilmiştir. Cephelerdeki etki daha çok bazı kapı ve pencere sövelerindeki bitkisel ve geometrik motifler, pencere ve balkon korkulukları, çıkmalar, konsollar ve çörtenlerle sağlanmıştır.

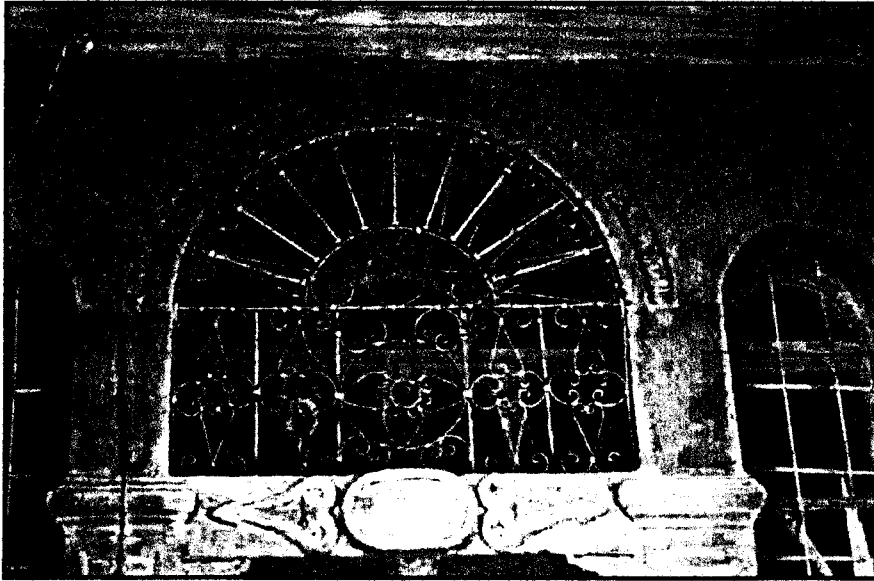
II. Tip yapılarda ise bunlara ek olarak gösterişli bezemelerle etkili cephe izlenimleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yapıların büyük çoğunluğunda cephe yüzeyine kabartma veya oyma tekniğiyle çeşitli motifler eklenmiştir. Aslan, ejderha, kuş, buzağı, oğlak gibi hayvan heykellerinin kullanılmasıyla evlere bereket getirilmesi ve ev halkının kötü güçlerden korunması amaçlanmıştır (Resim 4.24.a.).

İsmail Köroğlu evi (Ek H) giriş kapısının üzerinde bulunan kadın portresi kabartması (Resim 4.24. b.), insan motiflerinin de kullanıldığı bir örnektir.

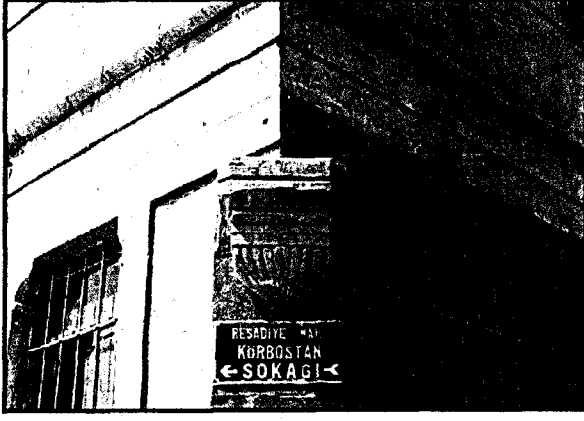
I. ve II. Tip yapıların her ikisinde de köşe parsele yapılmış olanlarında zemin kat köşesi pahlanarak bu pahların üst silmeyle birleşimleri mukarnaslı ve bezemeli geçiş elemanlarıyla belirginleştirilmiştir (Resim 4.24.c.,d.). Kapı ve kemer çevrelerinde kullanılan dairesel rozetler ise yine taşın oyulması yöntemiyle elde edilen dekoratif elemanlardır.



Resim 4.24.a. Ahmet Özdil (1) evi oğlak kabartması



Resim 4.24.b. İsmail Köroğlu evi kadın portresi kabartması

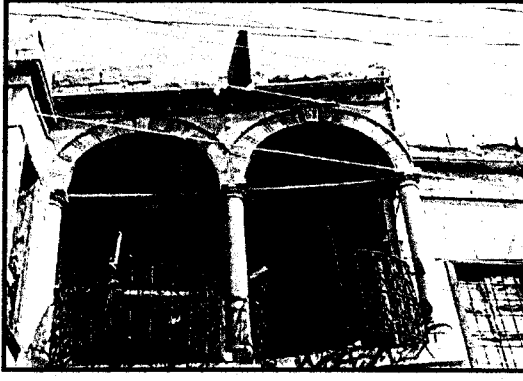


Resim 4.24.c. Ahmet Özdil evi (1) köşe geçişi

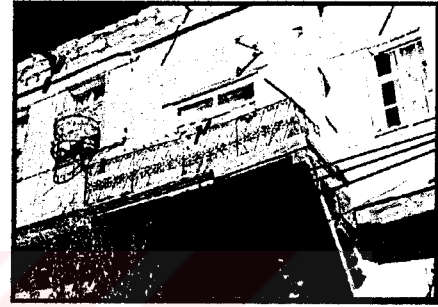
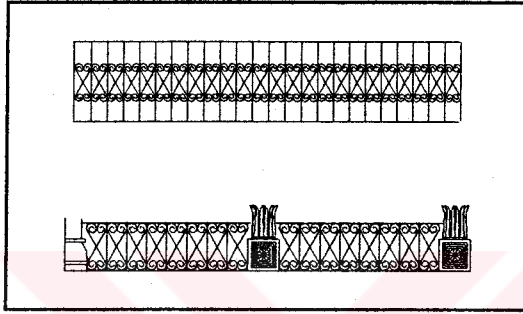
Resim 4.24.d. İsmail Köroğlu evi mukarnash köşe geçişi

4.3.6.9. Parmaklıklar, korkuluklar

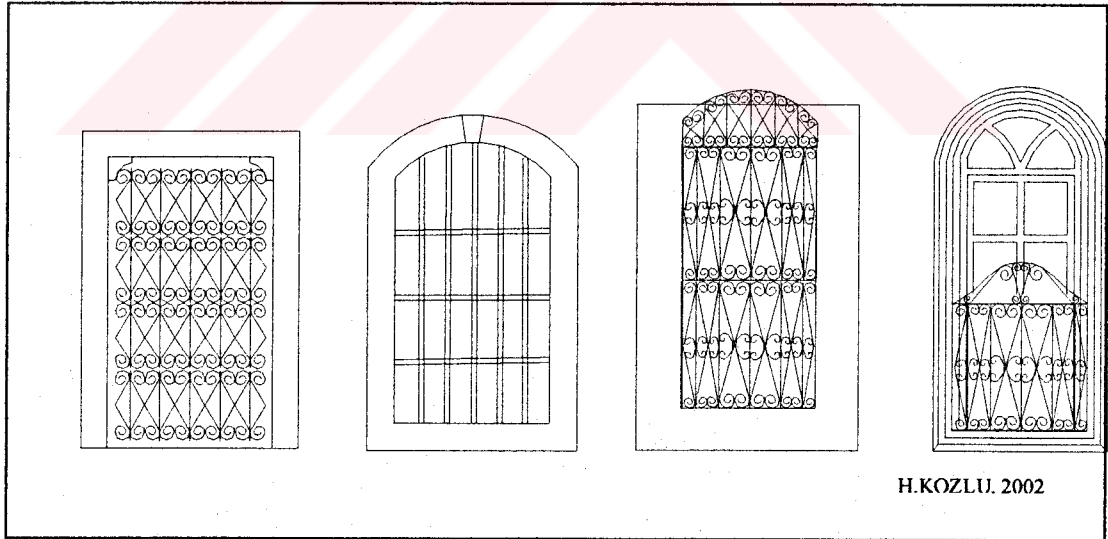
Emniyet açısından ve dekoratif amaçlarla yapılmış olan parmaklıklar ve korkuluklar; ahşap, taş veya demirden yapılmış olan cephe elemanlarıdır. Pencere, balkon veya merdiven kenarlarında yer alırlar. Develi evlerinde kullanılan pencere parmaklıkları ve balkon korkuluklarında (Resim 4.25.) genellikle demir malzeme kullanılmıştır. Pencere parmaklıkları genellikle duvar genişliğinin ortasından yonu taşlara açılan deliklere takılarak sabitlenmişse de bazı pencerelerde dışarı çıkıntı yaparak sövelere tutturulan parmaklıklar da bulunmaktadır (Şekil 4.14.). Zemin kat pencerelerinin emniyet amaçlı parmaklıkları genellikle yuvarlak kesitli demirden imal edilmiş düz lokmalar halinde iken, üst kat pencerelerinin ve balkonların korkulukları demirin “S” ve “U” motifleriyle ustaca biçimlendirilmesi ile oluşan daha çok dekoratif amaçlı parmaklıklar olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Şekil 4.13.). Geçmişte evleri soğuktan korumak ve mahremiyet amacıyla yapılan pencere kepenkleri günümüzde birtakım kullanım ve yıpranma problemlerinden dolayı bulunmamaktadır.



Resim 4.25. Balkon korkuluklarına örnekler



Şekil 4.13. “S” motifli balkon korkulukları



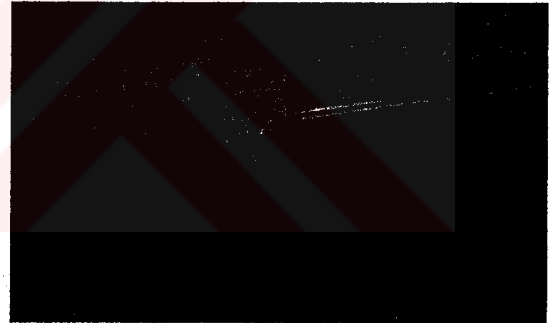
Şekil 4.14. Pencere parmaklıklarına örnekler

4.3.6.10. Kitabeler

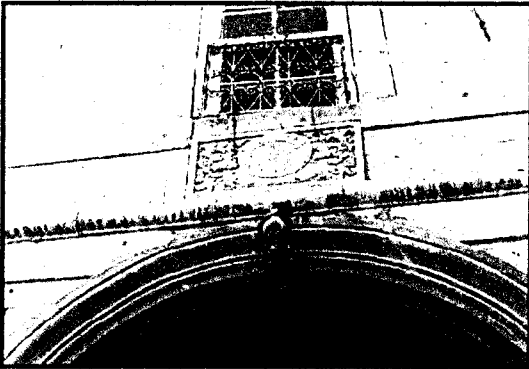
Yapıların yapım tarihlerini belirtmek amacıyla yapılmış olan kitabeler, Develi evlerinde yalnız tarih belirtme amacıyla kullanılmamış, aynı zamanda üzerlerindeki çeşitli bezemelerle dekoratif birer eleman da olmuşlardır. Yapı içerisindeki yerleri değişebilse de tüm yapılarda zemin kattadır. Bazı örneklerde kapı ile tepe penceresi arasında, bazı örneklerde ise kapının yer aldığı girintiyi çevreleyen kemerin üstündedir. Tek katlı yapılarda ise parapete yakın bir noktada veya yine kapı girintisini çevreleyen kemerin üzerinde veya altında bulunmaktadır. Genellikle dikdörtgen biçimli olmakla birlikte, II. Tip yapılardan Melek Hanım evinin yapım yılı, kapının bulunduğu giriş bölümünü çevreleyen kemere asılı, küresel bir taş üzerinde yer almaktadır. Yapıların büyük çoğunluğunun kitabeleri çeşitli geometrik ve bitkisel motiflerle bezenerek dekoratif bir cephe elemanı olarak kullanılmışlardır.



Resim 4.26.a. Hamdi Eken evi kitabesi



Resim 4.26.b. Melek Hanım evi kitabesi



Resim 4.26.c. Ahmet Özdil evi(1) kitabesi



Resim 4.26.d. Ahmet Özdil evi(2) kitabesi

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Anıtsal örneklerin korunması ile başlayan koruma faaliyetleri, günümüzde artık toplumsal kültürün ve yaşam biçiminin en önemli örneklerinden olan sivil mimarlık örneklerini de kapsamı içerisine almıştır. Günümüz teknolojisi ve malzemesinin sağladığı olanakların sonucunda mimari ürünlerin birçoğunda benzerlik, tekrarlılık ve tekdüzelik gözlemlenmektedir. Bu durum, geçmiş dönemlerde oluşmuş olan ve günümüzde yaşamını sürdürebilmekte zorlanan geleneksel mimarlık örneklerinin önemini daha da artırmaktadır. Bu bakış açısıyla mimari koruma anlayışı günümüzde artık, sadece teknik sorunlara yönelik çözümlerin araştırıldığı anıtsal restorasyon önerileri ile yetinmemekte, toplumsal kültür ve kimliği oluşturan birer unsur olan sivil mimarlık örneklerinin süreklilik gösteren kent yaşamı içerisinde varlıklarını sürdürmelerini sağlayıcı çözümleri de araştırmaktadır.

Yaşam biçimi, folklorik özellikler, sosyal yapı , üretim ve tüketim ilişkileri, sanat ve estetik duyarlılığı gibi birçok etkenin birleşimi sonucunda, bireysel ve toplumsal günlük yaşama mekan teşkil eden konutlar oluşmuşlardır. Konutlar, ait oldukları dönemin ve yörenin çeşitli özelliklerinin sentezlenmesi açısından da önemli bir konumda bulunmaktadır.

Anadolu, coğrafi ve toplumsal özellikleri bakımından bünyesinde barındırdığı farklılıkların bir sonucu olarak, çok uzun tarihi geçmişi içinde oldukça farklı niteliklere sahip yerleşmeleri bünyesinde barındırmıştır. Çeşitli fiziksel ve çevresel etmenler, hem aynı dönem içerisinde hem de farklı dönemler içerisinde çeşitlilik gösteren yerleşme ve konut örneklerinin oluşmasını sağlamıştır.

İlk çağlardan günümüze kadar çeşitli yerleşmelere ev sahipliği yapan Kapadokya bölgesi, Roma İmparatorluğu'ndan bu yana, önemli ticaret yollarının üzerinde yer almasından dolayı stratejik konumunu korumuş ve bölgesi içerisinde bir merkez olmuştur. Toplumsal ve kültürel özelliklerinin yanı sıra; bozkır iklim ve bitki örtüsünün sunduğu olanakların, Kapadokya yöresinin mimari özelliklerini belirleyen en önemli etken olan Erciyes Dağı'nın volkanik birikimleri ile şekillenen sivil

mimari çözümleri, Anadolu Türk Evi mirası açısından oldukça karakteristik bir nitelik göstermektedir.

Kayseri merkezinin etrafında yer alan ve mimari miras birikimi açısından oldukça zengin olan yerleşmeler arasında bulunan Develi, özellikle sivil mimarlık örnekleri ile dikkat çekmektedir. Şehir genelinde doku bütünlüğünde bozulmalar bulunmakla birlikte evler tek yapı ve sokak bazında koruma açısından genellikle iyi durumdadır. Bu durum, yapıların büyük bir çoğunluğunun içinde yaşanılır olması ile yakından ilgilidir.

Hititlere kadar uzanan tarihi boyunca sırasıyla Frigler, Kimmerler, Asurlar ve Perslerin hakimiyeti altında olan Develi ise , Roma ve Bizans döneminde, başkenti Kayseri olan Kapadokya'ya bağlı bir yerleşme olarak varlığını sürdürmüştür. 11. yüzyılda Türklerin bölgeye gelmeleriyle Hristiyan nüfusun yanı sıra Müslümanlar da bölgede ağırlığını artırmıştır. Beylikler ve Osmanlı döneminde Türk nüfus yoğunluğunun artmış olmasına rağmen, Ermeni ve Rumlardan oluşan Hristiyan azınlık, nüfus varlığını Cumhuriyet dönemine kadar yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Etnik yapıdaki bu çeşitlilik mekana da yansımış ve gerek sivil mimarlık örnekleri gerekse kamusal ve dini yapılar açısından oldukça zengin bir potansiyel oluşturmuştur. Günümüze kadar ulaşmış olan geleneksel Develi evleri, çoklu bir etnik yapının da etkilerini de yansıtan 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başına ait örneklerden oluşmaktadır.

Geleneksel Develi evlerinin sokak içerisindeki konumlanışları, malzemeleri, mimari mekanlar, mimari elemanları, yapı elemanları, dekoratif elemanları açısından incelenmesi sonucunda genel karakteri oluşturan özellikler arasında benzerlikler ve farklılıklar saptanmaktadır.

Develi geleneksel sokak sokusu karakteristik Türk kenti sokak dokusuna uygun olarak organik bir yapıdadır. Parseller içerisinde sokak yüzeyine konumlandırılmış olan evler genellikle bitişik nizamdadır. 4. Bölümde detaylı olarak anlatılan ve tümü yığma taş olarak inşa edilmiş olan evlerin sokağa bakan cephelerine, diğer cephelere göre her zaman özen gösterilmiştir. Birkaç avlulu plan tipi örneği dışında (Ek C), tüm yapılar içe dönük bir karakterde yapılandırılmıştır. Kırsal yaşamın bazı gereklerinden dolayı hemen hemen bütün yapılarda ahır, samanlık gibi servis mekanları bulunmaktadır. Bu mekanların büyük çoğunluğu değişen yaşam

koşullarıyla beraber depo, garaj, kömürlük gibi mekanlara dönüştürülmüştür (Ek A, B, F, G)

Geleneksel Develi evlerinde Kayseri şehir evlerinin genelinde olduğu gibi iç veya orta sofalı plan şeması görülmektedir. Sofa, diğer birçok Anadolu evinde olduğu gibi bir oturma mekanı olarak kullanılmamış, bir geçiş mekanı olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden günlük yaşamın geçtiği odalara sofadan daha çok önem verilerek sofalar bezeme ve mimari eleman açısından yalın tutulmuştur. Odalarda kullanılan yüklük, lambalık, şerbetlik, sedir gibi elemanlar, gündelik yaşamın gereklerine bağlı olarak kullanılan hem mimari hem de dekoratif elemanlardır.

Odaların dışında, en fazla kullanılan mekanlardan birisi olan tokana ise geleneksel Kayseri ve Develi evlerinde rastlanılan karakteristik mekanlardan birisidir. Ekmekevi de denilen bu mekanlar, yemek pişirme, oturma, dinlenme gibi çeşitli faaliyetlerin gerçekleştiği yerlerdir. Tokanalar, seki ve sekialtı bölümlerinden oluşmaktadır.

Evlerde kullanılan bütün iç kapı ve iç pencereler ahşap malzemeden yapılmakta, odanın önemine ve büyüklüğüne göre bezemeli veya yalındır. Yüklük, dolap ve raflarda da yine ahşap malzeme kullanılmakla beraber, şerbetlik, lambalık gibi elemanlarda yer yer taş veya alçı malzeme de kullanılmıştır.

Yapılan araştırmanın sonucunda Develi evlerinde genel plan özellikleri açısından (mimari mekanlar, yapı elemanları, mimari plan elemanları) tipolojik bir bütünlük olduğu görülmektedir. Ancak yapı içerisinde ve cephelerde kullanılan bezemeler ve dekoratif öğelerde görülen açık farklılıklar, evlerin başlıca iki ayrı grupta değerlendirilmelerine olanak vermektedir:

I. Tip yapılarda, her ne kadar ön cephe diğerlerine göre daha belirgin olsa da cephelerde mümkün olduğu kadar az bezeme unsuru kullanılması yalın bir görünüş elde edilmesini sağlamıştır. Bu grupta ele alınabilecek yapılarda, cephelerdeki görsel etki daha çok bazı kapı ve pencere sövelerindeki bitkisel ve geometrik motifler, pencere ve balkon korkulukları, çıkmalar, konsollar ve çörtenlerle sağlanmıştır.

II. Tip yapılarda ise yine bu öğelerin kullanımına ilave olarak, gösterişli bezemelerle etkili cephe izlenimleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yapıların büyük çoğunluğunda cephe yüzeyine kabartma veya oyma tekniğiyle çeşitli motifler

eklenmiştir. Aslan, ejderha, kuş, buzağı, oğlak gibi hayvan heykelleri, cephe yüzeylerinde, kemerlerin kilit taşlarında, çörtenlerde, konsollarda kullanılmıştır. Ayrıca yine I. Tip bazı yapıların içlerinde, sofalarında ve lambalıklarında bu tür hayvan heykelcikleri kullanılmış, bazı başodalarında ise çeşitli manzara resimlerinin bulunduğu nakışlarla oda duvarları bezenmiştir.

Her iki tip yapıda da genel cephe düzeni içinde düz ve yalın bir karakter taşıyan zemin kat cepheleri, genelde evin orta aksında, taş söveler veya dekoratif kemerler içine oturtularak yapı yüzeyinden içeri çekilen giriş kapılarının etkileyici ve estetik görünüşleri ile belirginleşmiştir. Bu cümle kapılarının üzerlerinde genellikle evlerin yapım tarihlerini gösteren kitabeler bulunmaktadır. Yapıların büyük bir çoğunluğunda cümle kapısının iki yanında ikili veya üçlü gruplar halinde, bezeli demir parmaklıklarla korunan pencereler düzenlenmiştir. Yalın etkili zemin kat pencereleri üzerinde çıkmalarla hareketlenen üst kat, bezemeli parmaklıklarla korunan pencerelerle dikkat çekmektedir. Korunma ve estetik amaçlı olarak yapılmış olan demir parmaklıklarda S ve U motifleri kullanılmıştır.

Cephe düzenine hareketlilik getiren taş çıkmalar, taş konsollarla taşıtılmış olup kat ayrımı ve son kat bitişi çoğunlukla taş, bazen de ahşap silmelerle vurgulanmıştır.

Zemin kat cephe oluşumunda yalın olmakla birlikte oldukça etkili olan pencerelerin veya cümle kapılarının üzerine yerleştiren tepe pencereleri, sofanın aydınlatılmasında kullanılan önemli elemanlardır. Diğer cephe elemanlarıyla beraber ele alındığında bütün elemanların birbirleriyle oranlı ve uyumlu bir bütünlük oluşturdukları görülmektedir.

İç Anadolu yerleşme kültürü içerisinde yer alan sivil mimarlık örnekleri içerisinde Develi evleri, yukarıda anlatılan özellikleri ile Türk evi ve Kayseri evi konusunda oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Kayseri ve yakın çevresindeki sivil mimarlık örnekleri arasında, günümüze kadar oldukça özgün bir biçimde korunmuş en önemli örneklerden olan bu yapılarıdaki birçok detay, bu bölgedeki diğer yapılarla benzer karakterdedir. Bu benzerlik ve Develi evlerindeki bozulma durumunun oldukça az olması, yapılacak olan restorasyon çalışmaları için bu yapılarının belgelenmesinin önemini vurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

- Abbasoğlu, H., 1996, Anadolu' da Antik Çağ' da Konut, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı**, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul
- Abrahamsen, P., 1979, Mimari Mirasın Korunmasında Halkın Katılımı, **Mimarlık Dergisi**, Sayı: 1, İstanbul
- Acar, E., 1996, Anadolu'da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı**, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul
- Ahunbay, Z., 1988, Değerlendirme Ölçütleri, **Yapı Dergisi**, Sayı:84, İstanbul
- Akçam, T., 1994, **Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu**, İletişim Yayınları, İst.
- Akın, N., 1995, Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar, **Mimarlık Dergisi** 88/2 (1988), **Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon Üzerine Yazılar**, Taşkılla Kültür ve Eğitim Derneği, İstanbul
- Aktüre, S., 1978, **19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Ankara
- Akurgal, E., 1998, **Anadolu Uygarlıkları**, Net Yayınları, İstanbul
- Alsaç, Ü., 1993, **Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı**, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, İstanbul
- Ana Britannica Ansiklopedisi**, 1986, Ana Yayıncılık Sanat Ürünleri A.Ş . Cilt 2, İstanbul
- Aru, K. A., 1996, Osmanlı- Türk Kentlerinin Genel Karakteristikleri Üzerine

Görüşler, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul

- Ateş, S., 1997, **Kayseri Sivil Mimarisi' ndeki Değişimler ve Etkenleri**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bina Bilgisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Bakır, İ., 1991, **Toroslarda Göçebe Mimarisi, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri**, Repromat Matbaası, Ankara
- Batur, A., 1979, İstanbul'da 19. Yüzyıl Sıra Evleri; Koruma ve Yeniden Kullanım İçin Bir Monografi Araştırması, **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, Ankara
- Bayındırlık Bakanlığı, 1969, **Kayseri İli Yapı Malzemesi ve Mahalli Şartlar**, Yapı ve İmar İşleri Reisliği, Ankara
- Baydur, N., 1970, **Kültepe ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Baykara, T., 1988, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdari Taksimatı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara
- Begel, E., E., 1996, **Kentlerin Doğuşu, Cogito Kent ve Kültürü Dergisi**, Sayı:8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Bulduk, Ü., 1998, Halil Abbasizade'ye göre XIX. Yüzyılda Kayseri, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16- 17 Nisan 1998)**, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, No: 3, Kayseri
- Büyükmihçı, G., 1997, **Taş Sivil Mimarlık Örneklerinde Korumaya Yönelik Yöntem Önerileri ve Bu Yöntemlerin Kayseri Örneğinde Uygulanışı**, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul,
- Büyükmihçı, G., 1999, **Osmanlı Dönemi Azınlık Evlerinin Mekansal Özellikleri, Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras" Uluslararası Kongre Bildiri Kitabı**, YEM Yayınları, İstanbul
- Çakıroğlu, N., 1952, **Kayseri Evleri**, Pulhan Matbaası, İstanbul
- Çelebi, Ö., 1972, **Kayseri ili Yakın Çevre İncelemesi**, Kayseri
- Çınar, K., 1991, **Konya Ovası Köylerinde Misafirhaneler, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:148, Repromat Matbaası, Ankara

- Çubukçu, I., 1993, **Kayseri Turizm Master Planı ve Envanteri**, İl Turizm Müdürlüğü, Kayseri
- Demir, K., 1988, **Kayseri’de Yerel Konut Mimarisinin Analizi ve Günümüze Etkisi**, Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Denel, S., 1982, **Batılılaşma Sürecinde İstanbul’da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri**, Ankara
- Edhem, H., 1982, **Kayseri Tarihi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Eldem, S.H., 1968, **Türk Evi Plan Tipleri**, İ.T.Ü. Baskı Atölyesi, İstanbul
- Eldem, S.H., 1984, **Türk Evi Osmanlı Dönemi**, Cilt 1, Güzel Sanatlar Mtb. İstanbul
- Emiroğlu, K., 1995, **Ankara Vilayeti Resmi Salmamesi, 1325 (1907)**, Ankara Ens. Vakfı Yayınları, Ankara
- Enlil, M.Z., 1999, 19. yy. İstanbul’unda Konut Yapı Gelenekleri ve Kent Kültürü, **Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı “Uluslarüstü Bir Miras” Uluslararası Kongre Bildiri Kitabı**, YEM Yayınları, İstanbul
- Eravşar, O., 2000, **Seyahatnamelerde Kayseri**, Ticaret Odası Yayınları, Kayseri
- Erdoğan, C., 1985, **Kayseri Evlerinin Ahşap Süslemeleri**, Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Kürsüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Erdoğan, M. A., 2000, 16.- 17. Yüzyıllarda Kayseri Zimmileri, **I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996)**, Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırma Merkezi, Kayseri
- Eriç, M., 1979, Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Seçimi ve Kullanımı, **Yapı Dergisi**, Sayı: 33, İstanbul
- Eriç, M., 1982, Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Açısından Cephe Kuruluşu, **Yapı Dergisi**, Sayı: 45, İstanbul
- Erkiletlioğlu, H., 1983, **Kayseri Tarihi**, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Kayseri
- Erkiletlioğlu, H., 1996, **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Yayın no: 5, Kayseri
- Faroqhi, S., 1973, **Men of Modest Substance House Owners and House Property in Seventeenth Century, Ankara and Kayseri**, Cambridge University Press, Cambridge, London
- Fersan, N., 1980, **Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile**

İlgili Bir Yöntem Araştırması, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Doktora Tezi, İ.T.Ü.

Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul

Gabriel, A., 1931, **Monument Turcs d ' Anatolie, 2 Vols. Vol. 1, Kayseri- Niğde**

Paris

Gökhan, İ., 1994, **191 Numaralı Şer'iyeye Sicili (H. 1236-1237, M. 1820-22), E.Ü.**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri

Gökhan, İ., 2000, **1821 Rum İsyanı ve Kayseri'ye Etkileri, I. Kayseri ve Yöresi**

Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996), Erciyes Üniversitesi

Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırma Merkezi, Kayseri

Günay, R., 1998, **Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, YEM Yayınları, İstanbul**

Gündoğdu, G., 1986, **Kayseri Sit Alanı İçinde Yer Alan Sivil Mimarlık Örnekleri**

Üzerine Bir Araştırma, M.S.Ü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Gürbüz, C., 1996, **Milli Mücadelede Develi ve Ermeniler, Kültür Bakanlığı**

Yayınları, Ankara

Gürlek, A., 2000, **Develi Evleri, Etki Matbaacılık, İzmir**

Gürlek, A., 1975, **Memleketim Develi, Yeni Desen Matbaası, Ankara**

İmamoğlu, V., 1992, **Geleneksel Kayseri Evleri, Halk Bankası Kültür Yayınları,**

Ankara

İmamoğlu, V., 2000, **20. Yüzyılın İlk Yarısında Kayseri Kenti: Fiziki Çevre ve Yaşam**

I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996),

Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırma Merkezi, Kayseri

İncesakal, M., 1991, **Kayseri Evleri, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu**

Bildirileri, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:148,

Repromat Matbaası, Ankara

İslam Ansiklopedisi, 1967, Cilt 6, M.E.B. Yayınevi, İstanbul

Jennings, R. C., 1983, **The Population, Society and Economy of the Region of**

Erciyes Dağı in the Sixteen Century, Collection Turcica III: Contributions

al' Histoire Economique et Sociale de l' Empire Ottoman, Paris

Karakaya, N., 2002, **Anımsamalar, Erciyes Üniversitesi, Kayseri**

Karatepe, Ş., 1999, **Kendini Kuran Şehir, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür**

Yayınları, Kayseri

Karpuz, H., 1993, **Erzurum Evleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Sanat**

Eserleri Dizisi 5, Ankara

- Kars, Z., 1998, **Kayseri Ortodokslarının Türklüğü Üzerine Bir Deneme, II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)**, Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırma Merkezi Yayınları No:3, Kayseri
- Kayseri İmar Planı Açıklama Raporu**, 1986, Kayseri
- Kayseri İli Turizm Envanteri**, 1995, Kayseri
- Kayseri İl Yıllığı**, 1973, Özel İdare Yayınları, 1973, Kayseri
- Kayseri Valiliği Komisyonu, 1995, **Kayseri**, Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Kayseri
- Keskin, M., 2000, **Kayseri Nüfus Müfredat Defteri, 1831-1860**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri
- Kınal, F., 1987, **Eski Anadolu Tarihi**, T.T.K. Yayınları, Ankara
- Kocabaşoğlu, U., Uluğtekin, M., 1998, **Salnamelerde Kayseri, Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminin Eski Harfli Yıllıklarında Kayseri**, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri
- Kuban, D., 1971, **Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar**, Vakıflar Dergisi, Sayı:VIII, Ogun Kardeşler Matbaası, Ankara
- Kuban, D., 2000, **Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu**, Kuram ve Uygulama YEM Yayın, Ankara
- Küçükerman, Ö. ve Güner Ş., 1995, **Anadolu Türk Mirasında Türk Evleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Küçükerman, Ö., 1996, **Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi**, Promat Basım Yayın ve San. A.Ş., İstanbul
- Mutlu, B., 1996, **Mimarlık Tarihi Ders Notları I**, Mengitan Matbaacılık, İstanbul
- Nauman, R., 1991, **Eski Anadolu Mimarlığı**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Özdamarlar, K., 1996, **Develi ve Yöresinin Folklor Halk Edebiyatı ve Etnografyası**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri
- Özdemir, M., 1973, **Milli Mücadele'de Develi**, Sümer Matbaası, İstanbul
- Özdoğan, K., 1948, **Kayseri Tarihi**, Cilt 1, Kayseri
- Özgüç, N., 1955, **Frakdin Eserleri**, Belleten, T.T.K. Yayınları, Ankara
- Özmen, A., 1995, **1920 Sonrası Ankara'da Apartman-Konut Gelişimi ve Sosyal Değişim ve Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri

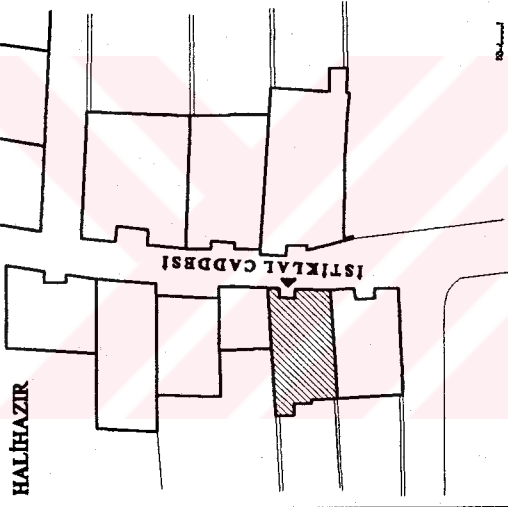
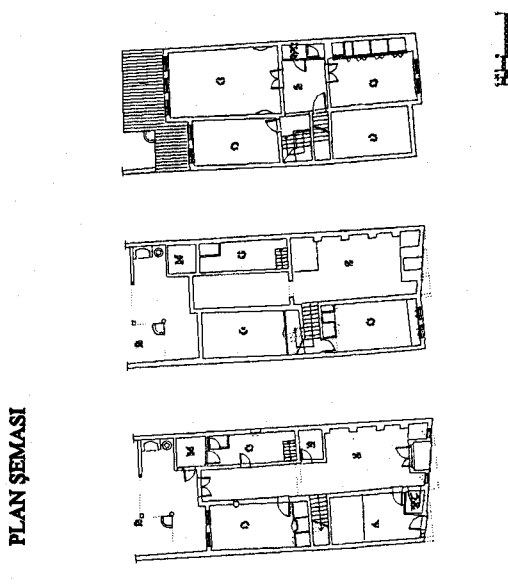
Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

- Sakallı, B., 1998, Milli Mücadele'de Kayseri Yöresinde Teşkilatlanma; Kayseri ve Develi Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)**, Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırma Merkezi Yayınları, No:3, Kayseri
- Soyer, S., **Develi Evleri**, 2000, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri
- Sözen, M., 1980, **Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişimi**, İ.T.Ü. Baskı Atölyesi, İst.
- Subaşı, M.İ., 1998, **Dünden Bugüne Kayseri**, Geçit Yayınevi, Kayseri
- Tanyeli, U., 1996, Anadolu'da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı**, Tarih Vakfı Yayını, İst.
- T.D.K. Türkçe Sözlük**, 1979, Ankara
- Tiritioğlu, M., 1981, **19. Yüzyıl Kayseri Sivil Mimari Örnekleri**, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Kürsüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Tuğlacı, P., 1985, **Osmanlı Şehirleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul
- Tuncel, H., 1994, **Develi İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara
- Yeğen, A., 1993, **Kayseri'de Tarihi Eserler**, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Kayseri
- Yenişehirlioğlu, F., Müderrisoğlu, F., Alp, S., 1995, **Mersin Evleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Yıldız, H., 1997, **Develi Tanıtım Rehberi**, Gülermat Matbaacılık, İzmir
- Yurt ansiklopedisi**, 1981, 84-85-86. Fasikül, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul
- Yücel, A., 1982, Hızlı İşlevsel Değişme Süreci İçinde Bulunan Tarihsel Kent Kesimlerinin Sıhhileştirme Sorunları- İstanbul'da Eski Süleymaniye Mah. Örneği **Prof. H. Kemali Söylemezoğlu'na Anı Kitabı**, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul
- Yücel, C., 1998, Kayseri Kenti Metropolitanleşme Sürecinde Tarihi Kent Dokusunun Dönüşümü, **I. Metropolitan Alanlar Planlama Sorunları Sempozyumu (15-16 Ekim 1998)**, Y.T.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü., İstanbul



EKLER

EK A.1.

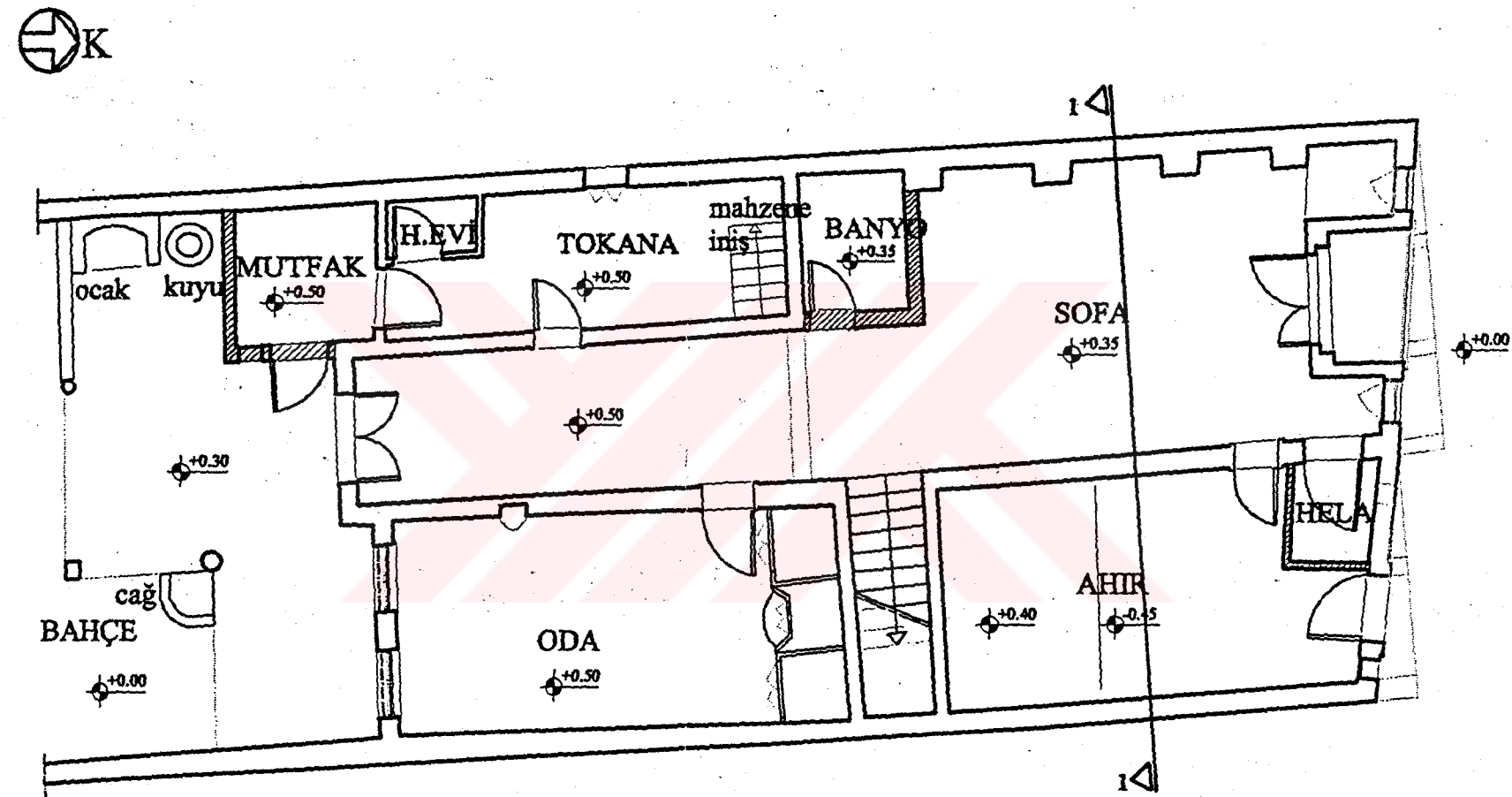
EK A.1. GANİOĞLU EVİ ENVANTER TABLOSU	HALİHAZIR 		PLAN ŞEMASI 	
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI	yapının adı MEHMET GANİOĞLU EVİ		yapının yılı 1860	
kadastro	maballe REŞADİYE MAHALLESİ		sokak İSTİKLAL CADDESİ	
kayı no 38	ilçesi DEVELİ	ili KAYSERİ	yapının sistemi YİĞMA TAŞ	
konut alanı(m²) 382 m²	kat sayısı 2			İç sofalı plan şemasına sahip olan yapı, 2 kat ve 1 arakattan oluşmaktadır. Yapı yüzeyinden kemerli bir giriş bölümüyle içeri çekilmiş olan kapıyla zemin kat sofasına girilmektedir. Giriş kapısının üzerinde ve iki yanında yer alan pencerelerle aydınlatılan sofa, 2 farklı kottan oluşmaktadır. Giriş kapısının açıldığı kotta bulunan bölümden abur, hela, üst kata ulaşımı sağlayan merdivenler ve yapıya sonradan eklenmiş olan banyoya ulaşılmaktadır. Bir basamakla yükseltilmiş olan ikinci bölüm ise tokana, bir oda ve arka bahçeye açılmaktadır. I. kata ulaşımı sağlayan merdivenin sahanlığından ara katta bulunan odaya ulaşılmaktadır. Ön cepheye bakan bu odanın 2 duvarı sedirlerle çevrelenmiştir. Odada bulunan dolap ve yüküklüklerde özenli bir ahşap işçiliği görülmektedir. Zemin katta oldukça geniş olan sofa I. katta küllükler özenli bir ahşap işçiliği görülmektedir. 3 oda ve sonradan eklenmiş olan helanın açıldığı sofadan, dama çıkışı sağlayan merdivenlere ulaşılmaktadır. Çift kanatlı ahşap kapılarla girilen karşılıklı iki odada ahşap ve alçı işçiliğinin özenli örneklerinden dolap, yüküklük, gusülhane ve şerbetlikler bulunmaktadır. Bitişik nizam inşa edilmiş olan yapının her iki cephesinde de düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yuvarlak kemerli bir giriş bölümüyle içeri çekilmiş olan demir giriş kapısı orijinal değildir. Bu bölümün iki yanında yer alan düz taş söveli, çift kanatlı pencerelerde düz demir parmaklıklar kullanılmıştır. Ara kat ve I. katın giyotin pencerelerinin parmaklıkları ise "S" ve "U" motifleriyle bezenmiş dövmeye demir parmaklıklardır. Ara katın cephede yapılmış olduğu çıkma ahşap silmeler ve taş konsollarla belirlenmiştir. I. katın yapılmış olduğu gönye çıkmada taş silmeler ve konsollar kullanılmıştır. Bahçeye bakan arka cephe, ön cepheye göre daha yalın planlanmıştır. Zemin kat odalarının kademelenmeleri, çıkma oluşturulmadan I. katta da devam ettirilmiştir. Düz taş sövelerle çevrelenmiş olan giyotin pencerelerde düz demir parmaklıklar kullanılmıştır. Yapının çatısı orijinal olmayıp alaturka kiremit kaplı beşik çatıdır. Çatı katta bulunan tavanasına ait pencereler, cephenin orijinalliğini bozmaktadır.

EK A.2. GANİOĞLU EVİ YIPRANMA DURUMU				YAPISAL DURUM						
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI										
yapının adı MEHMET GANİOĞLU EVİ	yapının yılı 1860									
kadastro										
mahalle		sokak								
REŞADİYE MAHALLESİ		İSTİKLAL CADDESİ								
kayıp no 38	ilçe	DEVELİ	ili	KAYSERİ						
yapının sistemi YIĞMA TAŞ			konut alanı(m ²)	kat adedi						
				382 m ²	2					
BOZULMA TÜRLERİ										
FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması										
İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılmasından veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma										
YAPISAL DURUM										
MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmamış veya orijinalinde bulunduğu halde güncümüzde mevcut olmayan ögeler										
SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan ögeler										
AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzeysel çatlaklar, dökülmeler, dış etkenlerden dolayı oluşan kirdenmeler v.b.										
ORTA HASARLI: Taş malzemede oluşan tuzlanma, çiçeklenme, yosunlanma, derz ayrılmaları, rutubet, ciddi çatlaklar, ahşap malzemede böceklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzemede paslanma v.b.										
ÇOK HASARLI: Strüktür sisteminin etkileyecek oranda derz ayrılmaları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıkılmalar; ögenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar										
YAPISAL				BOZULMA TÜRLERİ						
DUVARLAR				FİZİKSEL BOZULMA	İŞLEVSEL BOZULMA	MEVCUT DEĞİL	SAĞLAM	AZ HASARLI	ORTA HASARLI	ÇOK HASARLI
DÖŞEMELER				+	+			+		
ÇATI				+	+			+		
MERDİVENLER							+			
KAPILAR							+			
PENCERELER				+				+		
KEMERLER				+				+		
SÜTUNLAR						+				
KONSOLLAR				+				+		
SİLMELER				+				+		
ÇÖRTENLER						+				
KİTABELER						+				
PARMAKLIKLAR				+					+	
ZARLAR						+				
NİŞ-DOLAPLAR							+			
ROZETLER						+				
TAVANLAR				+				+		

EK A.3.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET GANİOĞLU EVİ



ZEMİN KAT PLANI



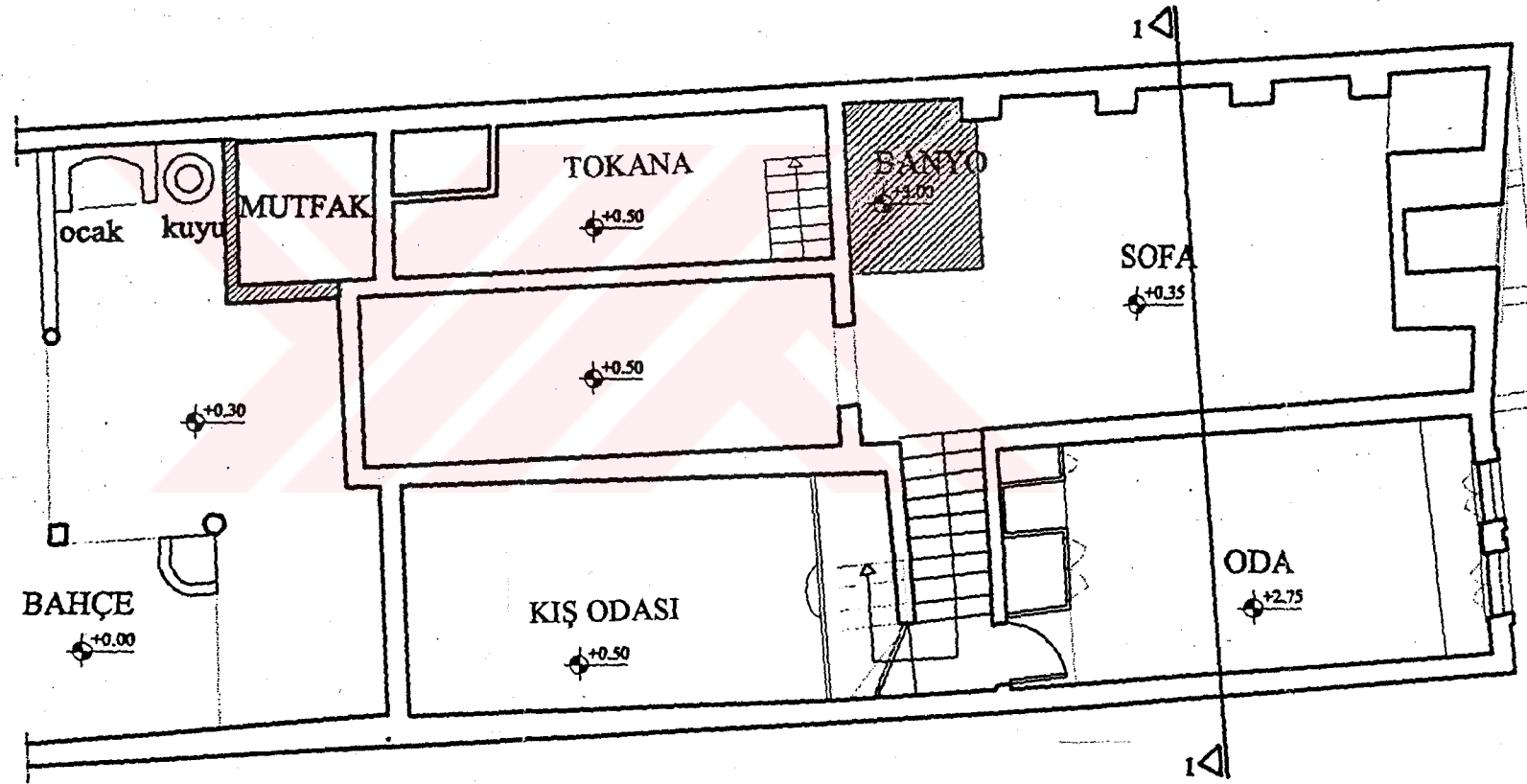
SONRADAN YAPILAN EK

H. KOZLU, 2002

EK A.4.

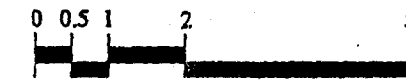
I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET GANİOĞLU EVİ



SONRADAN YAPILAN EK

ARA KAT PLANI

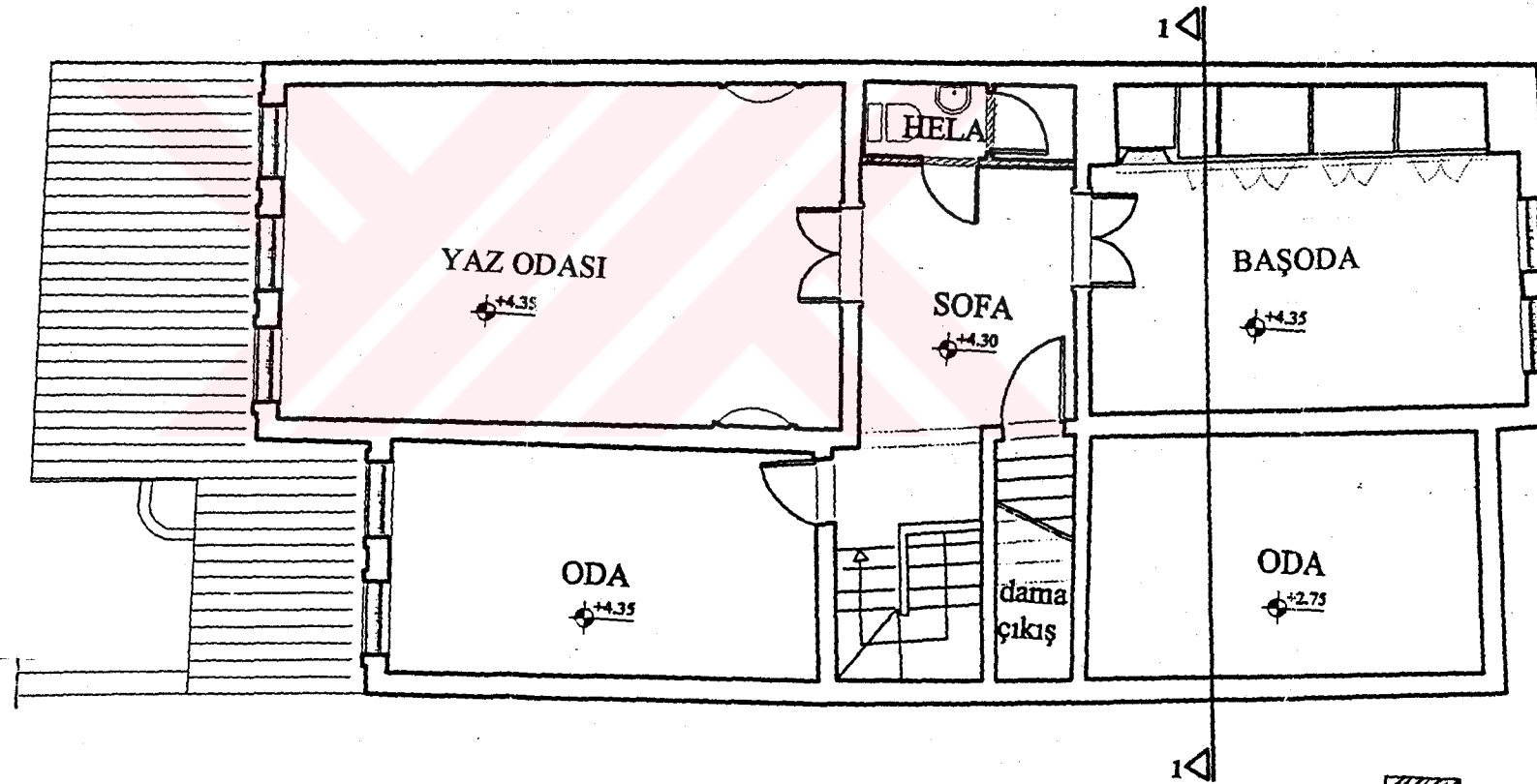


H. KOZLU, 2002

EK A.5.

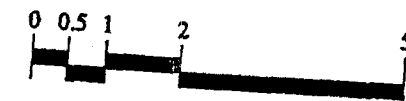
I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET GANİOĞLU EVİ



SONRADAN YAPILAN EK

I. KAT PLANI



H. KOZLU, 2002

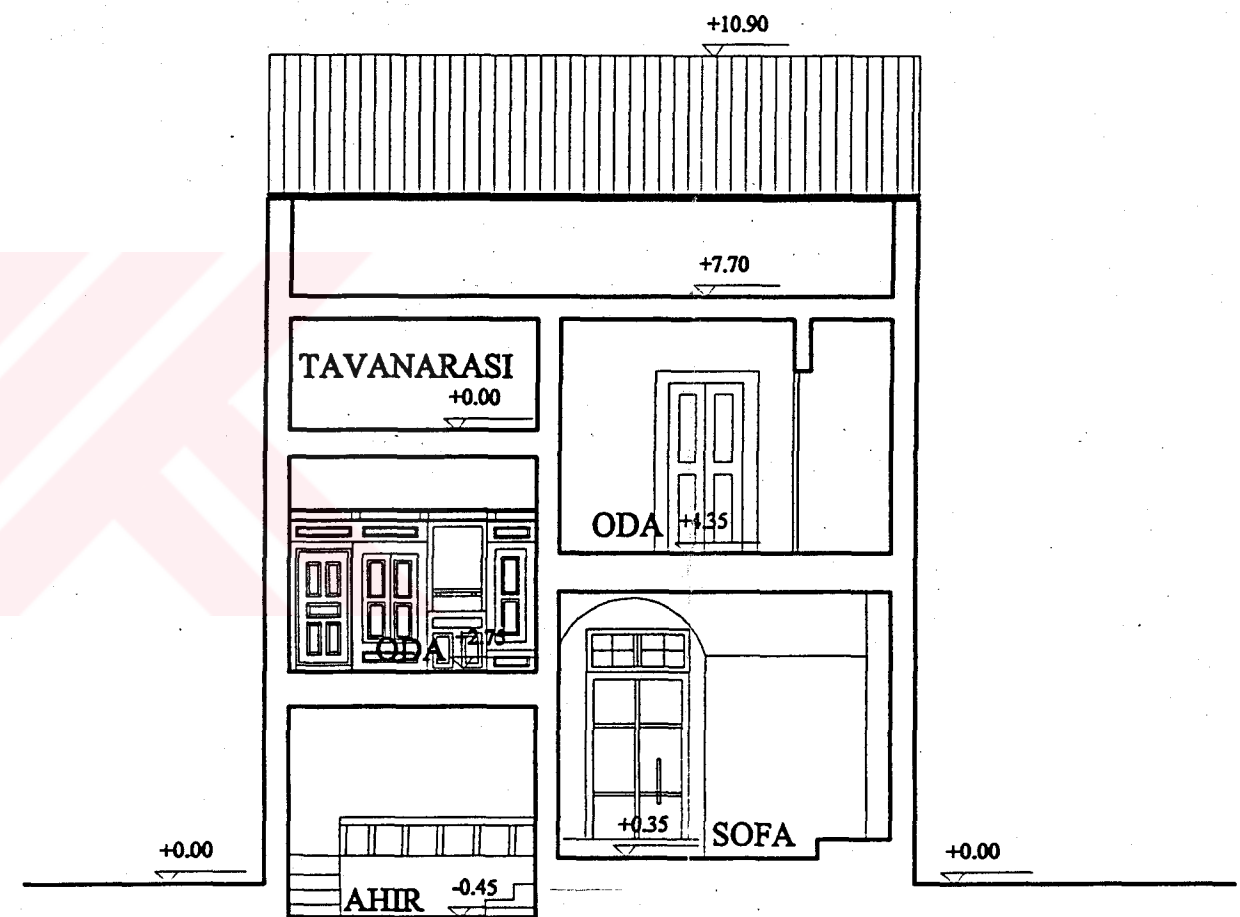
EK A.6.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET GANİOĞLU EVİ



ÖN GÖRÜNÜŞ

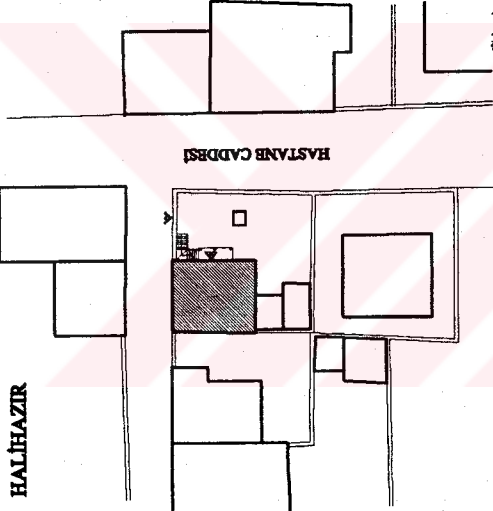
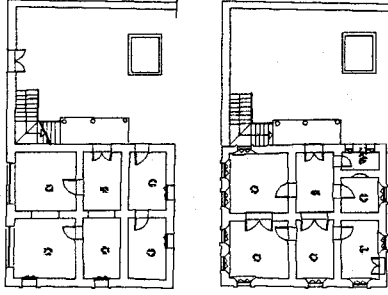
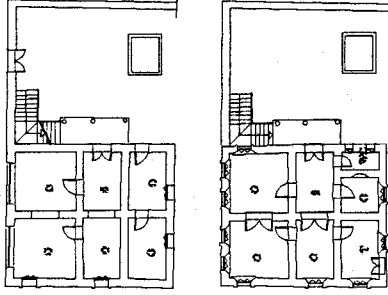
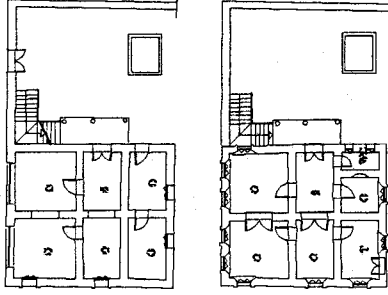


I- I KESİTİ



H. KOZLU, 2002

EK B.1.

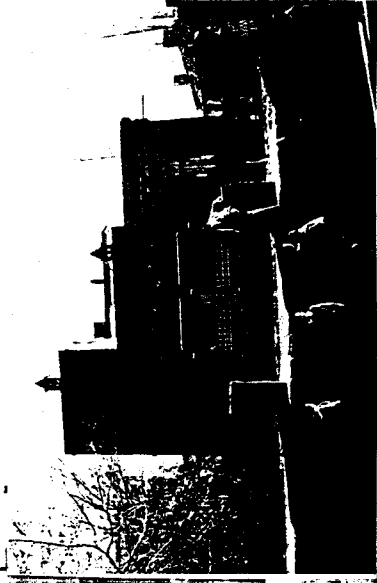
EK B.1. ALEMDAR EVİ ENVANTER TABLOSU			HALİHAZIR		PLAN ŞEMASI	
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001						
yapının adı AYHAN ALEMDAR EVİ	yapının yılı 20. yy. başları	kadastro				
mahalle CAMİ CEDİD MAHALLESİ	sokak HASTANE CADDESİ					
kayı no 6	ilçesi DEVELİ	ili KAYSERİ				
yapım sistemi YİĞMA TAŞ	konut alanı(m ²) 320 m ²	kata adedi 2				

Cumhuriyet Dönemine ait olan yapı, geniş bir bahçe içerisinde, köşe parselin sokak sınırına konumlanmıştır. 2 katlı yapı, düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Sal taşlarıyla döşenmiş olan bahçeye demir parmaklıkları ve taş sütunlarla taşınan çift kanatlı bir kapıyla girilmektedir. Bahçede havuz ve mülktemillatlar yer almaktadır.

İç sofalı plan şemasına sahip olan yapının girişi kuzeybatı yönünde ve bahçedendir. Zemin kat servis mekanlarına ayrılmıştır. Orijinalinde ahır ve samanlık olan ve yan cepheden sokaka açılan mekanlar, değişen yaşam şartlarından dolayı günümüzde garaj ve depo olarak düzenlenmiştir. Yan cepheden girişi bulunan garaj ve depoya zemin kat sofasından da bağlantı bulunmaktadır.

Üst kata ulaşım bahçede bulunan taş merdivenlerle sağlanmaktadır. Sofaya açılan 4 oda ve tokana bulunmaktadır. Evin tokanası özgün durumunda değildir. Ayrıca sofanın güney köşesine sonradan tuvalet eklenmiştir.

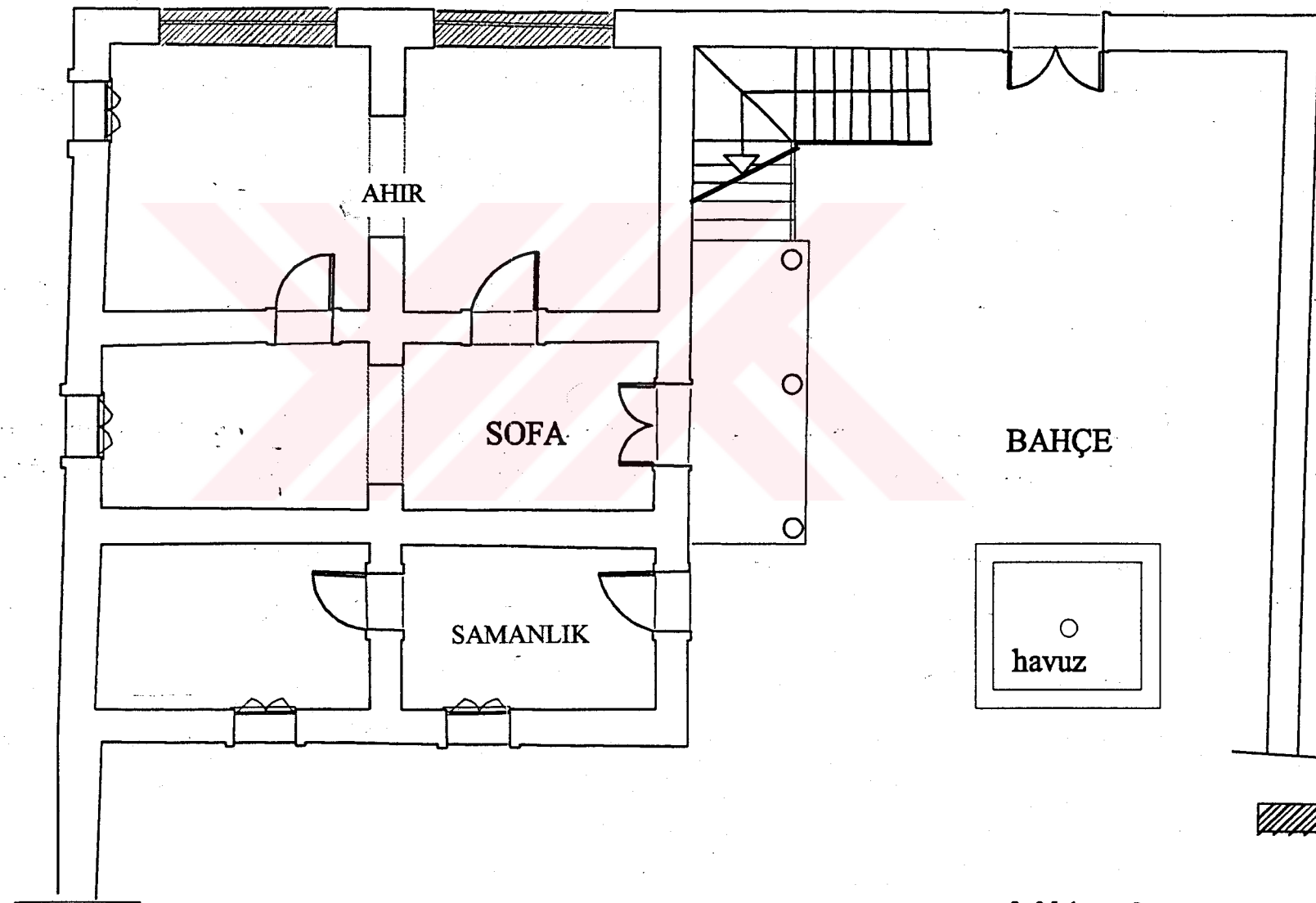
Yapı köşe parselde oturduğundan ön ve yan cephe işçiliğine oldukça özen gösterilmiştir. Bahçeye bakan ön cepheden merdivenlerle çıkılan üst kat girişi, renkli taşlarla bezenmiş olan sütunlar ve kemerlerle belirginleştirilmiştir. Taşların cephe yüzeyinden yer yer dışarı çıkarılmasıyla, taş silmeler ve hatıllarla hareketlendirilen yan cephe, zemin katta sonradan yapılan eklemeler yüzünden özgünlüğünü koruyamamıştır. Üst katta ise taş söveli, Bursa tipi kemertli pencereler bulunmaktadır. Hem zemin katta hem de üst katta çift kanatlı pencereler kullanılmıştır. Bahçeye bakan zemin kat pencerelerinde düz demir parmaklıklar bulunmaktadırken, üst kat pencerelerinde parmaklık kullanılmamıştır.

EK B.2. ALEMDAR EVİ YIPRAKIMA DURUMU		 	
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ			
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ			
RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001			
yapının adı	yapının yılı		
AYHAN ALEMDAR EVİ	20. yy. başları		
kadastro			
mahalle		sokak	
CAMİ CEMİD MAHALLESİ		HAŞTANE CADDESİ	
kayıp no	ilçe	il	KAYSERİ
6	DEVELİ		
yapım sistemi	konut alanı(m ²)	kat adedi	
YIGMA TAŞ	320 m ²	2	
BOZULMA TÜRLERİ			
FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması			
İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılmasından veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma			
YAPISAL DURUM			
MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılan taş veya orijinalinde bulunduğu halde güncümüzde mevcut olmayan ögeler			
SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan ögeler			
AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzeysel çatlaklar, dökümler, dış etkenlerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.			
ORTA HASARLI: Taş malzemede oluşan tuzlanma, çiçeklenme, yosunlanma, derz ayrılımları, rutubet, ciddi çatlaqlar, ahşap malzemede böceklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzemede paslanma v.b.			
ÇOK HASARLI: Strüktür sisteminin etkileyecek oranda derz ayrılmaları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıkılmalar; ögenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar			
YAPISAL ÖĞELER		YAPISAL DURUM	
DUVARLAR	MEVCUT DEĞİL	SAĞLAM	ÇOK HASARLI
DÖŞEMELER		+	
ÇATI			
MERDİVENLER		+	
KAPILAR		+	
PENCERELER			
KEMERLER		+	
SÜTUNLAR		+	
KONSOLLAR	+		
SİLMELER		+	
ÇÖRTENLER	+		
KİTABELER	+		
PARMAKLIKLAR		+	
ZARLAR	+		
NİŞ-DOLAPLAR		+	
ROZETLER	+		
TAVANLAR		+	
DEKORATİF ÖĞELER			

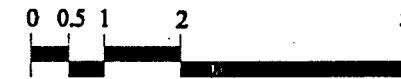
EK B.3.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

AYHAN ALEMDAR EVİ



ZEMİN KAT PLANI

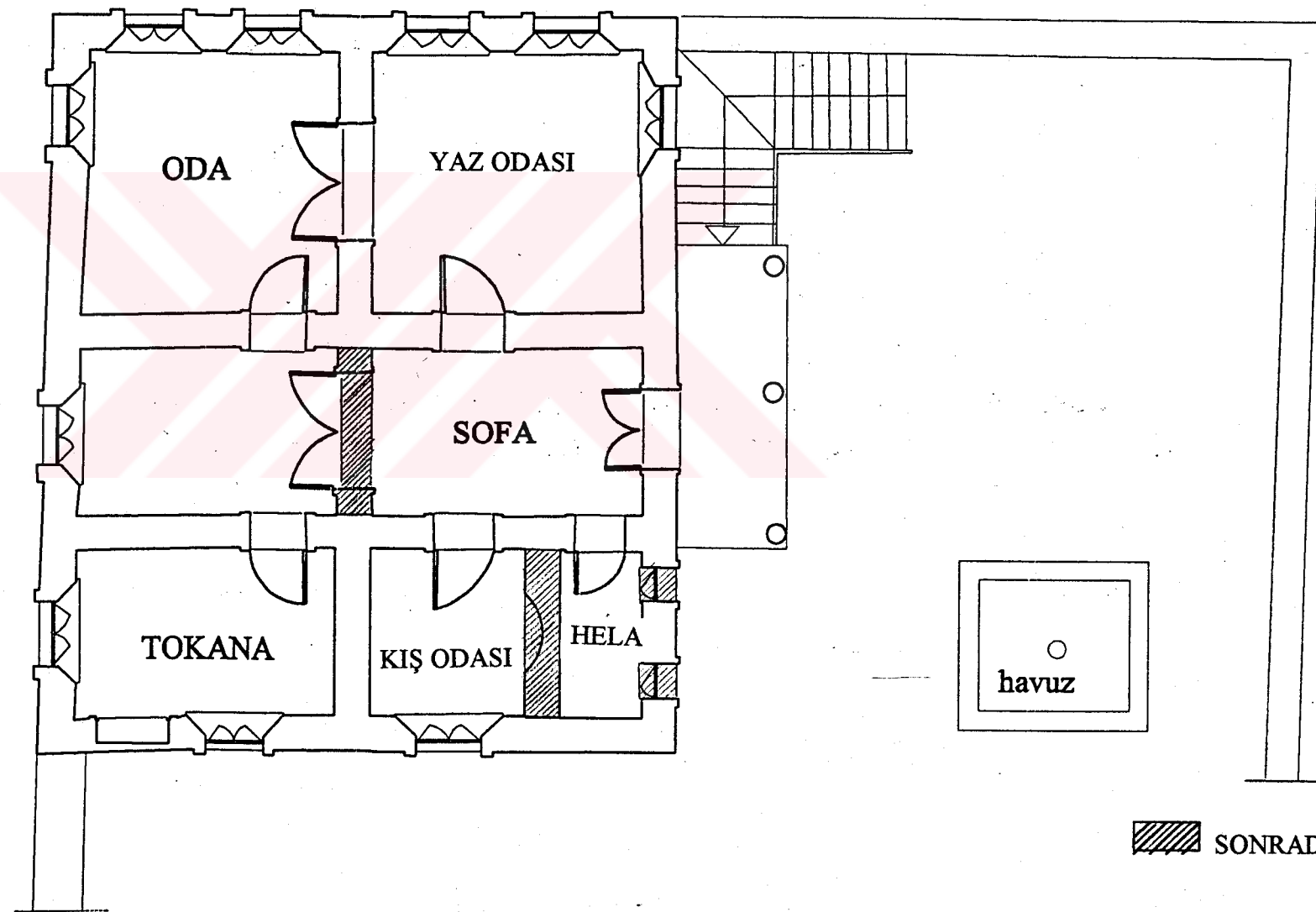


H. KOZLU, 2002

EK B.4.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

AYHAN ALEMDAR EVİ



I. KAT PLANI

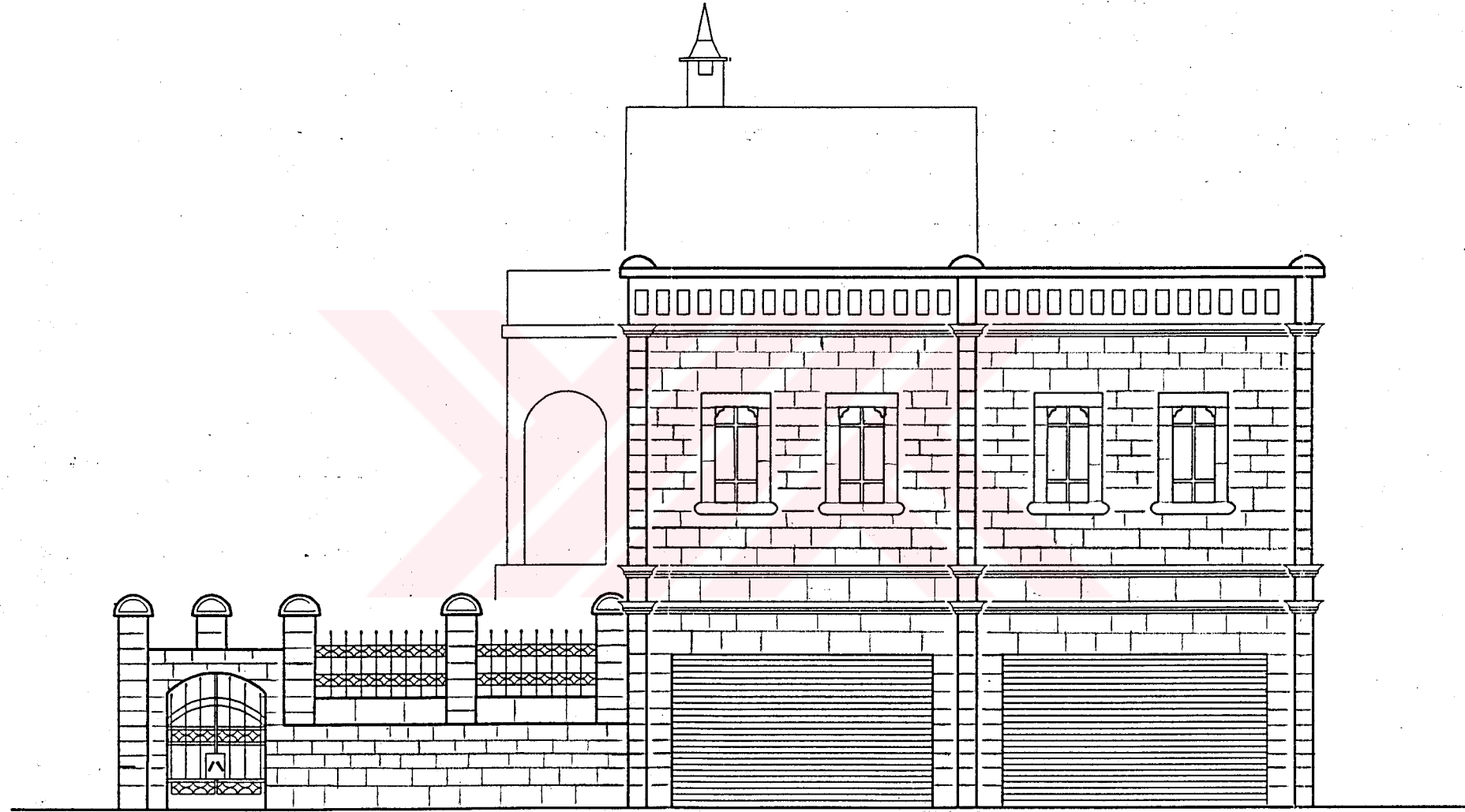


H. KOZLU, 2002

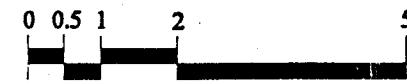
EK B.5.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

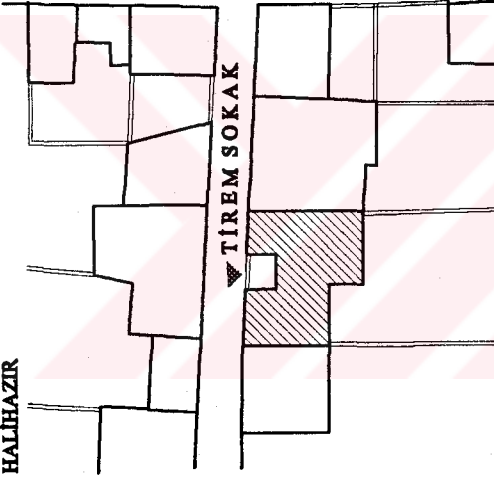
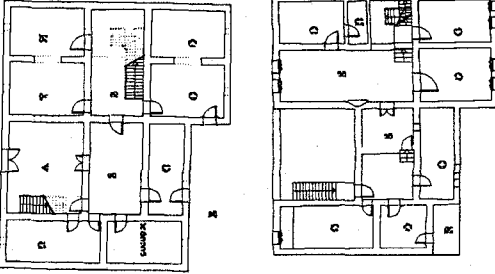
AYHAN ALEMDAR EVİ



ÖN GÖRÜNÜŞ



H. KOZLU, 2002

EK C.1.AHMET KILIÇ EVİ ENVANTER TABLOSU		HALİHAZIR		PLAN ŞEMASI	
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001					
yapının adı	yapının yılı	TİREM SOKAK			
AHMET KILIÇ EVİ	19. yy. 2. yarısı				
kadastro					
mahalle	sokak				
CAMI CEDİD MAHALLESİ	TİREM SOKAK				
kayı no	ilçe				
40	DEVELİ				
yapının sistemi	konut alanı(m ²)				
YİĞMA TAŞ	370 m ²				
	katt. adedi				
	2				

Develi'de az sayıda örnekleri bulunan avlulu yapı tipinin örneklerinden olan yapı, özgün durumunda iç sofalı plan şemasına sahipken, sonradan yapılan eklemelerde bu plan şeması bozulmuştur. 2 kattan oluşan yapı, kesme taştan inşa edilmiştir.

Yapıya giriş, Tirmen sokakta bulunan bir avluya sağlanmaktadır. Avludan ulaşılabilir, samanlık, depolar gibi servis mekanları ve tokana bölümlü zemin katta bulunmaktadır. Zemin kat sofasına avludan giriş, çift kanatlı ve ahşap oymalı bir kapıyla sağlanmaktadır. Zemin kattan ayrıca arka bahçeye de geçilebilmektedir.

Üst kata ulaşım, avluda bulunan dış merdiven ile olduğu gibi, zemin katta bulunan merdivenlerle içeriden de sağlanabilmektedir. Üst kat sofasının bahçeye bakan cephesi, sonradan yapılan banyoya kapatılmıştır. Sofanın kuzeydoğusuna açılan bir kapıyla başodaya ulaşılmaktadır. Başodada bulunan sedir ve dolaplar ahşap işçiliğinin en güzel örneklerindendir.

Küçük sofanın güneybatısında bulunan bir kapıyla büyük sofaya girilmektedir. Aynı zamanda oturma işlevi için de kullanılan sofada, karşılıklı iki duvarda alçıdan yapılmış simetrik iki şerbetlik yer almaktadır. Bu sofaya açılan 3 oda şu anda yatak odaları olarak kullanılmaktadır. Sofada bulunan merdivenlerle çatıya çıkış sağlanmıştır.

Yapı cephesinde genel olarak taş hatlı ve silmeler göze çarpmaktadır. Zemin kat cephesi, mekanların tepe pencereleri dışında yalın tutulmuştur. Ancak cephenin sağ alt kısmında bulunan kemerli avlu kapısı monotonluğu yok ederek cephede uyumlu bir düzen sağlamıştır. Yuvarlak kemerli ve çift kanatlı bu kapının altlığında bitkisel motiflerle çevrelenmiş kitabe bulunmaktadır.

Üst katta, Bursa tipi kemerli taş söveli pencereler, döğme demirden işlenmiş parmaklıklarla korunmuştur.

EK C.2. AHMET KILIÇ EVİ YIPARANMA DURUMU				YAPISAL DURUM							
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ											
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ											
RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001											
yapının adı	AHMET KILIÇ EVİ	yapının yılı	19. yy. 2. yarısı								
kadaströ											
mahalle		sokak									
CAMİ CEDİD MAHALLESİ		TİREM SOKAK									
kayı no	ilçesi	il	KAYSERİ								
40	DEVELİ										
yapının sistemi		konut alanı(m ²)	kat sayısı								
YİĞMA TAŞ		370 m ²	2								
BOZULMA TÜRLERİ											
FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması											
İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılmasından veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma											
YAPISAL DURUM											
MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmıyş veya orijinalinde bulunduğu halde günümüzde mevcut olmayan ögeler											
SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan ögeler											
AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzyıllık çatlaklar, delikler, dış etkilerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.											
ORTA HASARLI: Taş malzeme de oluşan tuzlanma, çökeltme, yosunlanma, derz sınımları, rutubet, ciddi çatlaklar, alıyap malzemede böceklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzemede paslanma v.b.											
ÇOK HASARLI: Strüktür sistemini etkileyecek oranda derz sınımları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıklanmalar; ögenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar											
YAPISAL ÖĞELER				DUVARLAR	FİZİKSEL BOZULMA	İŞLEVSEL BOZULMA	MEVCUT DEĞİL	SAĞLAM	AZ HASARLI	ORTA HASARLI	ÇOK HASARLI
MİMARİ ÖĞELER				DOŞEMELER	+	+			+		
MİMARİ ÖĞELER				ÇATI					+		
MİMARİ ÖĞELER				MERDİVENLER				+			
MİMARİ ÖĞELER				KAPILAR				+			
MİMARİ ÖĞELER				PENCERELER				+			
MİMARİ ÖĞELER				KEMERLER	+			+			
MİMARİ ÖĞELER				SÜTUNLAR			+				
MİMARİ ÖĞELER				KONSOLLAR	+	+			+		
MİMARİ ÖĞELER				SİLMELER	+				+		
MİMARİ ÖĞELER				ÇÖRTENLER			+				
MİMARİ ÖĞELER				KITABELER			+				
MİMARİ ÖĞELER				PARMAKLIKLAR	+				+		
MİMARİ ÖĞELER				ZARLAR			+				
MİMARİ ÖĞELER				NİŞ-DOLAPLAR	+				+		
MİMARİ ÖĞELER				ROZETLER			+				
MİMARİ ÖĞELER				TAVANLAR	+				+		

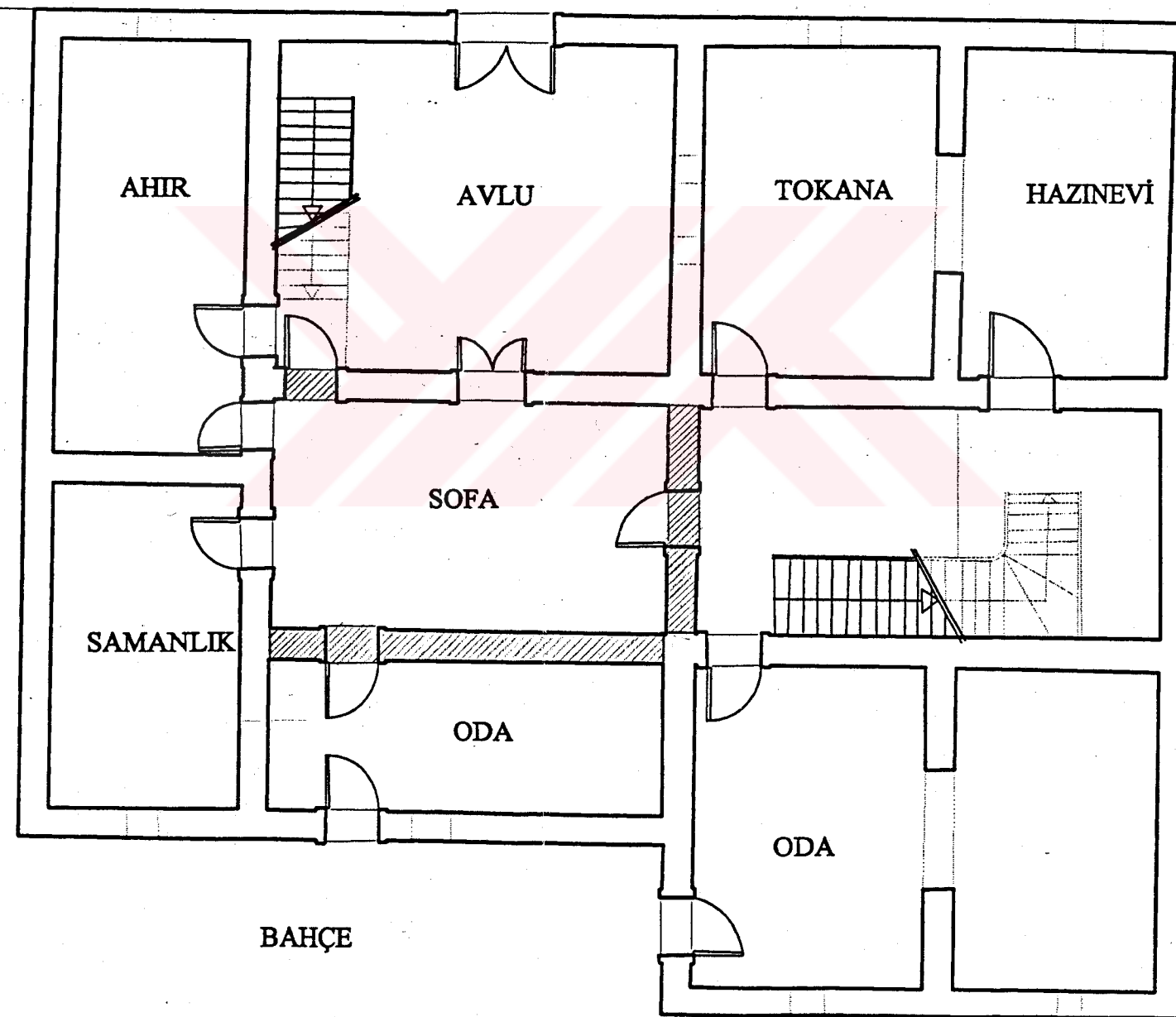
EK C.3.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

AHMET KILIÇ EVİ



TİREM SOKAK



SONRADAN YAPILAN EK

ZEMİN KAT PLANI

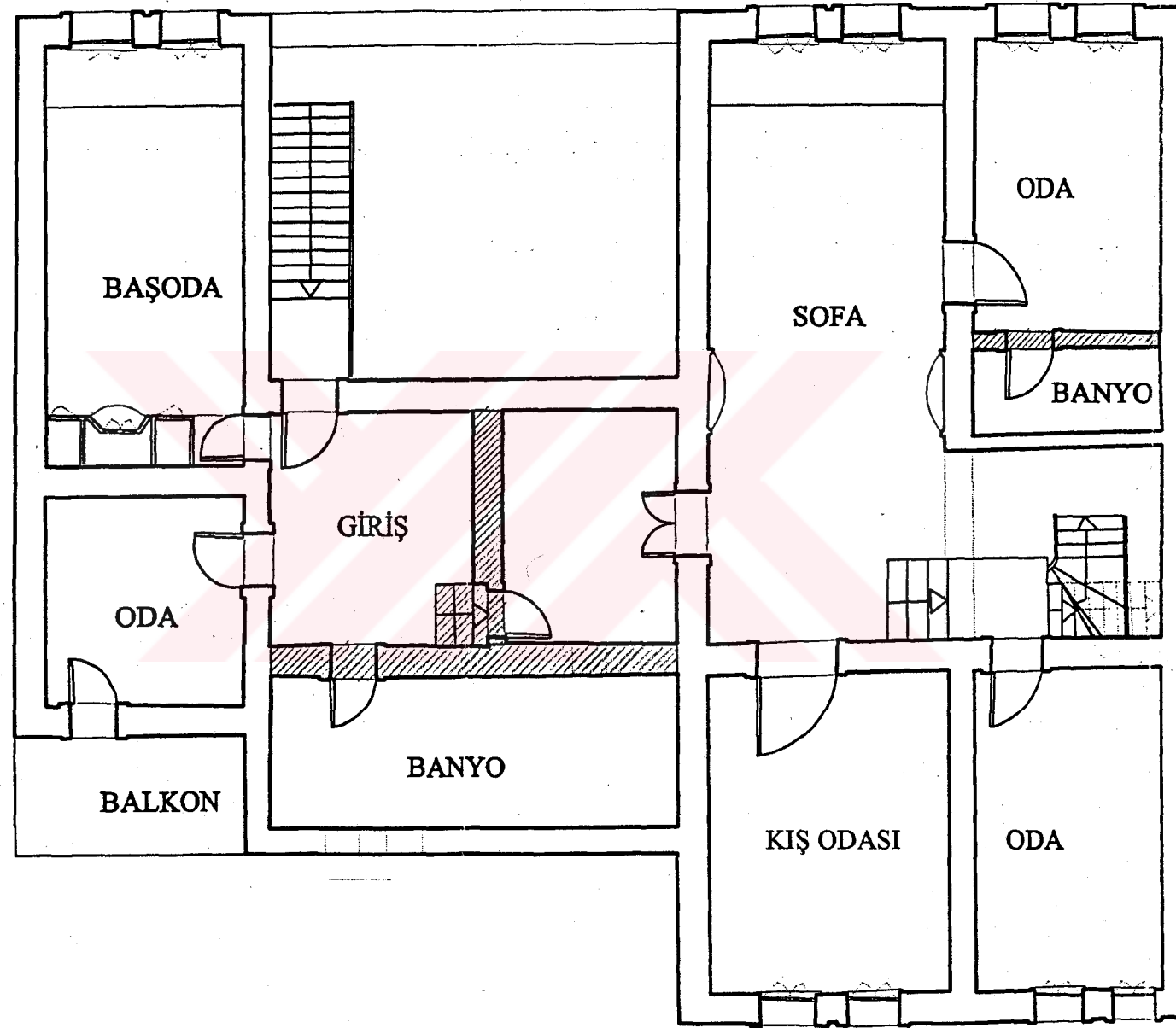


H. KOZLU, 2002

EK C.4.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

AHMET KILIÇ EVİ



I. KAT PLANI

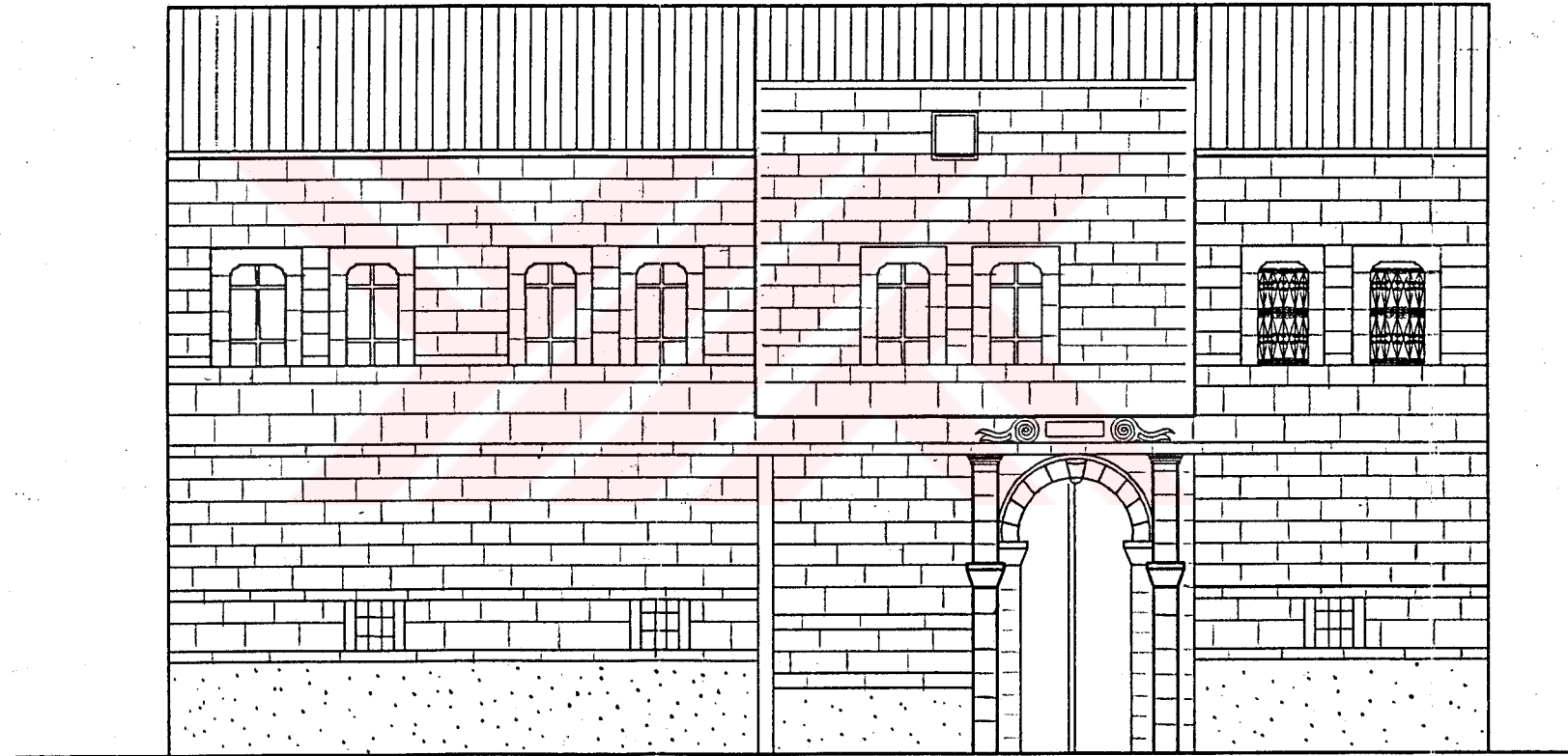


H. KOZLU, 2002

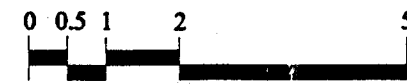
EK C.5.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

AHMET KILIÇ EVİ



ÖN GÖRÜNÜŞ



H. KOZLU, 2002

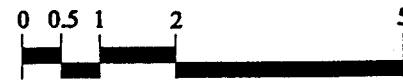
EK E.1.

I. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET BAHÇECİ EVİ

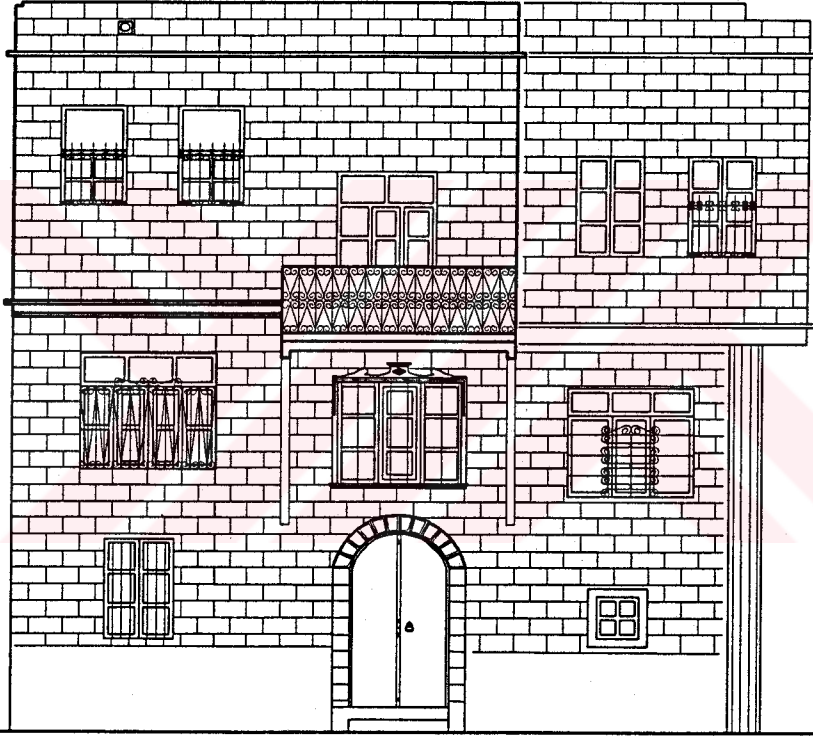


ÖN GÖRÜNÜŞ

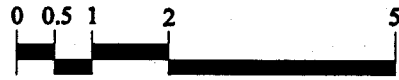


H. KOZLU, 2002

EK D.1. I. GRUP CEPHE ÖRNEĞİ



ÖN GÖRÜNÜŞ



EK F.1. AHMET ÖZDİL EVİ (1) ENVANTER TABLOSU

HALİHAZIR

PLAN ŞEMASI

T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ

RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI

yapının adı

AHMET ÖZDİL EVİ (1)

yapının yılı

1906

kadastro

mahalle

REŞADİYE MAHALLESİ

sokak

ŞEHİT SELÇUK ÖZDİL SOK.

kapı no

33

ilçesi

DEVELİ

ili

KAYSERİ

yapının sisteminin

YİĞİMA TAŞ

konut alanı(m²)

376 m²

kat sayısı

2

Şehit Selçuk Özdil Sokak ile Körbostan sokakın kesiştiği parselde bulunan yapı 2 katlıdır. Dış sofalı plan şemasına sahiptir. Yapı yüzeyinden içeri çekilmiş olan ve subasmanla yükseltülen giriş bölümüyle ulaşılabilir. Odaların açıldığı üst kattaki sofadan I. kata ulaşılırken, alt kattaki sofa, tokana, hazinesi ve ahıra açılır. Ahırın ayrıca Körbostan sokaka açılan ikinci bir tali girişi bulunmaktadır. İkinci katta da devam eden ahırın merdivenlerle ulaşılabilir üst katında samanlık bölümü bulunmaktadır.

Çift kollu bir merdivenle ulaşılabilir üst kat sofası da iki farklı kottan oluşmaktadır. Odaların ve samanlık bölümünün açıldığı sofanın cepheye açılan penceresi bulunmamaktadır. Sofadan, çift kanatlı ve ahşap oymalı bir kapıyla ulaşılabilir başoda, güney ve batı cephelerinin birleştiği köşede konumlanmıştır. ahşap dolap, raf ve yüklevlerin bulunduğu sekizinci bölümünden, bir basamakla üç taraflı sedirlerin çevrelediği sekizinci bölümüne ulaşılabilir.

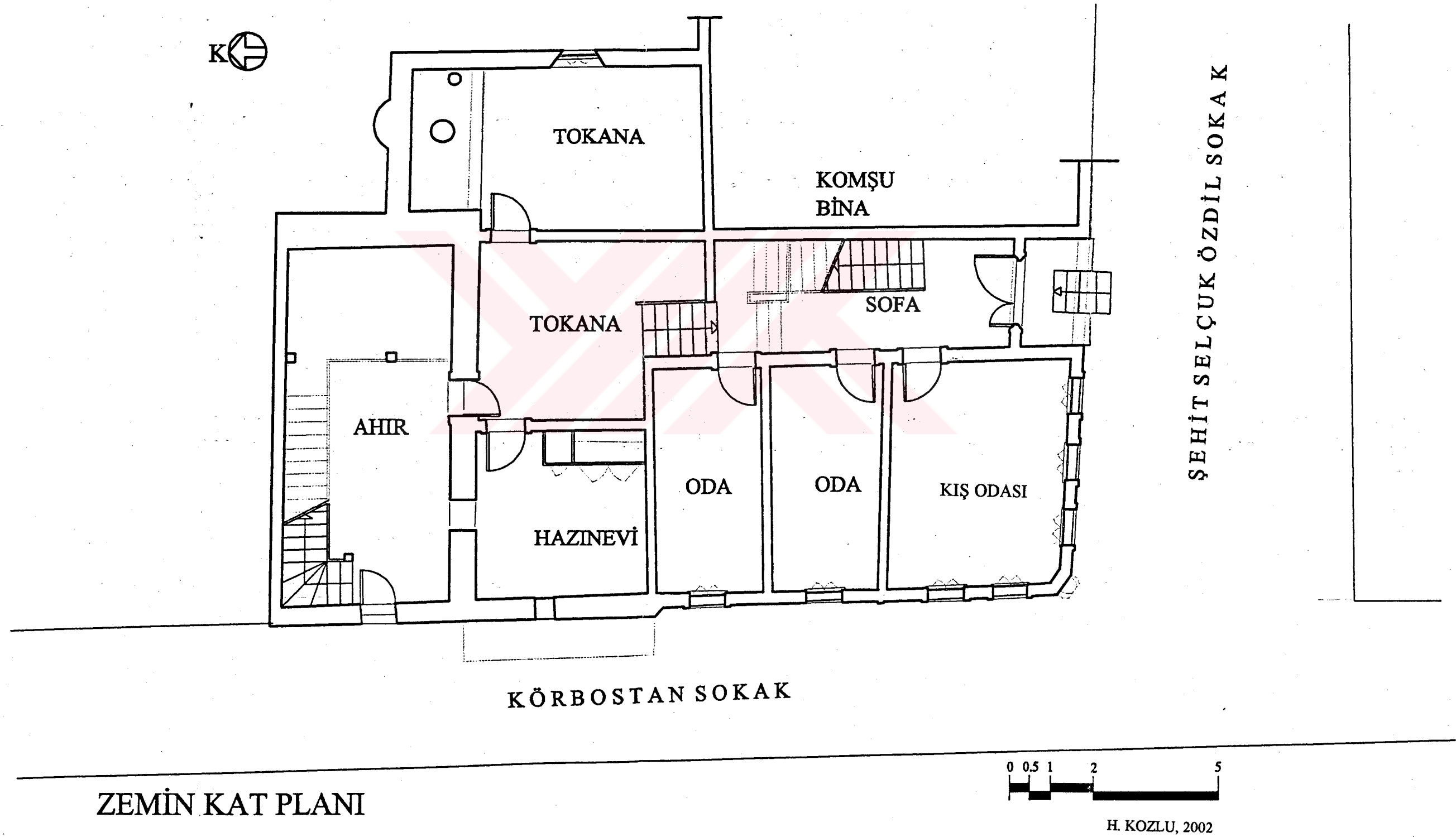
Şehit Selçuk Özdil Sokaka bakan cephenin tümü, Körbostan sokaka bakan cephenin bir kısmı kesme taştan, diğer cepheler ise moloz taştan inşa edilmiştir. İki sokakın birleştiği köşe zemin katta pahlanarak taştan bir mukarnasla geçiş sağlanmıştır. Zemin kat pencereleri taş söveli ve düz profilli iken, üst kat pencerelerinin ön cepheye bakanlarının tümü yan cepheye bakanlarının iki tanesi yuvarlak kemerli ve taş sövelidir. Bu sövelerin kilit taşları bitkisel motiflerle bezelenerek belirginleştirilmiştir. Zemin kat pencereli demir kafes parmaklıkları ve yalın bir görünümdedir. Üst kat pencereleri S motifli parmaklıklarla daha gösterişli hale getirilmiştir. Yapının ön cephesinde, kemerli bir bölüm içerisine alınmış giriş kapısı dikkat çekmektedir. Kilit taşının üzerine stilize bir kuş kabartması olan kemerin üzerinde yapının yapım tarihini belirten kitabe bulunmaktadır. Üst kat pencerelerinin sağ ve sol tarafında iki tane buzağı kabartması yer almaktadır.

Yapının çatısı orijinal olmayıp, marsilya tipi kiremitle örtülmüş beşik çatıdır. Çatıda, duvar yükseltilecek üst kata bağlı bir tavanarası oluşturulmuştur. Buna rağmen saçaklarda bulunan aslan biçiminde iki çörtlen özgün durumlarıyla korunmaktadır.

EK F.3.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

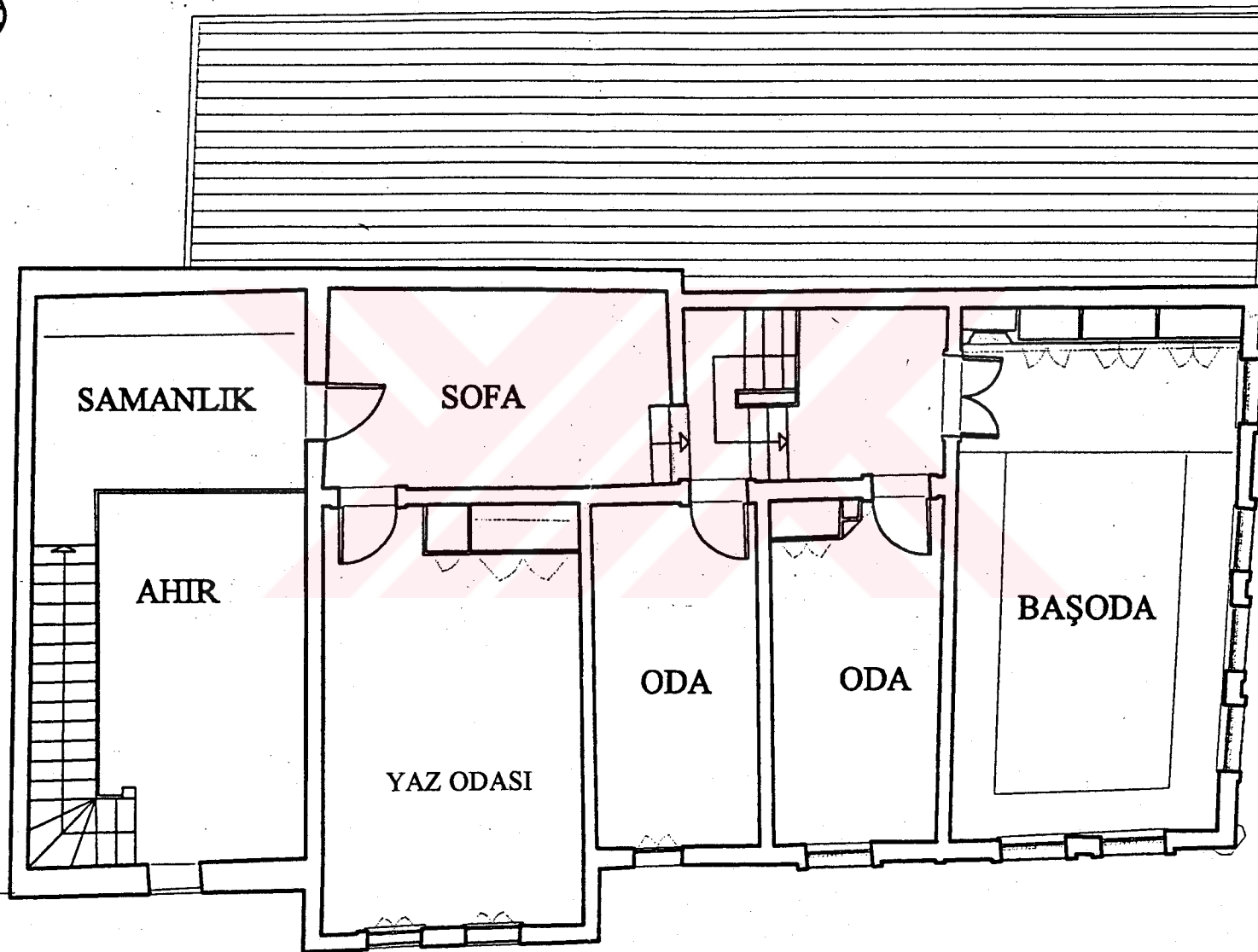
AHMET ÖZDİL EVİ (1)



EK F.4.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

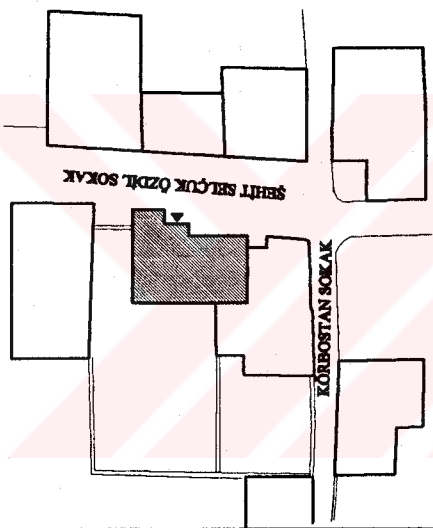
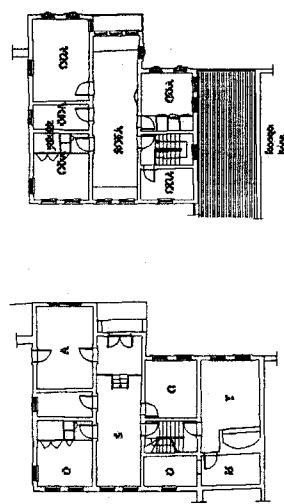
AHMET ÖZDİL EVİ (1)



I. KAT PLANI



H. KOZLU, 2002

EK G.1. AHMET ÖZDİL EVİ (2) ENVANTER TABLOSU			HALİHAZIR		PLAN ŞEMASI	
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI						
yapının adı AHMET ÖZDİL EVİ (II)	yapım yılı 1906	kadastro				
mahalle REŞADİYE MAHALLESİ	sokak ŞEHİT SELÇUK ÖZDİL SOK.					
kapi no 35	ilçesi DEVELİ	ili KAYSERİ				
yapım sistemi YİĞMA TAŞ	konut alanı(m ²) 278 m ²	kat adedi 2				

Vikderetoğulları olarak anılan Rum ailenin 1906 yılında bitişik nizam olarak yaptırdığı iki yapıdan birisi olan yapı, bodrum + 2 kattan oluşmaktadır. Çift kanatlı, kemerli bir kapıyla girilen bölümden doğuda bulunan ahıra ulaşmaktadır. 4 basamakla çıkılan sofa bölümü, bahçeye açılan iki pencereye sahiptir. Sofaya açılan üç oda ve merdiven bölümü bulunmaktadır. Merdiven bölümünden üst kata çıkış sağlanırken, bir koridorla, tokana ve haznevinin bulunduğu bölüme ulaşmaktadır.

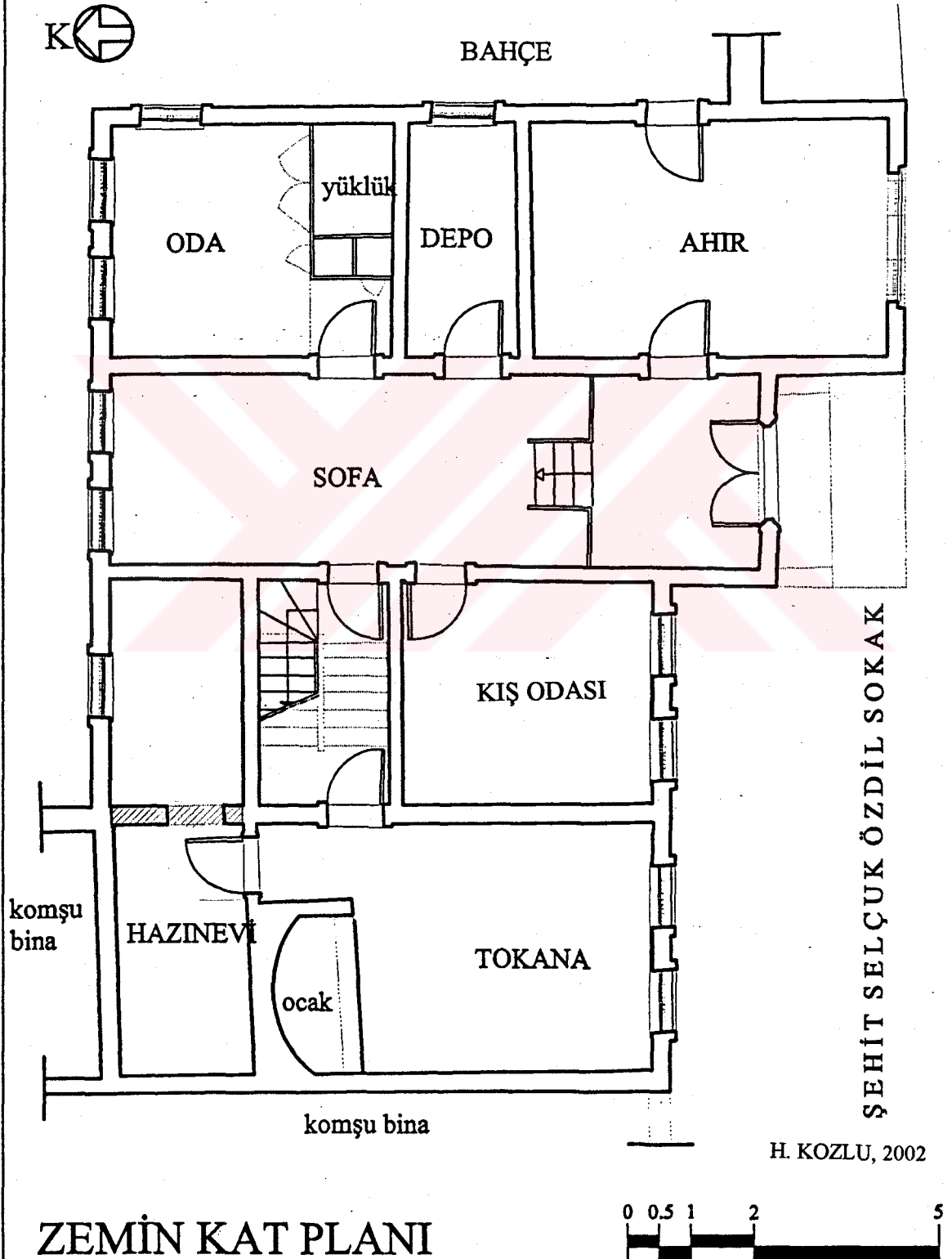
Çift kollu bir merdivenle ulaşılan üst kat sofası, kuzey ve güney cephelerine açılan pencerelere sahip, aydınlık ve geniş bir mekandır. Sofadan, doğu yönünde üç, batı yönünde ise iki odaya bağlantı sağlanmaktadır.

Sokağa kademeli çıkmaları olan yapının cephelerinde kesme taş kullanılmıştır. Sokak cephesi, konsollu silmelerle süslenmiştir. Zemin kat pencereleri düz söveli, yalın, dikdörtgen bir yapıya sahipken, üst kat pencereleri komşu binayla aynı tipte yuvarlak kemerli ve taş sövelidir. Sövelerin kilit taşları dışa doğru çıkılarak vurgulanmıştır. Zemin kat pencereleri demir kafesli parmaklıkları ve daha yalın bir görüntüdür. Üst katta, yan cephedeki dama bakan pencereler, korunma amaçlı olarak daha sık ve tüm pencere boyunca yükseklikten, sokağa bakan pencerelerin parmaklıkları, pencere yarı yüksekliğinde, S motifli ve yarım daire şeklinde dışarı taşan parmaklıklar şeklindedir. Üst kat sofasının batıya bakan yan penceresinin altında bir köş kabartması bulunmaktadır.

Yapının çatısı orijinal olmayıp marsilya tipi kiremitle kaplı beşik çatıyla örtülmüştür. Ejderha başı biçiminde özenle şekillendirilmiş taş çötenleri orijinalliğini korumaktadır.

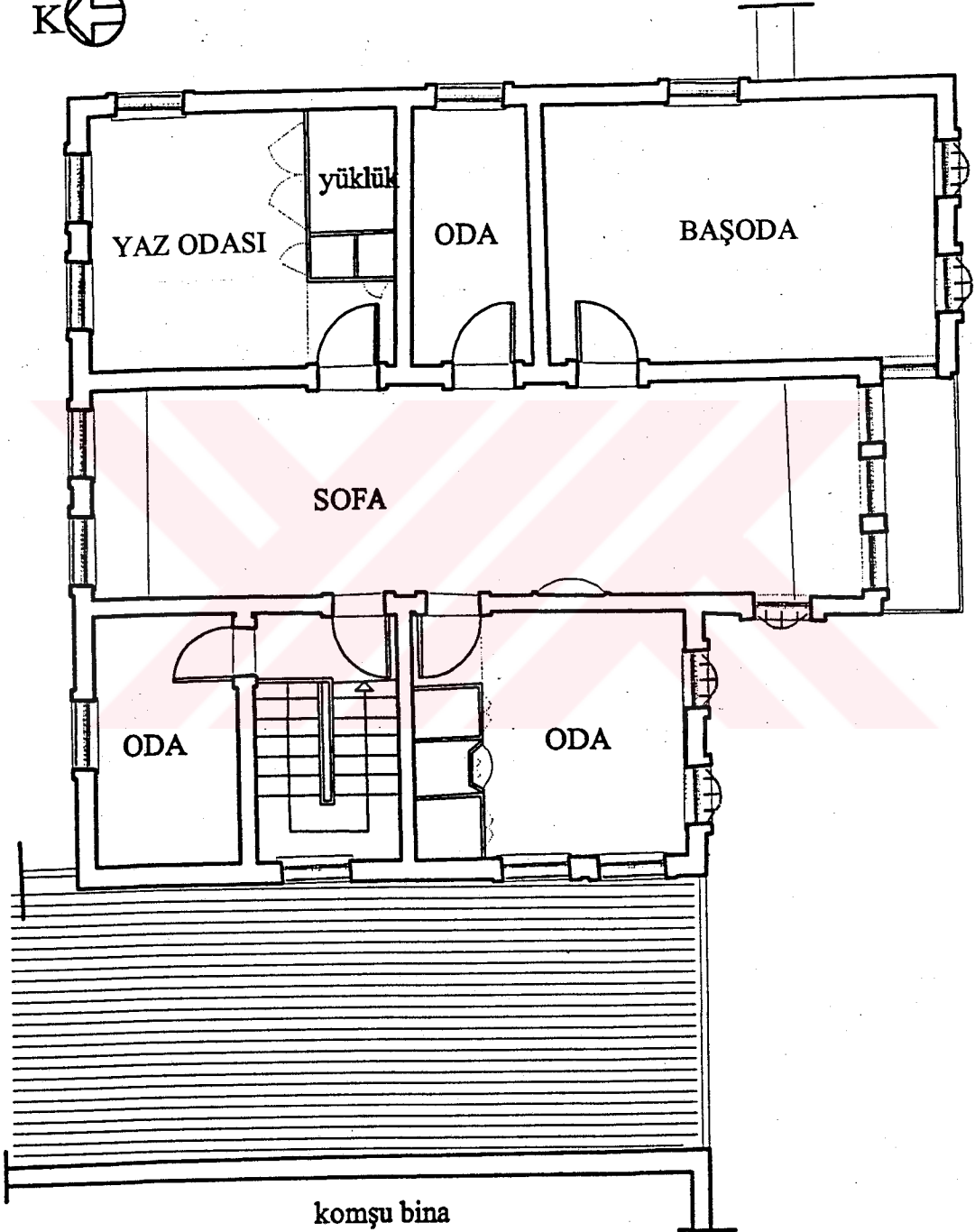
EK G.3.

AHMET ÖZDİL EVİ (II)



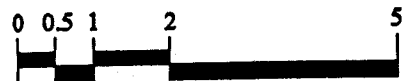
EK G.4.

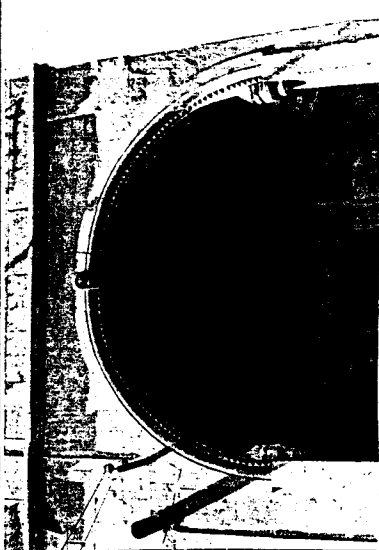
AHMET ÖZDİL EVİ (II)



I. KAT PLANI

H. KOZLU, 2002

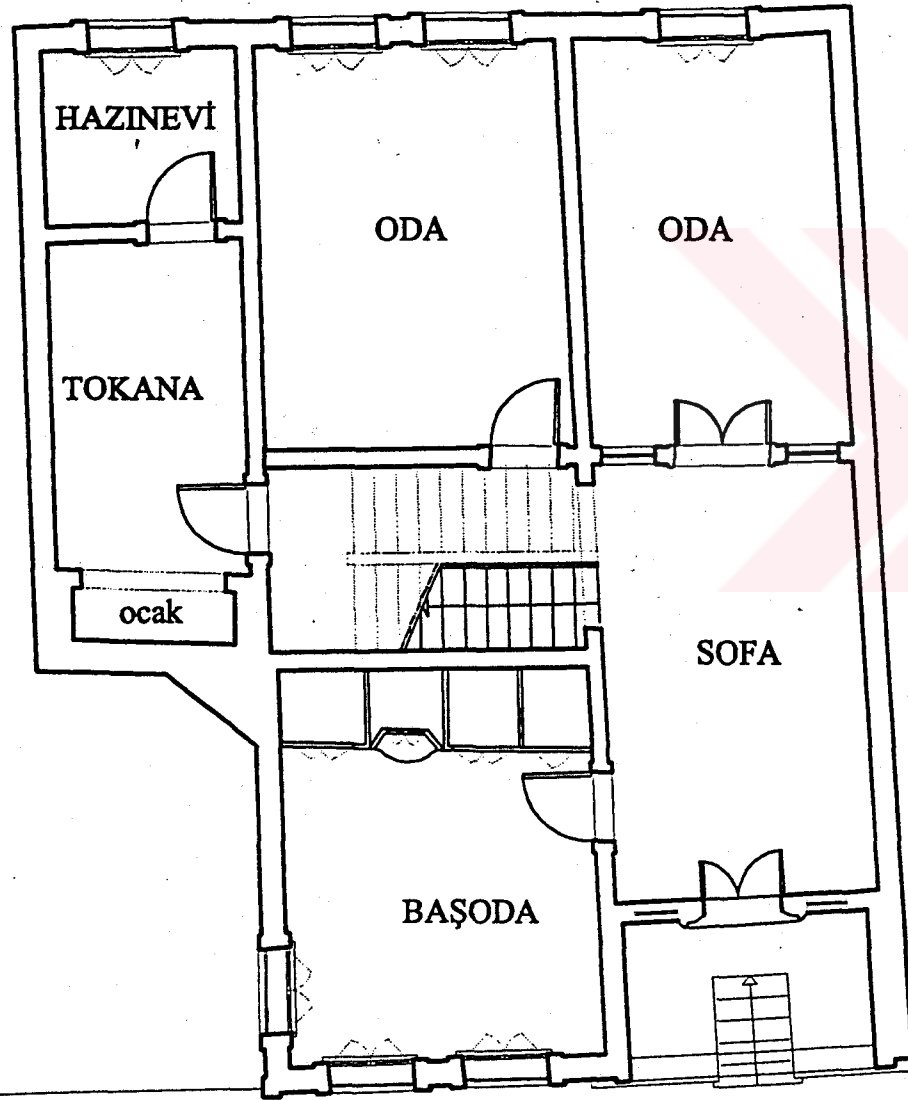


EK H.2. İSMAIL KÖROĞLU EVİ YAPISAL DURUM				 		YAPISAL DURUM						
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI												
Yapının adı İSMAIL KÖROĞLU EVİ		Yapım yılı 19. yy. sonları		BOZULMA TÜRLERİ		FİZİKSEL BOZULMA	İŞLEVSEL BOZULMA	MEVCUT DEĞİL	SAĞLAM	AZ HASARLI	ORTA HASARLI	ÇOK HASARLI
Kadastro												
mahalle REŞADİYE MAHALLESİ		sokak KÜMBÖSTAN SOK.		YAPISAL ÖZELLİKLER		DUVARLAR	+	+				
Kapı no 4	ilçe DEVELİ	il K. YERİ										
Yapının sistemi YİĞMA TAŞ		Kullanılan alanı(m ²) kat adedi 20 m ² 2		MİMARİ ÖZELLİKLER		PENCERELER	+					
BOZULMA TÜRLERİ												
FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması				MİMARİ ÖZELLİKLER		KEMERLER	+					
İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılmasıyla veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma												
YAPISAL DURUM				DEKORATİF ÖZELLİKLER		ZARLAR	+					
MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmayan veya orijinalinde bulunduğu halde gündüzde mevcut olmayan ögeler												
SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan ögeler				MİMARİ ÖZELLİKLER		SÜTUNLAR						
AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzeysel çatlaklar, döktürmeler, dış etkilerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.												
ORTA HASARLI: Taş malzemede oluşan tuzlanma, çökeltme, yosunlanma, derz ayrılmaları, rutubet, ciddi çatlaklar, alçı malzemede böceklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzemede paslanması v.b.				MİMARİ ÖZELLİKLER		KİTABELER	+					
ÇOK HASARLI: Sürdürülebilirliğini etkileyecek oranda derz ayrılmaları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıkılmalar, ögenin işlevsel veya fiziksel bütününü bozacak değişiklikler ve hasarlar												

EK H.3.

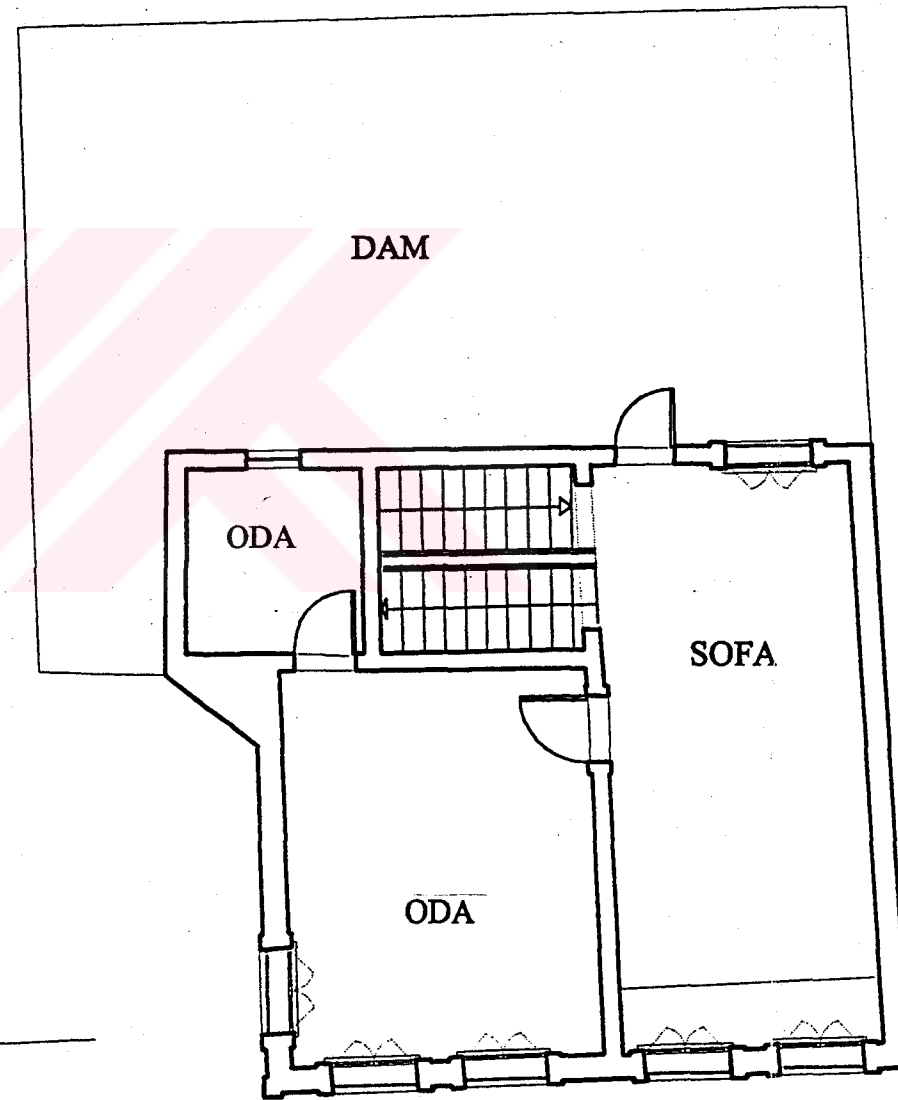
II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

İSMAİL KÖROĞLU EVİ



KÖRBOSTAN SOKAK

ZEMİN KAT PLANI



I. KAT PLANI



H. KOZLU, 2002

EK H.4. İSMAİL KÖROĞLU EVİ

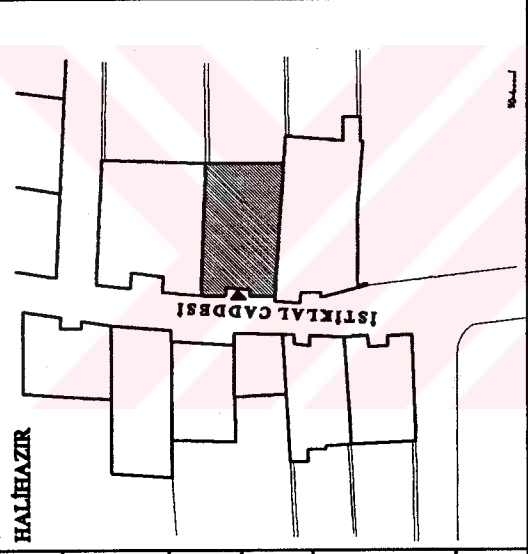
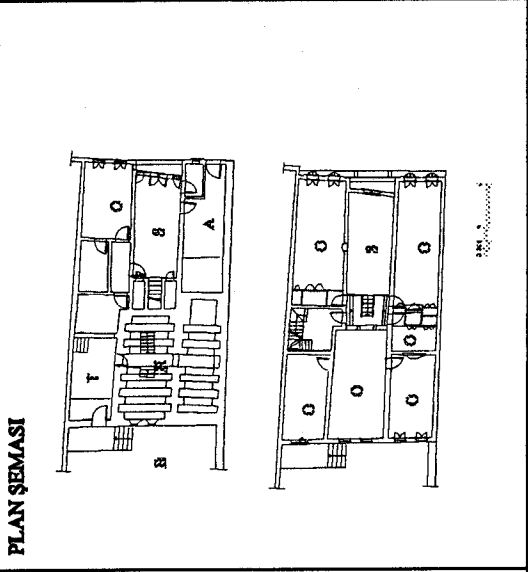


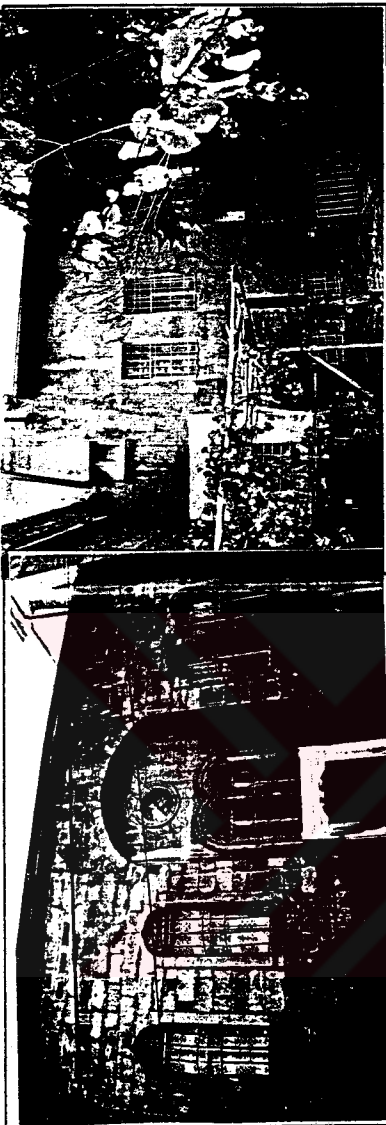
ÖN GÖRÜNÜŞ



H. KOZLU, 2002

EK I.1.

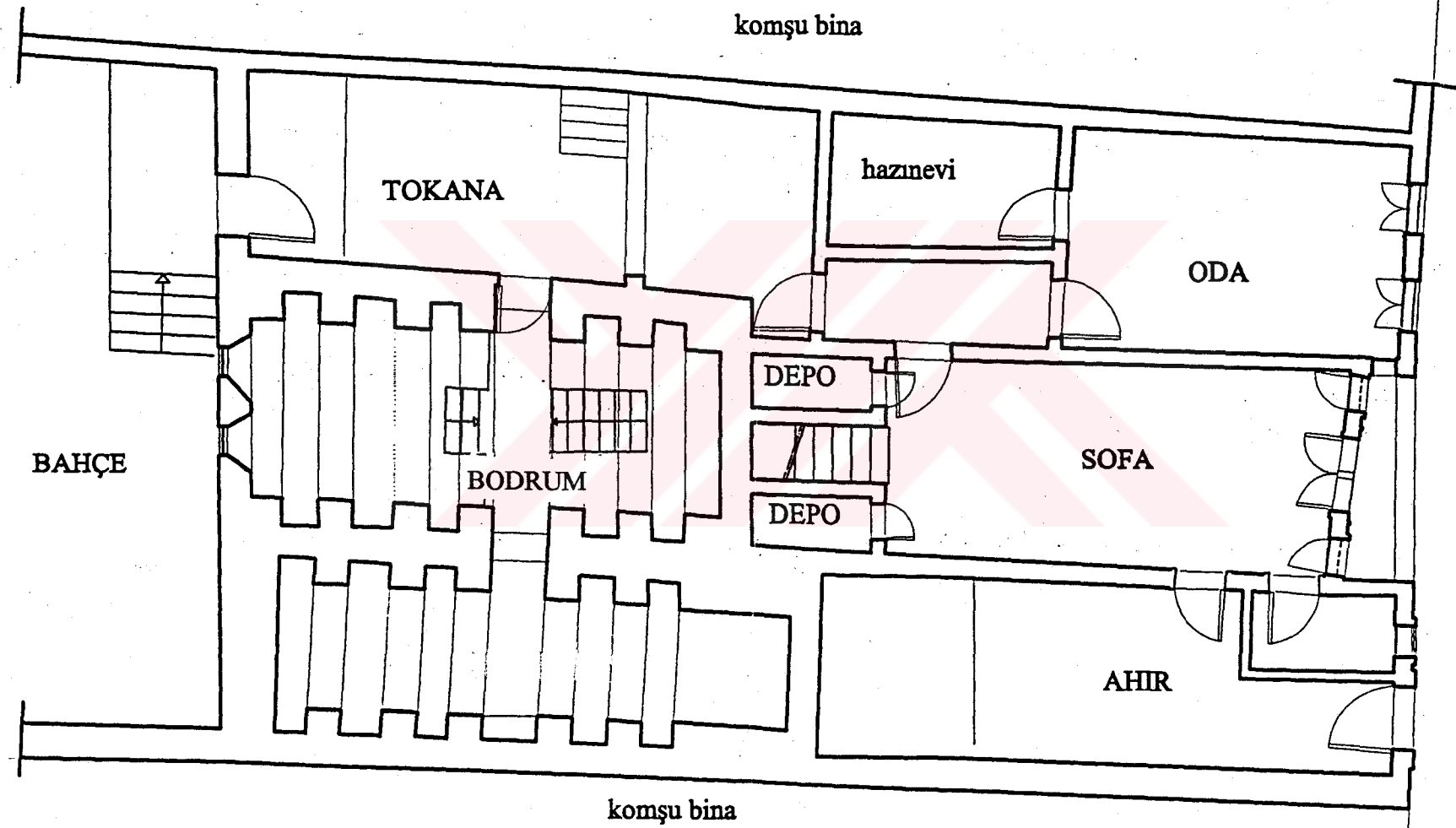
EK I.1. SARIOĞLU EVİ ENVANTER TABLOSU	T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001	yapının adı MEHMET SARIOĞLU EVİ yapının yılı 1862 kadastro	mahalle REŞADİYE MAHALLESİ kapa no 33 ilçe DEVELİ il KAYSERİ konut alanı(m²) 167 m2 kat adedi 2	YİĞMA TAŞ	HALİHAZIR 	PLAN ŞEMASI 	Bitişlik nizam inşa edilmiş olan yapı 2 kattan oluşmaktadır. İç sofalı plan şemasına sahiptir. Üst katta odaların açıldığı mekan, zemin kat sofasından merdiven korkuluklarıyla ayrılmaktadır. Giriş kapısının iki yanındaki ve üzerindeki pencerelerle aydınlatılmakta olan zemin kat sofasından, 6 basamaklı tek kollu bir merdivenle üst kat odalarına ulaşılmaktadır. Bu merdivenin iki tarafında, ahşap kapaklarla sofaya açılan ve merdiven altını kullanan iki depo yer almaktadır. Zemin kat sofasından, bir koridorla tokanaya ulaşmaktadır. Haznevi olarak kullanılan bodrumdan, merdivenlerle tokanaya bir geçiş bulunmaktadır. Sofanın yol cephesine bakan doğu tarafında bir oda, batı tarafında ise sokaktan da bir girişi bulunan ahır yer almaktadır. Geçmişte bahçede bulunan hela, günümüzde ahırın bir köşesine yerleştirilmiştir. Merdivenlerle ulaşılan üst katta, zemin kat sofasına bakan ve odaların açıldığı bir geçiş mekanı bulunmaktadır. Bu mekanın başında, üç yatak odası ve dama ulaşımı sağlayan merdivenlerin bulunduğu mekan açılmaktadır. Üst katta merdivenin karşısında çift kanatlı ahşap bir kapıyla başodaya ulaşılmaktadır. Ahşap göbekli tavani, karşılıklı iki duvarda yer alan alçı şerbetlikleri ve sedirleri ile yoğun bir işçiliğe sahip olan başodadan, doğu ve batı yönünde iki odaya geçiş bulunmaktadır. Kesme taştan inşa edilmiş olan cephelerden daha yalın olan arka cephe bahçeye bakmaktadır. Bu cephede dikdörtgen taş söveli pencereler ve düz demir parmaklıklar kullanılmıştır. Daha hareketli olan sokak cephesinde ise giriş kapısı, yuvarlak kemerli yüksek bir giriş bölümlü içerisine oturtulmuştur. Çift kanatlı döğme demirden yapılmış olan giriş kapısının üzerinde, sütunlarla taşınan dilimli kemerli pencereler ve daire biçiminde bir tepe perçesi bulunmaktadır. Giriş bölümünün iki tarafına simetrik olarak yerleştirilmiş oda pencerelerinin döğme demir korkulukları "S" ve "U" motifleriyle bezenerek dairesel bir kesitte yerleştirilmiştir. Yapının çatısı orijinal olmayıp, marsilya tipi kiremitle örtülmüş beşik çatıdır. Ejderha biçimindeki iki çörtenden günümüze yalnızca bir tanesi ulaşabilmektedir. Yerinden düşmüş olan kitabe, ev sahipleri tarafından muhafaza edilmektedir.
---	--	---	--	-------------------------	--	---	---

EK 1.2. SARIOĞLU EVİ YAPISI: DURUMU									
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALAR, 2001									
yapının adı		yapının yılı							
MEHMET SARIOĞLU EVİ		1862							
kadastro									
mahalle		sokak		İSTİKLAL CADDESİ					
REŞADİYE MAHALLESİ									
kayıp no		ilçe							
33		DEVELİ		il		KAYSERİ		BOZULMA TÜRLERİ	
yapının sistemi		konut alanı(m ²)		kat adedi					
YÖĞMA TAŞ		167 m2		2					
BOZULMA TÜRLERİ									
FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması									
İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesi'nin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılması'ndan veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma									
YAPISAL DURUM									
MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmıyş veya orijinalinde bulunduğu halde güntürüzde mevcut olmayan ögeler									
SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan ögeler									
AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzeyel çatlaklar, döktürmeler, dış etkilerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.									
ORTA HASARLI: Taş malzemesinde oluşan tuzlanma, çiçeklenme, yosunlanma, derz ayrımları, rutubet, ciddi çatlaklıklar; ahşap malzemede böceklenme, rutubet, deşay eksiklikleri, demir malzemede pas v.b.									
ÇOK HASARLI: Strüktür sisteminin etkileyecek oranda derz ayrımları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıkılmalar; ögenin işlevsel veya fiziksel bütününü yitirir ve bozacak değişiklikler ve hasarlar									
YAPISAL DURUM				BOZULMA TÜRLERİ		YAPISAL DURUM			
DUVARLAR				FİZİKSEL BOZULMA		MEVCUT DEĞİL			
DÖŞEMELER				İŞLEVSEL BOZULMA		SAĞLAM			
ÇATI						AZ HASARLI			
MERDİVENLER						ORTA HASARLI			
KAPILAR				+		HASARLI			
PENCERELER				+		ÇOK HASARLI			
KEMERLER									
SÜTUNLAR									
KONSOLLAR									
SİLMELER									
ÇÖRTENLER									
KİTABELER									
PARMAKLIKLAR									
ZARLAR									
NİŞ-DOLAPLAR									
ROZETLER									
TAVANLAR									

EK I. 3.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET SARIOĞLU EVİ



ZEMİN KAT PLANI

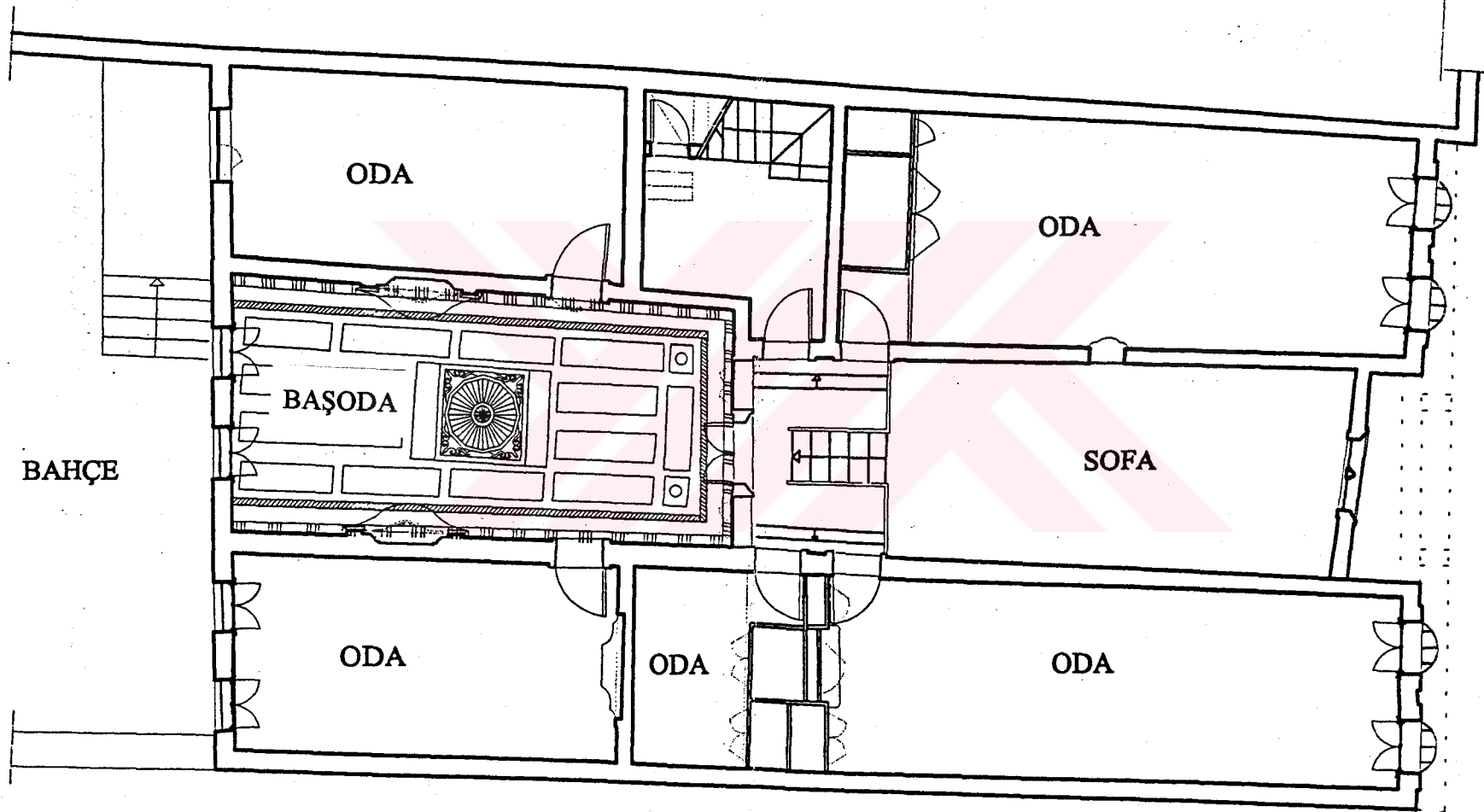
0 0.5 1 2 5
H. KOZLU, 2002

İSTİKLAL CADESİ

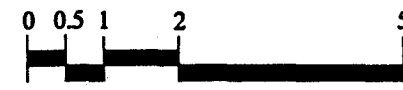
EK I. 4.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

MEHMET SARIOĞLU EVİ



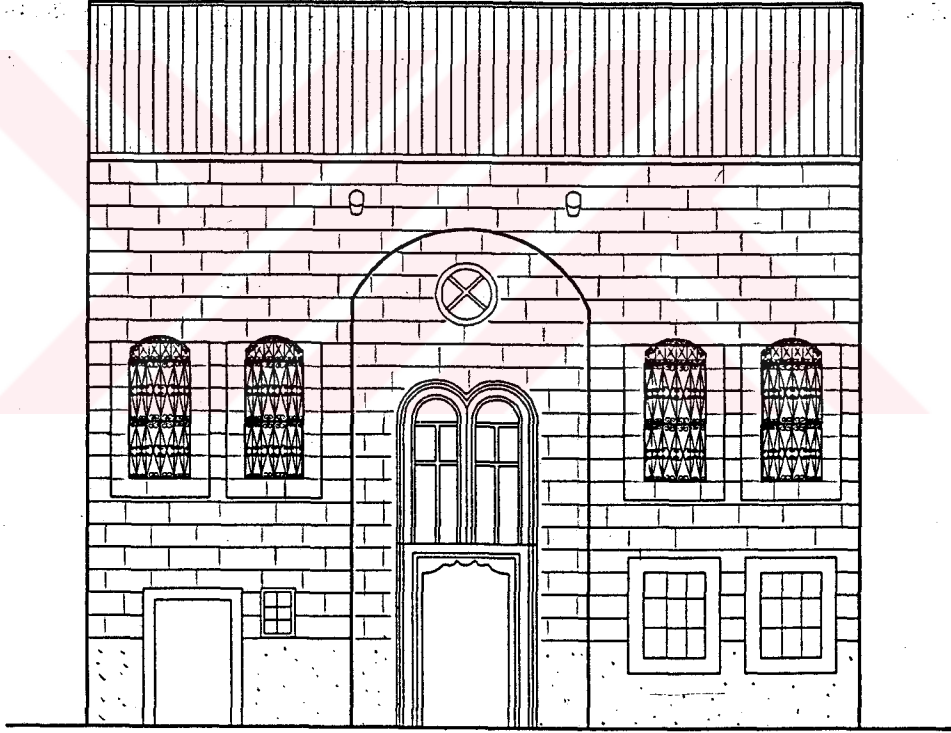
I. KAT PLANI



H. KOZLU, 2002

EK I. 5

M. SARIOĞLU EVİ



ÖN GÖRÜNÜŞ



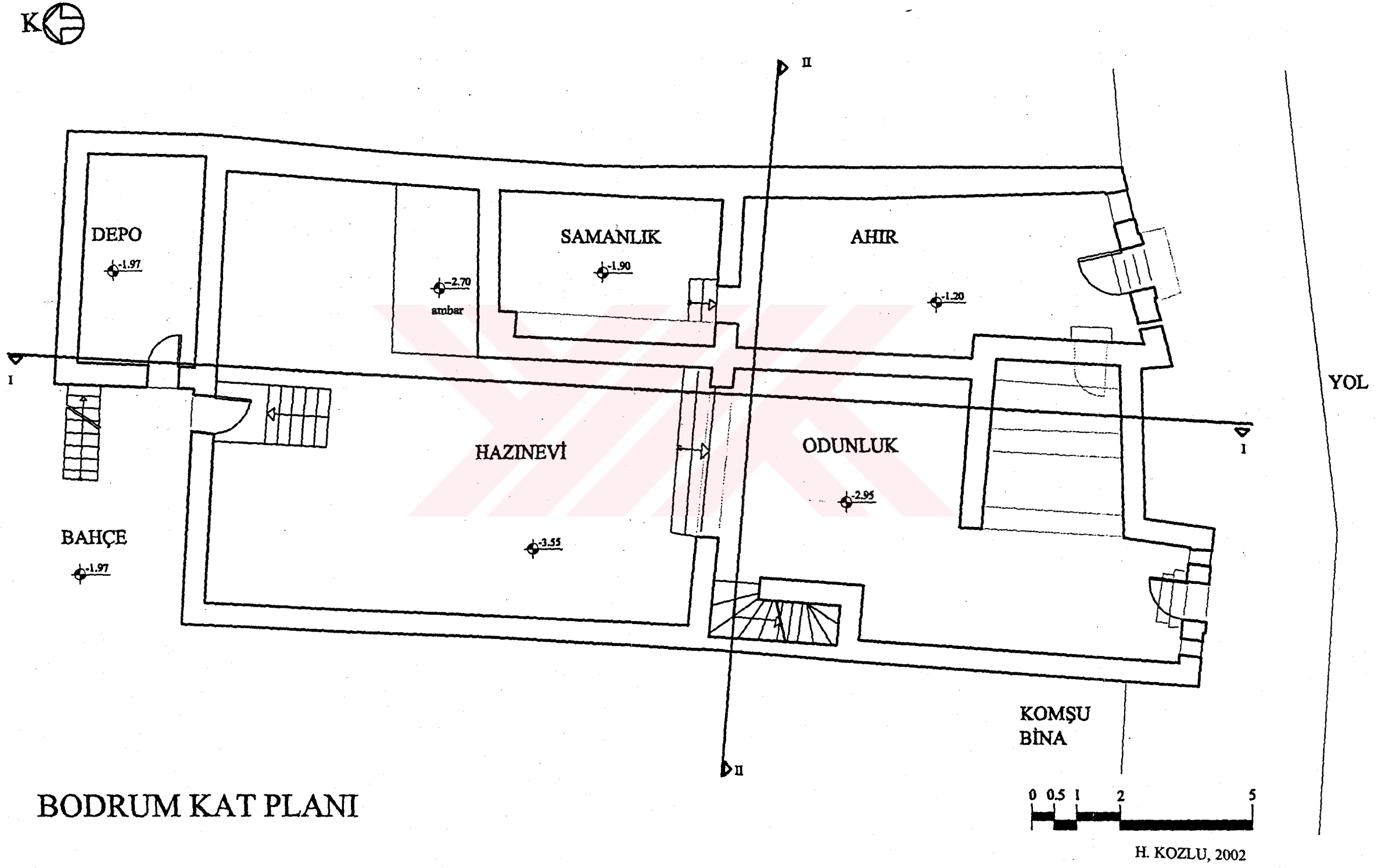
H. KOZLU, 2002

EK J.2. VAKKİS YALÇIN'IN YAPISAL DURUMU						YAPISAL DURUM																																			
T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARI, 2001		yapının adı VAKKİS YALÇIN EVİ		yapının yılı 1898		BOZULMA TÜRLERİ		FİZİKSEL BOZULMA		İŞLEVSEL BOZULMA		MEVCUT DEĞİL		SAĞLAM		AZ HASARLI		ORTA HASARLI		ÇOK HASARLI																					
mahalle REŞADİYE MAHALLESİ		sokak İSTİKLAL CADDESİ		il KAYSERİ		BOZULMA TÜRLERİ		FİZİKSEL BOZULMA		İŞLEVSEL BOZULMA		MEVCUT DEĞİL		SAĞLAM		AZ HASARLI		ORTA HASARLI		ÇOK HASARLI																					
kapı no 35		ilçe DEVELİ		konut alanı(m ²) 386 m ²		kat adedi 2		DUVARLAR		DÖŞEMELER		ÇATI		MERDİVENLER		KAPILAR		PENCERELER		KEMERLER		SÜTUNLAR		KONSOLLAR		SİLMELER		ÇÖRTENLER		KİTABELER		PARMAKLIKLAR		ZARLAR		NİŞ-DOLAPLAR		ROZETLER		TAVANLAR	
yapım sistemi YİĞMA TAŞ		BOZULMA TÜRLERİ		FİZİKSEL BOZULMA: Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı ögesinin fiziksel özelliklerinin bozulması		İŞLEVSEL BOZULMA: Yapı ögesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılmamasından veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma		YAPISAL ÖĞELER		MİMARİ ÖĞELER		DEKORATİF ÖĞELER																													
YAPISAL DURUM		MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmamış veya orijinalinde bulunduğu halde güncel durumda mevcut olmayan öğeler		SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan öğeler		YAPISAL DURUM		MEVCUT DEĞİL: Yapıda kullanılmamış veya orijinalinde bulunduğu halde güncel durumda mevcut olmayan öğeler		SAĞLAM: Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan öğeler		AZ HASARLI: Yapı malzemesinde yüzeysel çatlaklar, delikler, dış etkenlerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.		ORTA HASARLI: Taş malzemesinde oluşan tuzlanma, çökme, yosunlanma, derz ayrılmaları, rutubet, ciddi çatlaklar, ahşap malzeme çürümesi, rutubet, delay eksiklikleri, demir malzeme paslanması v.b.		ÇOK HASARLI: Sürdürülebilirliğini etkileyecek oranda derz ayrılmaları, çatlaklar, malzeme eksiklikleri, yıkılmalar; ögenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar																									

EK J.3.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

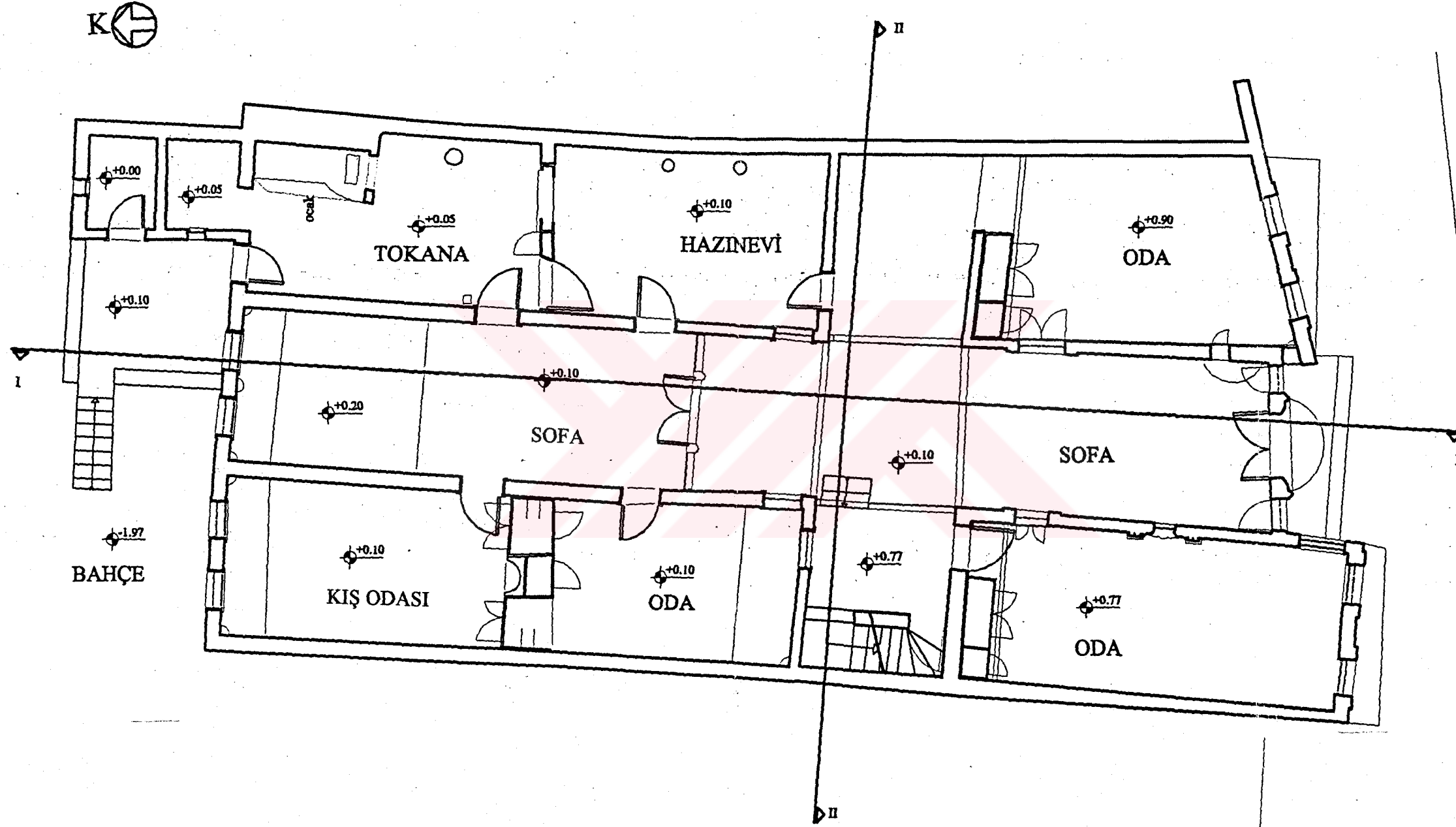
VAKKİS YALÇIN EVİ



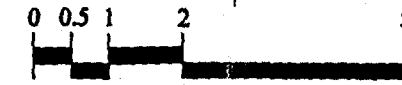
EK J.4.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

VAKKİS YALÇIN EVİ



ZEMİN KAT PLANI

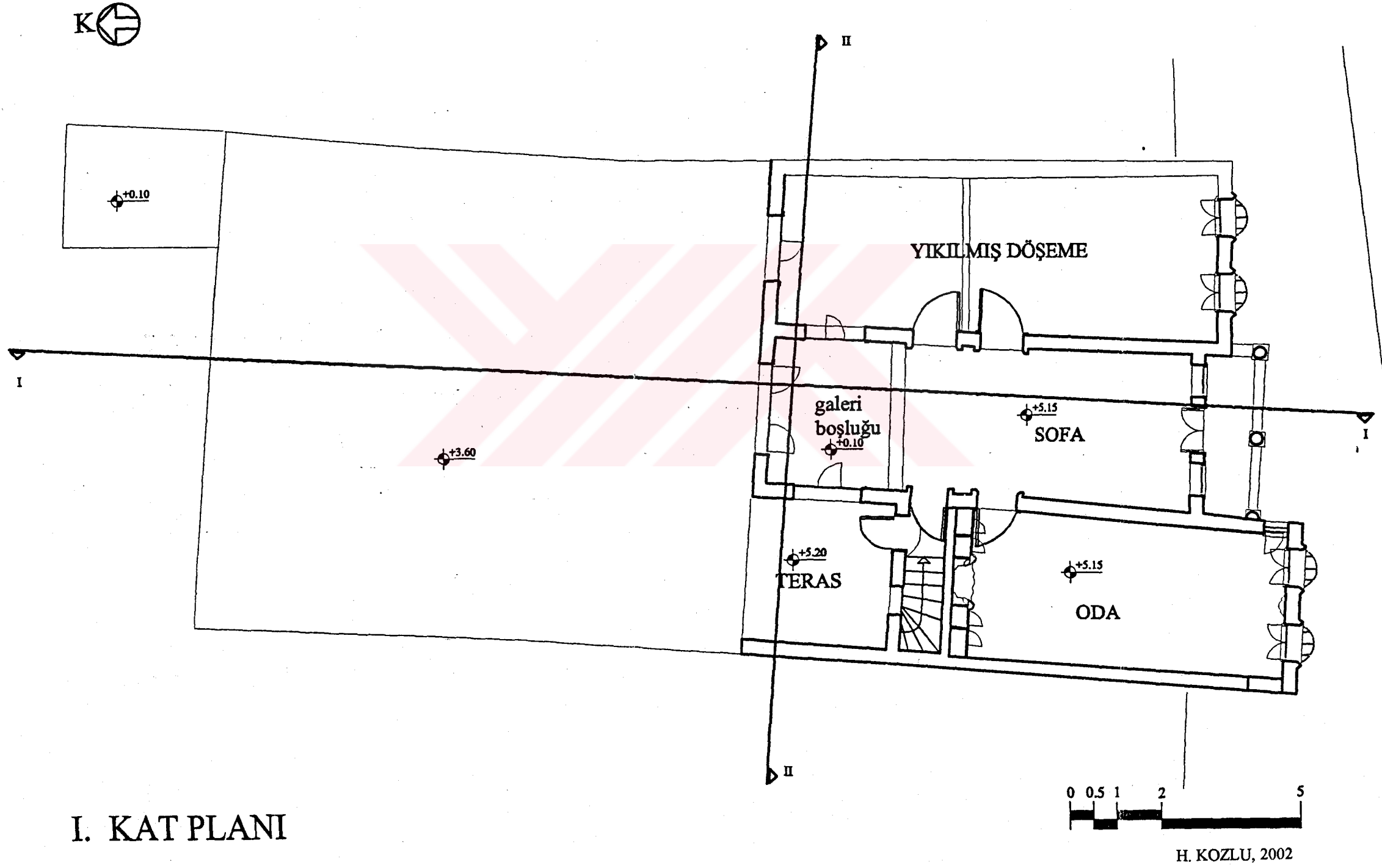


H. KOZLU, 2002

EK J.5.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

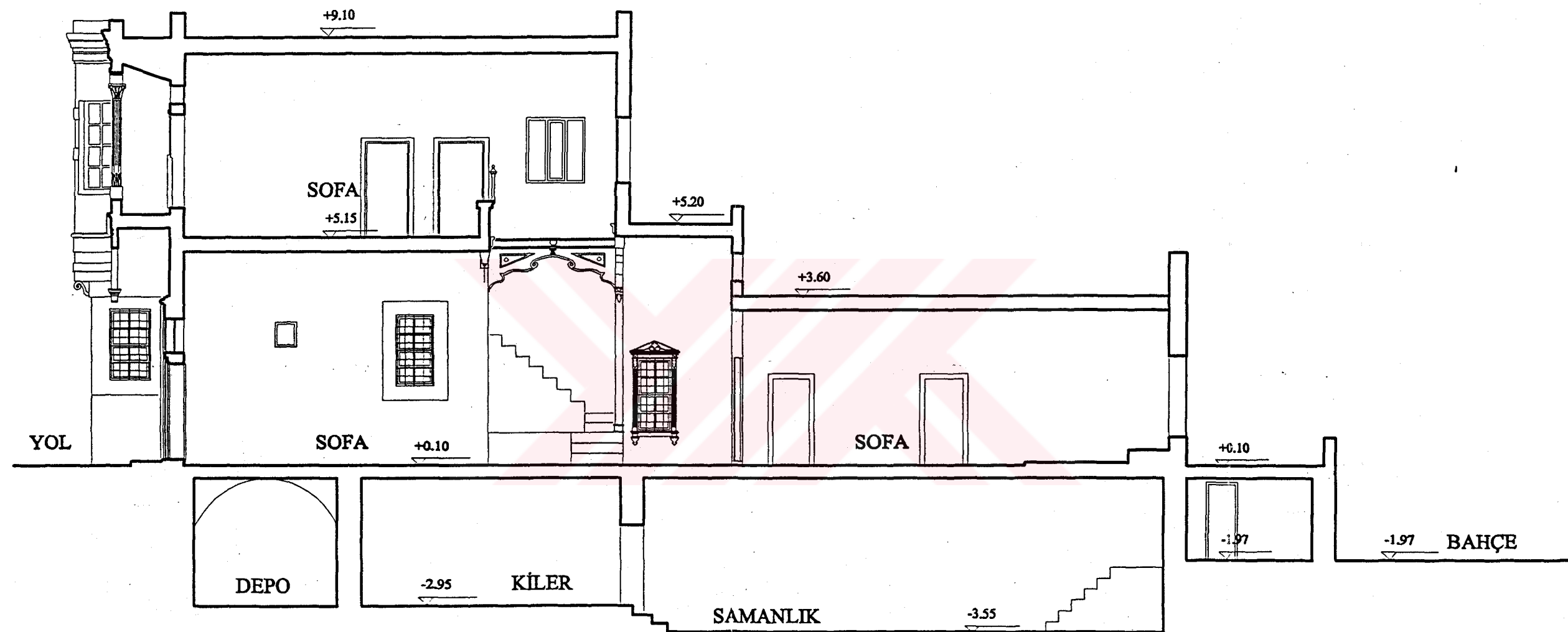
VAKKİS YALÇIN EVİ



EK J.6.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

VAKKİS YALÇIN EVİ



I- I KESİTİ

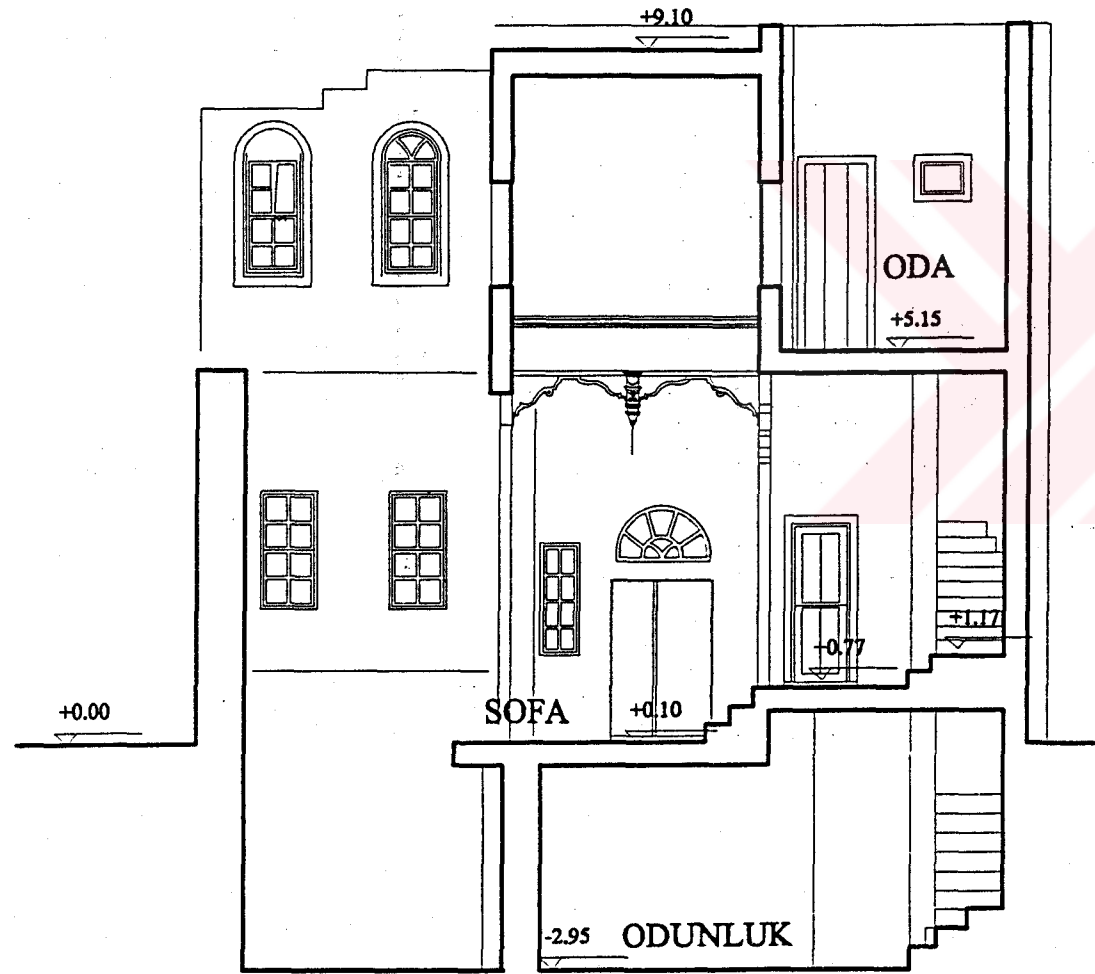


H. KOZLU, 2002

EK J.7.

II. GRUP YAPILARA ÖRNEKLER

VAKKİS YALÇIN EVİ



II- II KESİTİ



ÖN GÖRÜNÜŞ



H. KOZLU, 2002

EK K.1

EK K.1. HAVUZUN FAİK EVİ YAPISAL DURUMU		T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ		FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ		RESTORASYON ANABİLİM DALI ÇALIŞMALARİ, 2001	
yapının adı	yapım yılı	HAVUZUN FAİK EVİ					
kadastro							
mahalle	sokak	REŞADİYE MAHALLESİ		HARMAN SOKAK			
kayı no	ilçesi	il	ilçesi	KAYSERİ			
23	DEVELİ						
yapım sistemi	ilçesi	il	ilçesi	KAYSERİ			
YÖNÜ	TAŞ	KAYSERİ		KAYSERİ			
BOZULMA TÜRÜLERİ		FİZİKSEL BOZULMA:		Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı öğesinin fiziksel özelliklerinin bozulması			
YAPISAL DURUM		İŞLEVSEL BOZULMA:		Yapı öğesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılması veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma			
YAPISAL DURUM		MEVCUT DEĞİL:		Yapıda kullanılan malzeme veya orijinalinde bulunduğu halde günümüzde mevcut olmayan öğeler			
YAPISAL DURUM		SAĞLAM:		Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan öğeler			
YAPISAL DURUM		AZ HASARLI:		Yapı malzemesinin yüzeyel çatlaklar, delikler, dış etkenlerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.			
YAPISAL DURUM		ORTA HASARLI:		Taş malzeme: oluşan tuzlanma, çökelme, yosunlanma, derz sırtmaları, rutubet, ciddi çatlaklar; alçı malzeme: böklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzeme: parçalanma v.b.			
YAPISAL DURUM		ÇOK HASARLI:		Sırtkır sistemini etkileyecek oranda derz sırtmaları, çatlaklar, malzeme çöküşleri, yitkimler; öğenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar			
BOZULMA TÜRÜLERİ		FİZİKSEL BOZULMA:		Yapı malzemesinin yıpranmasına bağlı olarak yapı öğesinin fiziksel özelliklerinin bozulması			
YAPISAL DURUM		İŞLEVSEL BOZULMA:		Yapı öğesinin zamanla, kendi işlevinden farklı bir işlevle kullanılması veya işlevinin tamamen iptal edilmesinden dolayı oluşan bozulma			
YAPISAL DURUM		MEVCUT DEĞİL:		Yapıda kullanılan malzeme veya orijinalinde bulunduğu halde günümüzde mevcut olmayan öğeler			
YAPISAL DURUM		SAĞLAM:		Fiziksel veya işlevsel olarak herhangi bir değişikliği veya hasarı bulunmayan öğeler			
YAPISAL DURUM		AZ HASARLI:		Yapı malzemesinin yüzeyel çatlaklar, delikler, dış etkenlerden dolayı oluşan kırılmalar v.b.			
YAPISAL DURUM		ORTA HASARLI:		Taş malzeme: oluşan tuzlanma, çökelme, yosunlanma, derz sırtmaları, rutubet, ciddi çatlaklar; alçı malzeme: böklenme, rutubet, detay eksiklikleri, demir malzeme: parçalanma v.b.			
YAPISAL DURUM		ÇOK HASARLI:		Sırtkır sistemini etkileyecek oranda derz sırtmaları, çatlaklar, malzeme çöküşleri, yitkimler; öğenin işlevsel veya fiziksel bütünlüğünü bozacak değişiklikler ve hasarlar			



YAPISAL DURUM

BOZULMA TÜRÜLERİ

YAPISAL

YAPISAL

YAPISAL

YAPISAL

YAPISAL